जलवायु परिवर्तन स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना
(Local Adaptation Plan for Action)
(आ.व.२०८०/०८१ - २०८४/०८५)

भेरीगंगा नगरपालिका
नगरकार्यपालिकाको कार्यालय
छिन्चु, सुर्खेत
कर्णाली प्रदेश,नेपाल

मिति : २०८०,आषाढ

दस्तावेज : जलवायु परिवर्तन, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (Local Adaptation Plan for Action, Bheriganga Municipality)

सर्वाधिकारः भेरीगंगा नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, छिन्चु, सुर्खेत

योजनाको अवधि: ५ वर्ष (२०८०/०८१ देखि २०८४/८५), जलवायु परिवर्तनको अनियमिततालाई मध्यनजर गर्दै, यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना पालिकाले आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्दै जानेछ, यद्यपी यो पाँच बर्षको लागि तयार गरिएको छ

तयार गर्ने: भेरीगंगा नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय, छिन्चु, सुर्खेत

सेवाप्रदायक संस्था: माउन्टेन थट्स प्रा.लि. महालक्ष्मी -५, ललितपुर, नेपाल

बिशेष आभार: स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा सहभागी भएका सबै सहभागीहरू

आवरण चित्र: विभिन्न फोटोहरू प्रयोग गरी बनाएको फोटो प्लेट (Photo Plate)

आर्थिक सहयोग: भेरीगंगा नगरपालिका/नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम (NCCSP 2)

(बेलायत सरकारको आर्थिक र मोट म्याकडोनाल्ड लिमिटेडको प्राविधिक सहयोगमा संचालित कार्यक्रम)

Disclaimer: यो प्रकाशन NCCSP2 कार्यक्रमको आर्थिक सहयोगमा भेरीगंगा नगरपालिकाले सेवाप्रदायक सस्था छनौट गरी सो मार्फत तयार पारेको हो । यस प्रकाशनमा सम्लग्न बिषयवस्तु र सामग्रीहरूमा NCCSP2 कार्यक्रम वा यसलाई आर्थिक सहयोग प्रदान गर्ने बेलायत सरकार तथा प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने मोट म्याकडोनाल्डका विचारहरू प्रतिबिम्बित गर्दैन । यसमा भेरीगंगा नगरपालिका र सेवाप्रदायक सस्था माउन्टेन थट्स प्रा.लि. को पूर्ण जिम्मेवारी रहेको छ ।

मन्तव्य

जलवायु परिवर्तन सिर्जित प्रतिकूल असरहरूको उच्च जोखिममा रहेका राष्ट्रहरू मध्ये नेपाल एक अल्प-विकसित राष्ट्र हो । जलवायु परिवर्तन गराउन नेपालको भूमिका न्यून भएतापनि यसबाट सिर्जित असरहरूबाट हाम्रो मुलुक अछुतो छैन । जलवायु परिवर्तनले नेपालको जैविक विविधता, प्राकृतिक स्रोतहरू साथै मानव जीवन, सामाजिक-आर्थिक विकास आदि क्षेत्रमा नकारात्मक असर पुऱ्याउन थालेको विभिन्न अध्ययन हरूले देखाएकै छन् । नेपालमा अतिवृष्टि, अनावृष्टि, बाढी, पहिरो, खडेरी जस्ता प्राकृतिक विपद्को जोखिम समेत बढिरहेको छ । नेपालभर नै वातावरणीय सन्तुलनमा नकरात्मक प्रभाव परेको अनुभव गरिरहेकै छौं । विभिन्न आयामका कारणले हिमालय क्षेत्र नजिकका भू-भागमा बस्ने आम-मानिस हरूले यसको असर अझ बढी देख्नु र भोग्नु भएको हामीले सुन्दै आएका छौं ।

धरातलीय विविधता, संवेदनशील पारिस्थितिकीय प्रणाली, भौगोलिक विकटता, गरिवी, वेरोजगारी, सामाजिक असमानता साथै समुदायको जीविकोपार्जन प्राकृतिक स्रोतमा बढी निर्भर रहेका कारणले भेरीगंगा नगरपालिका जलवायु परिवर्तनका असरहरू प्रति अझ बढी संवेदनशील रहेको छ । विभिन्न प्रकारका प्राकृतिक प्रकोपहरू जस्तै खडेरी, बाढी, पहिरो, आगलागी, असिना, कृषि तथा पशुपंक्षीमा रोग-किरा, सरुवा रोग हरूका कारण यहाँका स्थानीय समुदाय तथा बासिन्दाहरूले जीविकोपार्जनमा चुनौती भोगिरहेका छन् । नगरपालिकामा देखिएका जलवायुजन्य जोखिम तथा चुनौतीहरू पहिचान गरी त्यस्ता जोखिम हरूसँग सामना गर्नको लागि पाँच वर्षे स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्न पाउँदा खुशीको अनुभूति भइरहेको छ । प्रस्तुत पन्च वर्षे कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयनले यस नगरपालिकामा जलवायु परिवर्तनका कारण सिर्जित जोखिम, असर र प्रभावहरूको धेरै हदसम्म सम्बोधन हुने र जलवायु मैत्री उत्थानशील उन्मूख हुने विश्वास लिएको छु । यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जूमा गर्न आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउनु हुने नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गतको "नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम (NCCSP-२) आयोजना" प्रति कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

यस कार्ययोजना तयारीको प्रकृयामा सहजीकरण गर्ने माउन्टेन थट्स प्रा.लि.का कर्मचारीहरू तथा यो कार्ययोजना तयारीमा सहयोग गर्ने जनप्रतिनिधिहरू, कर्मचारीहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागी सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

अन्त्यमा, यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

यज्ञ प्रशाद ढकाल
नगर प्रमुख

सारांश

विश्व जगतको लागि जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकूल प्रभावहरू साझा चुनौतिका रूपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपालको नाजुक स्थलाकृति, जलवायु संवेदनशील जीविकोपार्जन र तिनीहरूको सिमित अनुकूलन क्षमताका कारण नेपाल जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले अति नै संकट्टासन्न राष्ट्र भित्र पर्दछ, यस तथ्यलाई हृदयंगम गर्दै जलवायु परिवर्तनबाट हाल सिर्जित तथा भविष्यमा देखा पर्नसक्ने प्रतिकूल प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन नेपाल सरकारले विभिन्न नीतिगत व्यवस्था गरेको छ । जस्तै जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७, स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०७६, वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ र वातावरण संरक्षण नियमावली २०७७ समेत तयार गरी स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरूलाई प्राथमिकता दिँदै आइरहेको छ । त्यस्तै राष्ट्रिय अनुकूलन योजना र Enhanced Nationally Determined Contribution (ENDC) पनि तयार भैसकेको अवस्था छ ।

राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६, ले राज्यका सबै तह र विषयगत क्षेत्रका नीति, रणनीति, विकास योजना र कार्यक्रमहरूमा जलवायु परिवर्तनका विषयहरूलाई मूलप्रवाहिकरण गर्ने उद्देश्य राखेको छ । यस नीतिको एक मुख्य ध्येय उत्थानशील समाजको परिकल्पना समेत हो । नीतिले विशेष गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा योजनाहरूको कार्यान्वयन स्थानीय तहबाट गरिनेछ भनी स्पष्ट किटान गरेको छ । साथै स्थानीय सरकारहरूलाई स्थानीयस्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरू व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरू पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुगोस् भन्ने हेतुले जलवायु नीति २०६७ लाई खारेज गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को संरचना, २०७६ को पनि परिमार्जन पश्चात समय सापेक्ष खाका तयार गरिसकेको छ ।

परिमार्जित स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचना अनुसारका प्रावधानहरु अवलम्बन गरी नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयद्वारा सञ्चालित नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम (NCCSP 2) बेलायत सरकारको आर्थिक र मोट म्याकडोनाल्ड लिमिटेडको प्राविधिक सहयोगमा संचालित कार्यक्रम र भेरिगंगा नगरपालिकाको आर्थिक सहयोगमा सेवा प्रदायक संस्था माउन्टेन थट्स प्रा.लि.को प्राबिधिक सहयोगमा भेरिगंगा नगरपालिकाको प्रत्यक्ष सहभागितामा यस नगरपालिकाको नगर स्तरीय स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

यस अनुकूलन कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस पालिकाका निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिव, शिक्षकहरू, समाजसेवीहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, नगरपालिका अन्तर्गत विषयगत शाखाका कर्मचारीहरू, कृषक, महिला, जनजाति तथा जलवायु-जन्य प्रकोपहरूबाट प्रत्यक्ष प्रभावित समुदायका प्रतिनिधिहरू तथा अन्य बुद्धिजीविहरूको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । यो अनुकूलन कार्ययोजना विद्यमान नगरपालिकाका मानवीय, सामाजिक, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक स्रोतहरूलाई केन्द्रमा राखी निर्माण गरिएको छ । यसका साथै जलवायु परिवर्तनबाट सिर्जित प्रतिकूल प्रभावहरू/प्रकोपहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गर्दै सहभागितामूलक विधि प्रयोग गरी तथा स्थानीय मूल्य-मान्यता र प्रयासहरूलाई प्राथमिकतामा राखी तयार गरिएको छ । तथ्य, तथ्याङ्क हरूको विश्लेषण र मूल्याङ्कनको आधारमा अनुकूलनका योजना तथा रणनीतिहरू तर्जुमा गरी जलवायुजन्य प्रकोपहरूलाई न्यूनीकरण गर्ने र अनुकूलन कार्यहरू तथा विकास निर्माणका कार्यक्रमहरूलाई उत्थानशील

बनाउने कार्यहरूको पहिचान, प्राथमिकीकरण तथा छनोट गरी यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना प्रस्तुत रूपमा विकसित भएको हो ।

शिर्षक	विवरण	
नगरपालिकाको नाम	भेरीगंगा नगरपालिका	
चार किल्ला	पूर्वः गुर्भाकोट नगरपालिका पश्चिमः बराहाताल गाउँपालिका उत्तरः विरेन्द्रनगर नगरपालिका र लेकवेशी नगरपालिका दक्षिणः बर्दिया जिल्ला	
क्षेत्रफल (हे.)	२५६.२० वर्ग कि.मि.	
अवस्थिति	अक्षांसः २८० २२' १" उत्तरदेखि २८० ३४' ०" उत्तरसम्म देशान्तरः ८१० ३१' ५" पूर्वदेखि ८१० ५०' १६" पूर्वसम्म उचाइः ५०० मि. देखि १४०० मि. सम्म	
जनसंख्या	जम्मा जनसंख्या: ४२,९८७ महिलाः २१,२३६ पुरुष: २१,७५१	
जम्मा घरधुरी	८,८९५ वटा (नगर वस्तुगत विवरण, २०७८ अनुसार)	
प्रमुख पेशा तथा जीविकोपार्जनको आधार	नगरवासीको मुख्य पेशाको रूपमा कृषि तथा पशुपालन रहेको छ भने अन्य सहायक पेशाको रूपमा व्यापार, नोकरी, ज्याला मजदुरी र वैदेशिक रोजगारी रहेको छ।	
भू-उपयोग	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत (%)
जल भूभाग	२९८	१.२
वनस्पति/ वन	१९,६९६	७७
खेतीयोग्य जमिन	१८०७	७.०६
निर्माण क्षेत्र	८४१	३.२८
खाली जग्गा	२६	०.१
मैदान	२९०७	११.३६
जलवायु परिवर्तनको स्थानीय प्रभाव	जलवायु परिवर्तनले यस नगरपालिकामा तल उल्लिखित प्रभाव तथा असरहरू देखिएका छन्	
	○ अतिवृष्टि, खण्डवृष्टि, अनियमित वर्षा / बेमौसमी वर्षाले खोला तथा नदीहरूमा पानीको बहाव बढ्नाले नदी तथा खोला किनारा वरिपरीको सयौं बिघा खेतीयोग्य जमिन बगाई बगरमा परिणत गरेको छ भने खोला आसपासका दसौं बस्ती विस्थापित हुनुको साथै मानवीय क्षति समेत भएको	
	○ बर्षा हुने समयमा आएको परिवर्तनले कार्तिक, मंसिरमा पानी पर्ने र कैयौं ठाउँमा पहिरो गई खानेपानी, सिँचाइ तथा सडक र बिजुलीका खम्बाहरू नोक्सान गरी लाखौं रकम बराबरको क्षति गरेको	
	○ नगर भित्र रहेका वनजङ्गलमा आगलागी भई वनस्पति र जैविक विविधतामा ठुलो असर गर्नुको साथै दसौं घर-टहरा जलाएको	
	○ वैशाख जेष्ठ महिनामा आएको अस्वाभाविक हावाहुरीले सयौं घर, विद्यालय तथा सामुदायिक भवनका छानाहरू उडाई सयौं घरधुरीमा क्षति पुऱ्याएको	
	○ कृषि बालीमा फौजी, झुसिल/गवारो किरा, गहुँमा सिन्दुरे तथा पशुपंक्षीहरूमा लम्पी स्किन रोग, खोरेत, आँखा पाक्ने, बर्डफ्लु जस्ता किराहरूको प्रकोप अत्याधिक मात्रामा बृद्धि भई कृषि तथा पशुपंक्षीहरू उत्पादनमा कमी तथा क्षति भएको	

मुख्य मुख्य प्रकोपहरू	यस नगरपालिकामा बाढी, पहिरो, आगलागी, कृषि तथा पशुजन्य रोगहरू मुख्य प्रकोपका रूपमा रहेका छन् । साथै हावाहुरी, असिनापानी, खडेरी र मिचाहा प्रजातिको प्रकोपहरू पनि उल्लेखनीय रहेका छन् ।
जोखिमयुक्त वडाहरू	वडा नं. १,२ र ३ उच्च जोखिम; ४, ५,६, ७, ८, ९ र ११ मध्यम जोखिम; १०, १२ र १३ कम जोखिम भएका वडाहरू हुन् .

सङ्कटासन्न घरधुरीको विवरण (स्रोत: घरधुरी सर्वेक्षण, २०८०)	अति उच्च जोखिम (V४)	उच्च जोखिम (V३)	मध्यम जोखिम (V२)	न्युन जोखिम (V१)
	५५४५(६८.८५%)	१८२१(२३.४५%)	५३४(६.८७%)	६३(०.८१%)

योजनाको परिकल्पना	जलवायुमैत्री नगरपालिकाको विकास गरी जीविकोपार्जनमा टेवा पुर्‍याउँदै उत्थानशील नगरको निर्माण गर्ने
योजनाको अबधि	आ.व. ०८०/०८१ देखि २०८४/८५ सम्म
कार्य योजनाका मुख्य अनुकुकलका कार्यहरू	○ नदी तथा खोला किनारामा बायो-इन्जिनियरिङ्ग सहितको जाली तटबन्ध निर्माण
	○ पहिरो नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण, रिटेनिङ्ग पर्खाल
	○ आगलागी नियन्त्रणको लागि अग्नि रेखा निर्माण, अग्नि नियन्त्रक दस्ता खडा तथा आधुनिक औजार तथा सामाग्रीहरूको वितरण
	○ कृषि तथा पशुपंक्षीमा लाग्ने रोग किरा नियन्त्रणका लागि कृषि पशुसेवा, घुम्ती शिविर गर्नुको साथै कृषि विउविजन, किटनाशक, कृषि आधुनिक औजार, नश्ल सुधारका लागि उन्नत जातको बिउ बोका वितरण र भकारो, खोर सुधार
	○ कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्न सिँचाइ कुलो, नहर र पोखरी निर्माण
	○ खानेपानी मुहान संरक्षणका लागि रिचार्ज पोखरी (Recharge Pond), वृक्षरोपण र घेराबार
	○ वन तथा जैविक विविधता संरक्षणका लागि वन व्यवस्थापन, मिचाहा प्रजातिको नियन्त्रण, डढेलो नियन्त्रण, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम
	○ महिला, दलित, जनजाति तथा प्रत्यक्ष प्रभावित समुदायका लागि सिपमूलक कार्यक्रम
	○ आन्तरिक पर्यटन प्रबर्धनका लागि सांस्कृतिक सम्पदा, पर्यटकीय स्थल र होमस्टे निर्माण

आगामी पाँच वर्षको लागि तयार गरिएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको संक्षिप्त लागत (रु. हजारमा)						
विषयगत	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	जम्मा
जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्यूनीकरणका लागि	८६४०	२८९०	२९९०	२५४०	२४९०	१९५५०
क्षमता अभिवृद्धि	३००	०	३००	३००	०	९००
नगरपालिका स्तरीय योजनाको जम्मा	८९४०	२८९०	३२९०	२८४०	२४९०	२०४५०
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	१०५१०	८२१०	६११०	५८६०	५२६०	३५९५०
भौतिक पूर्वाधार विपद् न्यूनीकरण	४३८००	४००००	२९३००	१७५५०	१२५५०	१४३२००

जलस्रोत तथा उर्जा	५३३०	५१४०	४८७५	४८३५	४३८०	२४५६०
वन तथा जैविक विविधता	३९४०	३१९०	११९०	२४०	२४०	८८००
सामाजिक विकास तथा लैंगिक समावेशिकरण	१०४५०	८९५०	६५५०	४१५०	४१५०	३४२५०
कूल जम्मा रु. हजारमा	८२९७०	६८३८०	५१३१५	३५४७५	२९०७०	२६७२१०
प्रस्तावित वजेट	२६,७२,१०,०००/- (छब्बीस करोड बहत्तर लाख दश हजार मात्र)					
योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न सक्ने मुख्य मुख्य निकायहरू	सङ्घीय तथा प्रदेश सरकार, जिल्ला समन्वय समिति, जिल्ला प्रशासन कार्यालय, विषयगत सरकारी निकायहरू, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाहरू, स्थानीय सामुदायिक संस्थाहरू, निजी क्षेत्र आदि ।					
लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरण	योजना निर्माण तथा कार्यन्वयनमा महिला, विपन्न तथा लक्षित वर्गको सहभागितालाई प्राथमिकता दिइनेछ ।					
योजनाको समायोजन	यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनालाई नगरपालिकाको आवधिक तथा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा समावेश गरि मूलप्रवाहिकरण गर्ने					
योजनाको कार्यान्वयन	नगर कार्यपालिकाबाट कार्ययोजना अनुमोदन गरी नगरपालिकाको नेतृत्वमा सरकारी तथा गैर सरकारी संघसंस्थाहरू, उपभोक्ता समूहहरूसँगको सहयोग, समन्वय तथा सहकार्यमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।					
अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	सरोकारवाला निकायहरू (सङ्घीय तथा प्रदेश सरकार, जिसस, जि.प्र.का., नगरपालिका, दातृ निकायहरू र समुदाय) बाट अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गरिनेछ ।					

यस अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट सम्पूर्ण नगरवासी, प्रभावित समुदाय, लक्षित विपन्न, महिला तथा पछाडि पारिएका वर्गको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि भई जलवायु-जन्य प्रकोपहरू न्यूनीकरण अनुकूलित र उत्थानशील समाज र नगरको परिकल्पना गरिएको छ । उक्त परिकल्पना पूरा गर्न रु. २६,७२,१०,०००/- (छब्बीस करोड बहत्तर लाख दश हजार रुपैँया मात्र) बराबरको पाँच वर्षको कार्ययोजना तयार गरिएको छ । योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन एवं क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू समेत यस योजनामा समावेश गरिएका छन् । यस योजनाले लैंगिक तथा सामाजिक समावेशिकरणको पक्षलाई अभिन्न अंगको रूपमा अंगिकार गरेको छ । त्यसैगरी यस योजनालाई नगरपालिका तथा अन्य सम्बद्ध सरोकारवाला निकायहरूको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूमा मुलप्रवाहिकरण गरी कार्यान्वयन गर्न यस योजनाले विशेष जोड दिएको छ ।

विषय सूची

परिच्छेद एक 2

पृष्ठभूमि 2

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य, मान्यता र आवश्यकता 2

१.२ योजनाको लक्ष्य, मान्यता एवम् निर्देशक सिद्धान्तहरू 3

१.३ योजना तयारीका चरण बिधि तथा प्रक्रियाहरु 4

नगरपालिकाको परिचय तथा अवस्थिति 6

२.१ नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिती र भू–बनोट 6

२.२.१ जनसंख्या 7

२.२.२ शैक्षिक, स्वास्थ्य र संचार सम्बन्धी विवरण 10

२.२.३ ऊर्जा अवस्था 12

२.२.४ कृषि उत्पादन र खाद्य सुरक्षा 14

२.४ भौतिक पूर्वाधारको अबस्था 15

२.४.१ सडक सम्बन्धी बिवरण 15

२.४.२ सिंचाई आयोजना सम्बन्धि विवरण 16

२.४.३ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय सम्बन्धी विवरण 17

२.४.४ पानीका श्रोत तथा सुविधाहरु 17

२.४.५ वनश्रोत र जलाधार क्षेत्रको अवस्था 19

२.४.६ पर्यटकीय, सांस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू 20

२.४.७ स्थानीय स्तरमा रहेका सरकारी गैह्रसरकारी तथा अन्य संघ संस्था 21

परिच्छेद तिन

जलवायु परिवर्तन तथा प्रकोपको अवस्था 23

३.१ तापमानको प्रवृत्ति र परिदृश्य विश्लेषण 23

३.२ वार्षिकको प्रवृत्ति र परिदृश्य विश्लेषण 23

३.३ सङ्कटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण 24

प्रकोप सुचकाङ्क 24

सम्मुखता (Exposure) 25

संवेदनशीलता 26

अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)....27
जोखिमका आधारमा वडा स्तरीकरण....27
३.४ प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा अवस्था....29
३.४.१ आगलागी....37
३.४.२ पहिरो जोखिम क्षेत्र....37
३.४.३ बाढी जोखिम क्षेत्र....38
३.५ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण....39
३.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिङ्ग तथा समुदायको विश्लेष्ण....39
३.७ प्रकोपहरूको पहिचान तथा स्तरीकरण....44
३.८ मौसमी तथा बाली पात्रो....45
३.९ संकटासन्नता स्तरको अवस्था....48
३.१० प्रकोपको अवस्था तथा अनुकुलनका प्रयासहरुको विश्लेषण....49
परिच्छेद चार....50
४.१ प्रकोप र विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमहरु....50
परिच्छेद पाँच
योजना अनूकुलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणको रणनीति....56
परिच्छेद ६
६.१ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूको मूलप्रवाहिकरण....68
६.२ संस्थागत नक्शाङ्कन तथा सेवा प्रदायक संस्थाहरूको विश्लेषण....69
परिच्छेद सात....70
७.१ अपेक्षित परिणामहरू....70
७.२ आर्थिक संयन्त्र....70
७.३ प्रगति प्रतिवेदन....70
७.४ कार्य कार्यन्वयन रणनीति....71
७.५ अनुगमन तथा मुल्याङ्कन....71
अनुसूची....lxxiii
शब्दावलीहरू....lxxiii
कार्यक्रमका झलकहरु....lxxvi

उपस्थिति lxxix

परिच्छेद एक

पृष्ठभूमि

१.१ स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य, मान्यता र आवश्यकता

जलवायु परिवर्तन यो शताब्दिकै विश्वव्यापी चासो र सरोकारको मुद्दा बनेको छ । विकासको नाममा अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा, तिब्र गतिमा बढ्दो औद्योगिकीकरण, वन विनाश तथा क्षयिकरण, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूका कारण हरितगृह ग्यासहरूको अत्याधिक उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भइरहेको तथ्य वैज्ञानिक रूपमा पुष्टि भइसकेको छ । यसले सबै प्रकारका सभ्यता, मानवीय, भौतिक, सामाजिक, आर्थिक तथा सांस्कृतिक विकासमा अवरोध पुऱ्याउनुका साथै, स्थापित विकासका पूर्वाधार तथा मान्यताहरू माथि पनि चुनौतीहरू थपेको छ । तापक्रममा बृद्धि र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भइरहेको सबैले महशुस गरिरहेका छन् । समयमा पानी नपर्ने, परेपनि मुसलधारे पर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीका मूलहरू सुक्ने, बाढी पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गइरहेका छन् । त्यसैले जलवायु परिवर्तन संसारकै एक प्रमुख समस्याको विषय बनिरहेको छ । जलवायु परिवर्तन जस्ता समस्यासँग जुध्न विश्व समुदायहरू एकै ठाउँमा उभिई अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका प्रयासहरू गरिएका छन् ।

जलवायु परिवर्तनको दृष्टिकोणले विश्व मानचित्रमा नेपाल प्रभावित देशहरू मध्ये चौथौ स्थानमा पर्दछ । यसै सन्दर्भमा जलवायु परिवर्तनको कारण सिर्जित समस्याहरूलाई सम्वोधन गर्न नेपाल सरकारले विभिन्न पहलहरू गर्दै आइरहेको छ । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय प्रारूप महासन्धी १९९२ (United Nation Framework Convention on Climate Change-UNFCCC) ३१ मे १९९४ मा अनुमोदन पश्चात जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ लागू हुनुको साथै सन् २०१० मा राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (National Adaptation Program of Action-NAPA) तयार गरी उक्त कार्यक्रमलाई स्थानीय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना अनुसार स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आइरहेको छ ।

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा-NAPA) ले जलवायु परिवर्तन संवेदनशिलताका ६ वटा मुख्य क्षेत्रहरू पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका के–कस्ता उपाय तथा रणनीतिहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ भन्ने स्पष्ट किटान गरेको छ । ती क्षेत्रहरूमा (१) कृषि तथा खाद्य सुरक्षा २) मानव स्वास्थ्य ३) जलस्रोत तथा उर्जा ४) शहरी क्षेत्र तथा पूर्वाधार ५) वन तथा जैविक विविधता र ६) जलवायुजन्य प्रकोप पर्दछन् । नापाले पहिचान गरेका कार्यक्रमहरूलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनको लागि तयार भएको स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना खाका २०७६ ले जलवायु परिर्वतन संवेदनशिलताका १० वटा क्षेत्रहरू : १) कृषि तथा खाद्य सुरक्षा २) वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण ३) जल तथा ऊर्जा ४) स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाइ ५) स्थानीय ग्रामीण तथा सहरी बस्ती ६) जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन ७) उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार ८) पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा ९) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन १०) जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास पहिचान गरेको छ । ती क्षेत्रहरूमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका उपाय तथा रणनीतिहरू अवलम्बन गरी जलवायु परिवर्तन सङ्कटासन्न समुदाय तथा घरधुरीहरूको अनुकूलन क्षमता बृद्धि गर्न मुलुकको विभिन्न भागमा विभिन्न कार्यक्रमहरू गरिरहेको छ ।

यसै सन्दर्भमा भेरीगंगा नगरपालिका र नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम (NCCSP-२) को आर्थिक सहयोगमा र माउन्टेन थट्स प्रा.लि. को प्राविधिक सहजीकरणमा यो दस्तावेज विकास भएको हो । यसको प्रमुख उद्देश्य जलवायु परिवर्तनले विभिन्न क्षेत्रमा पारेका असरहरूसँग स्थानीय निकाय तथा यहाँका वासिन्दाको सामना गर्न सक्ने क्षमताको अभिवृद्धि गर्नु साथै नगरपालिकाको सङ्कटासन्नता, सम्मुखता र अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण गर्नु हो । कार्ययोजना बनाउने क्रममा जोखिम मूल्याङ्कन तयार पारिएको सङ्कटासन्न नक्सामा आधारित भई स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाले निर्दिष्ट गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरूलाई अवलम्बन गरिएको छ । नगरपालिका, वडा कार्यालय, नगरपालिकाका विषयगत शाखा कर्मचारी स्थानीय गैर सरकारी संघसंस्थाहरूको प्रतिनिधि, विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्थाहरू तथा अन्य सरोकारवाला निकायहरूको सक्रिय सहभागीतामा वडास्तरबाट पहिचान भएका प्रकोप तथा अनुकूलनका प्रयासहरूलाई समेत समावेश गरी यस नगरपालिकाको पाँच वर्षको लागि स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ |

१.२ योजनाको लक्ष्य, मान्यता एवम् निर्देशक सिद्धान्तहरू

यस कार्ययोजना निर्माण गर्दा **उर्ध्वगामी, समावेशी, तत्परता र लचिलोपना** जस्ता निर्दिष्ट सिद्वान्तहरूलाई अपनाइएको छ ।

यस योजनाका औचित्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् |

- अति सङ्कटासन्न वडा, बस्ती तथा समुदाय र तिनका अनुकूलन चुनौती तथा अवसर लगायत कार्य पहिचान गर्न,
- स्थानीय समुदायले आफ्ना आवश्यकता बारे आफैंले निर्णय गर्न सहज तरिका प्रयोग गर्न सक्ने गरी अनुकूलन कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गर्न,
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्न र स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन बमोजिम सो कार्ययोजनालाई स्थानीय तथा राष्ट्रियस्तरका योजनामा समेत समायोजन गर्न,
- सेवा प्रदायक निकायले समयमै प्रभावकारी ढङ्गले स्रोत परिचालन गरी अनुकूलन कार्य क्रमबद्ध रूपमा अपनाउन तथा कार्यान्वयन गर्न,
- कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्दै कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न, र
- स्थानीय तथा राष्ट्रिय योजनालाई लागतको आधारमा अनुकूलनका प्रभावकारी विकल्प पहिचान गर्न।

मान्यताः

- स्थानीय जलवायु अनुकूलन कार्ययोजनाहरू स्थान अनुसार फरक फरक हुन्छन् ।
- यो योजना तयार गर्दा विगतमा विभिन्न निकाय तथा दातृ निकायहरूले तयार गरी कार्यान्वयन गरेका स्थानीय अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण योजनाहरूको सबल पक्षहरूलाई समावेश गरिएको छ ।
- स्थानीय समुदाय तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायको पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनको असरसँग सामना गर्न अनुकूलनका उपायहरूको प्राथमिकीकरण गरी स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको ।

- वडास्तरमा छलफल गरी तयार गरिएको नगरस्तरीय अनुकूलन योजनाले लक्षित क्षेत्र, वर्ग तथा समुदायलाई समेटी जोखिम क्षेत्रको पहिचान गरी कार्यक्रमहरूको तय गरेको हुँदा यो कार्ययोजना प्रभावकारी रूपले सञ्चालन गर्न सकिन्छ ।
- स्थानीय निकायमा निर्वाचित जनप्रतिनिधि भएको हुँदा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि अनुकूल वातावरणको सिर्जना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना निर्माण गर्दा नगरपालिकामा रहेका सम्पूर्ण सरोकारवालाहरूलाई समावेश गरिएकाले योजनालाई प्राथमिकताकासाथ कार्य गर्न उपयुक्त वातावरण सिर्जना हुनेछ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको निर्देशित सिद्धान्त उर्ध्वगामी, समावेशी, तत्परता र लचकतामा आधारित छ ।
- राष्ट्रिय अनुकूलन योजनाले पहिचान गरेका क्षेत्रमा आधारित भई जलवायु परिवर्तनले असर गर्ने सबै विषयगत क्षेत्र समेटी विभिन्न सरकोकारवाला निकायहरूको सहभागितामा योजना तयार गरिएको छ ।
- स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्दा स्थानीय विपद् व्यवस्थापनका पक्षहरूलाई पनि विशेष ध्यान दिइएको छ ।
- वर्तमान तथा भविष्यमा आउन सक्ने जलवायुजन्य प्रकोप र यसबाट सामाजिक तथा आर्थिक पक्ष र विकासका कार्यक्रममा पर्न सक्ने चुनौतीलाई सहभागितात्मक परिदृश्य विकासको माध्यमबाट विश्लेषण गरी प्रभावकारी अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण गरेको हुनाले वातावरण तथा पर्यावरणीय प्रणालीको दिगो विकासमा सहयोग पुर्याउनेछ ।

१.३ योजना तयारीका चरण बिधि तथा प्रक्रियाहरु

स्थानीय अनुकूलन कार्यान्वयन तर्जुमा तथा कार्यन्वयन गर्न, क्षेत्रगत योजना, कार्यक्रम वा आयोजनामा जलवायु अनुकूलन तथा समानुकूलनको पक्षलाई एकिकृत गर्दै कार्यान्वयन गर्न तथा व्यक्ति, समुदाय र स्रोतलाई जलवायु अनुकूलित बनाउन निम्न सात चरणहरू सम्पन्न गर्नुपर्ने हुन्छ । उपर्युक्त चरणहरूलाई निम्न चक्रमा (चित्र २) मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको चक्र (LAPA Cycle)

चित्र नं १: स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचनाको चक्र

यस कार्ययोजना तयारीको क्रममा नगरपालिकादेखि वडास्तरसम्म अभिमुखीकरण गोष्ठी, छलफल मार्फत सचेतना अभिवृद्धि गर्नुको साथै जीविकोपार्जनका सम्पत्ति र सम्मुखताको आधारमा समुदाय र घरधुरीहरूको सङ्कटासन्नताको स्थितीको लेखाजोखा गरिएको थियो ।वडागत अभिमुखीकरण कार्यकममा वडा अध्यक्षको अगुवाइमा स्थानीय कृषक, व्यवसायी, महिला, शिक्षक, प्रभावित समुदायका सदस्यहरूको उपस्थितिमा वडास्तरीय कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको थियो ।

जलवायु परिवर्तनको सवालहरूलाई समुदायमा आन्तरिकिकरण तथा मूलप्रवाहिकरण गर्नको लागि जलवायु परिवर्तन, यसको असर र प्रभावको व विषयमा नगर तथा वडास्तरीय जम्मा १४ वटा अभिमुखीकरण गोष्ठी संचालन गरिएको थियो । उक्त गोष्ठीहरूमा ३२५ जना सबै वर्ग लिङ्ग, जातजातिहरूको प्रतिनिधित्व रहेको थियो ।जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अभिमुखीकरण गोष्ठीहरू र तथ्याङ्क सङ्कलन मिति २०८०/०२/०१ गते देखि २०८०/०२/ २० गते सम्म सञ्चालन गरिएको थियो । साथै संकटासन्नाता जोखिम अनुकूलन र मूल्याङ्कनको लेखाजोखाका लागि मौसमी पात्रो, ऐतिहासिक समय रेखा, प्रतिवेदनहरूको पुनरावलोकन सङ्कटासन्नता नक्साङ्कन, क्षेत्रगत प्रभाव र जोखिम तथा अनुकूलनका उपायहरूलाई समेत प्रतिवेदनमा समेटेको छ ।

नगरपालिकाको परिचय तथा अवस्थिति

२.१ नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिती र भू–बनोट

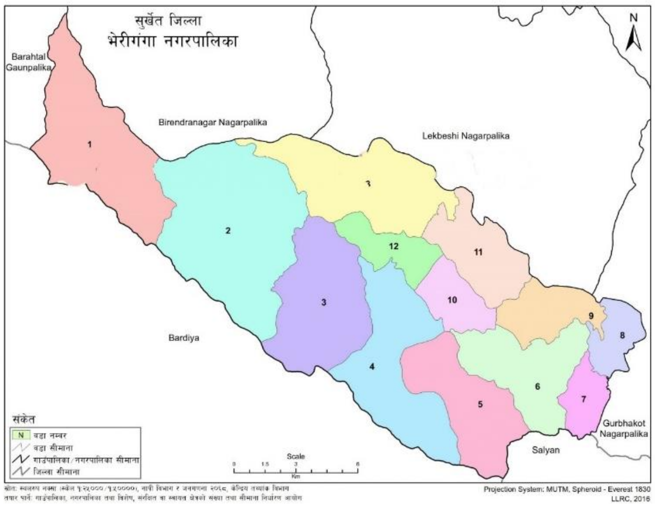

नक्सा नं.1: भेरिगंगा नगरपालिकाको राजनैतिक नक्सा

कर्णाली प्रदेशको सुर्खेत जिल्लामा रहेका ९ वटा स्थानीय सरकारहरू मध्येको एक भेरीगंगा नगरपालिका प्रदेश राजधानी बिरेन्द्रनगरदेखि ३२ कि.मी. को दुरीमा रहेको छ । पूर्वमा गुर्भाकोट नगरपालिका, पश्चिममा बराह ताल, उत्तरमा बीरेन्द्रनगर र लेकबेसी नगरपालिका र दक्षिणमा बर्दिया जिल्ला सिमाना रहेको छ । यसको कूल क्षेत्रफल २५६.२० वर्ग किलोमिटर रहेको छ । भेरीगंगा नगरपालिका २८° २२' ५१'' उत्तरी अक्षांसदेखि २८° ३४' ८'' उत्तरसम्म र ८१° ३१' ५१'' पूर्वी देशान्तरदेखि ८१° ५०' १६'' पूर्वसम्म फैलिएको छ । समुद्र सतहदेखि ५०० मिटरदेखि १४०० मिटरको उचाइमा रहेको यस नगरपालिकामा उपोष्ण हावापानी पाइन्छ।

मोहडा र पक्ष

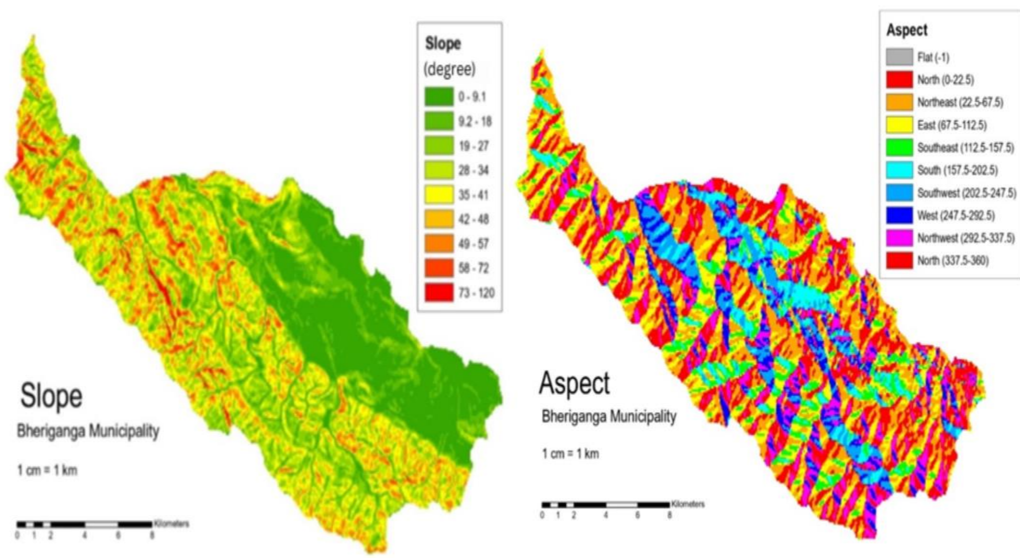

नक्सा नं. २: मोहडा र पक्ष

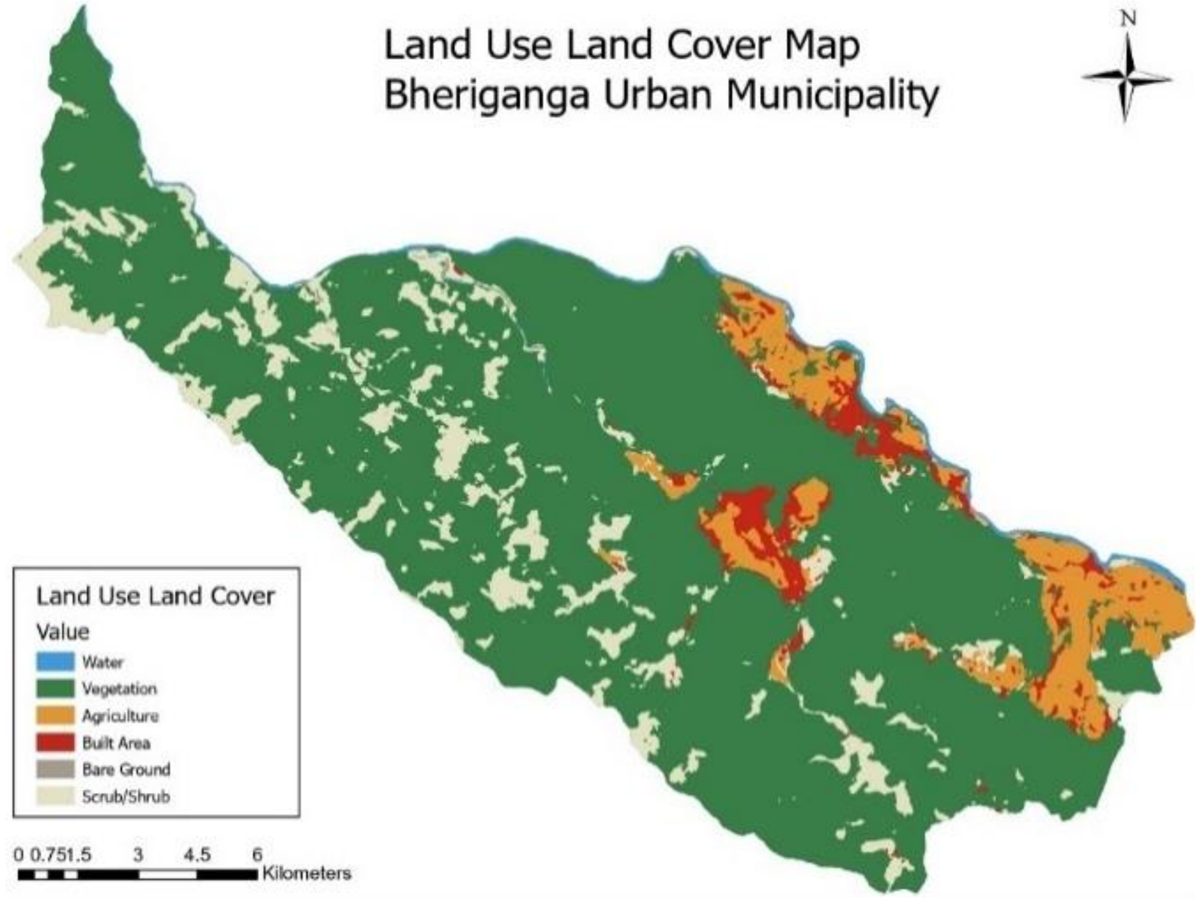

नक्सा नं.३: भेरीगंगा नगरपालिकाको जमिन उपयोगको नक्सा

२.२ सामाजिक, आर्थिक र मानवीय अवस्था

२.२.१ जनसंख्या

यस नगरपालिकामा वि. सं. २०७८ नगर वस्तुगत विवरण अनुसार रहेका जम्मा ८८९५ घरधुरीमा २१२३६ महिला र २१७५१ पुरुष गरी जम्मा ४२९८७ जनसंख्या रहेको छ । यहाँ सबैभन्दा धेरै क्षेत्री ४२.७७% रहेका छन् भने कामी २३.५%, मगर १३.४६% र सार्की ४.२२% रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेको जातजाति जनसंख्याको विवरण चित्र नं. २ मा उल्लेखित छ |

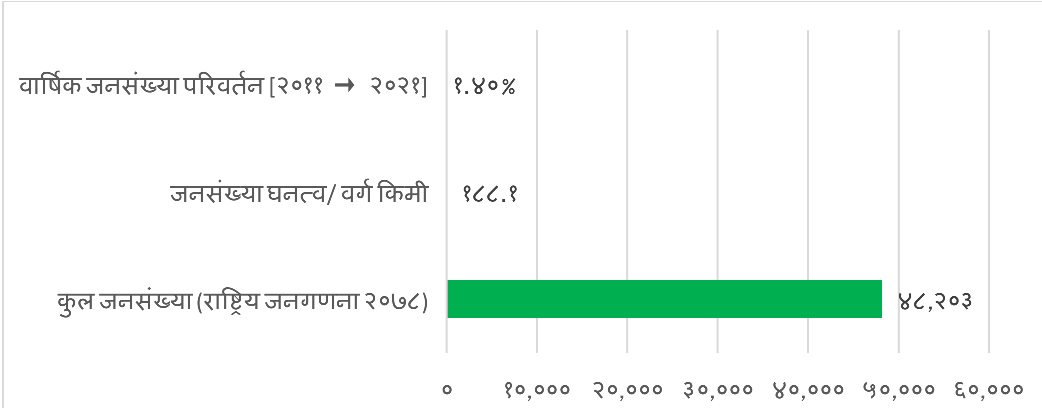

	कुल जनसंख्या (राष्ट्रिय जनगणना २०७८)	जनसंख्या घनत्व/ वर्ग किमी	वार्षिक जनसंख्या परिवर्तन [२०११ → २०२१]
Series1	४८,२०३	१८८.१ 0	१.४०%

चित्र नं. २: भेरीगंगा नगरपालिकाको जनसंख्या विवरण

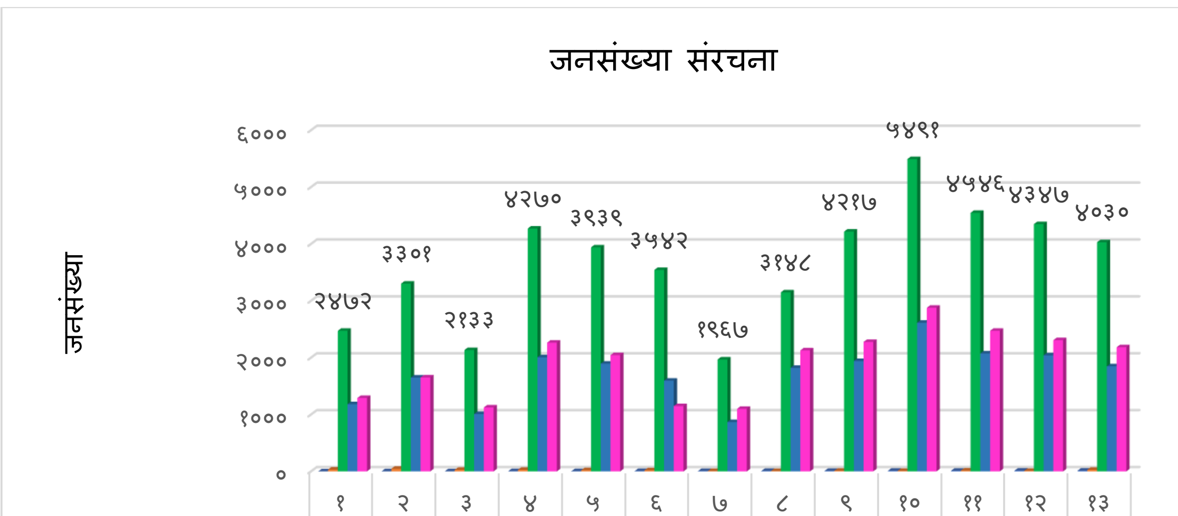

	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
वडा	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१३
क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	३२.३९	४६.६३	२६.९९	२७.८४	२०.३२	१९.४१	६.२३	६.८६	१०.६१	८.२५	१४.८२	८.३४	२७.५१
कुल जनसंख्या	२४७२	३३०१	२१३३	४२७०	३९३९	३५४२	१९६७	३१४८	४२१७	५४९१	४५४६	४३४७	४०३०
पुरुष	११८२	१६४९	१००९	२००७	१८९४	१५९४	८६७	१८२०	१९४१	२६१४	२०७४	२०४०	१८४७
महिला	१२९०	१६५२	११२४	२२६३	२०४५	११४८	११००	२१२८	२२७६	२८७७	२४७२	२३०७	२१८३

वडा क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.) कुल जनसंख्या पुरुष महिला

चित्र नं. ३: जनसंख्या संरचनाको विवरण

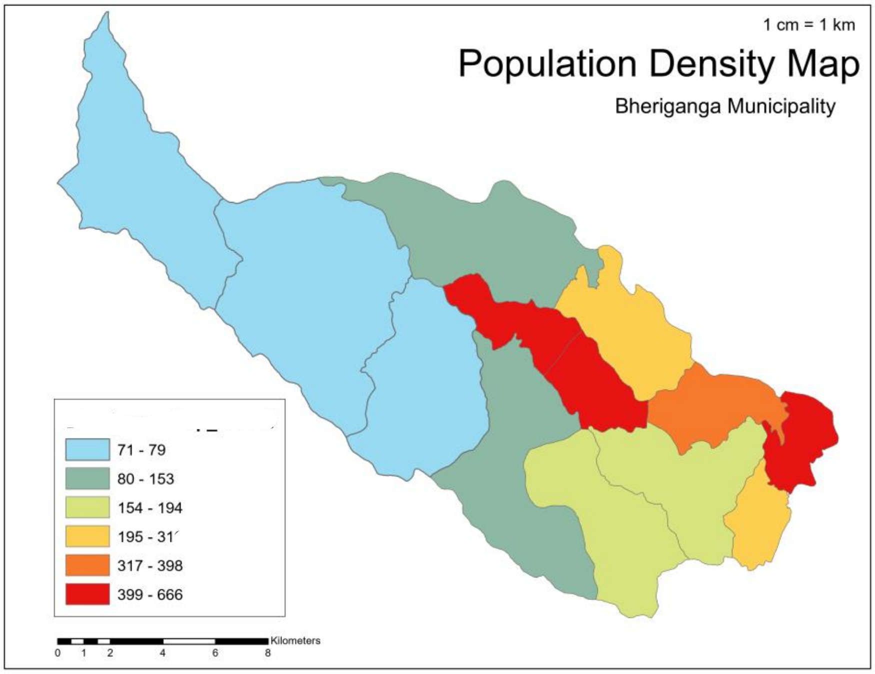

नक्सा नं.४: जनसंख्याको घनत्व दर्शाउने नक्सा

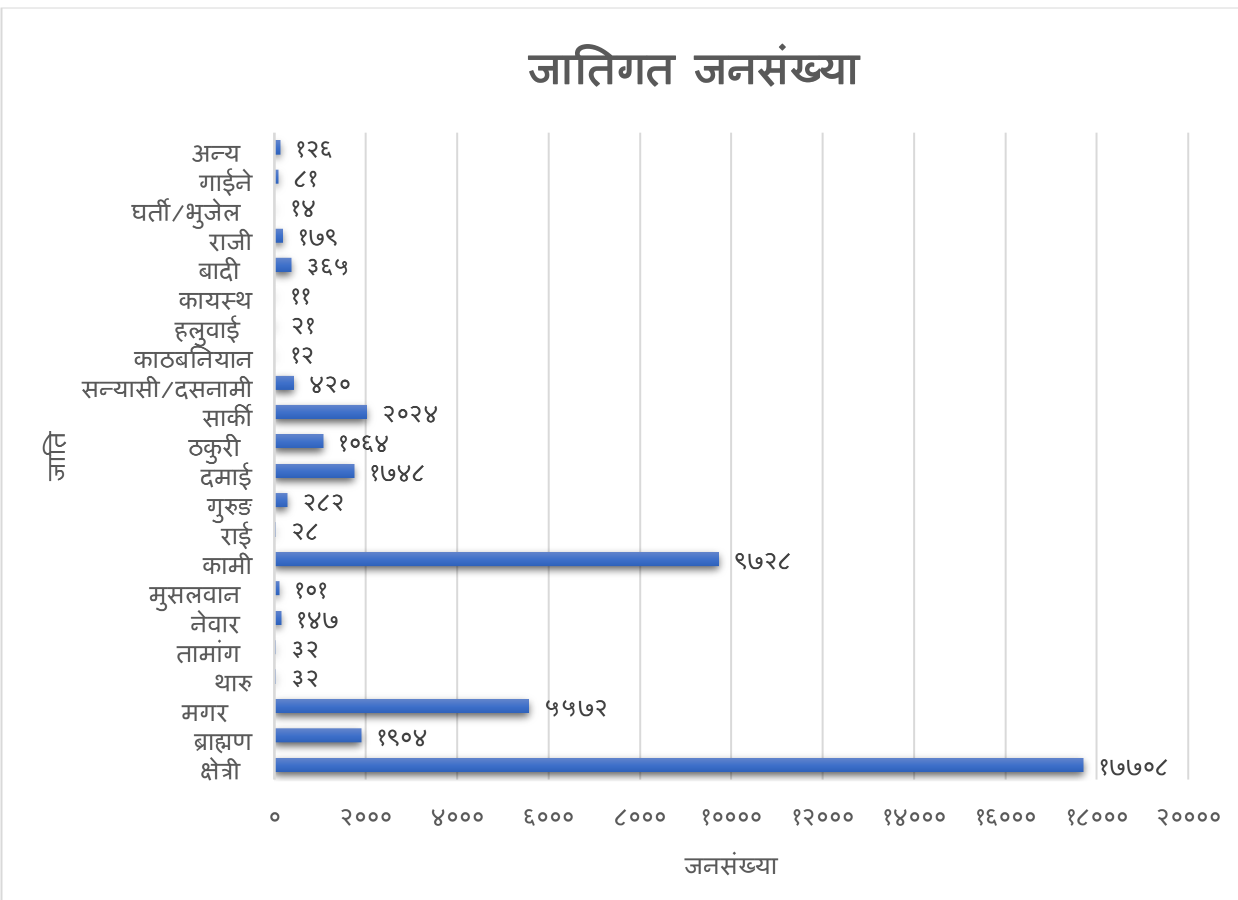

चित्र नं. ४: भेरीगंगा नगरपालिकाको जातिगत विवरण

विभिन्न पहाडी जिल्लाबाट बसाइँसराई गरेर आएका मानिसहरूको समेत बसोबास रहेको यस नगरपालिकामा जातिगत विविधता रहेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा ठूलो संख्यामा पहाडी मूलका ब्राह्मण, क्षेत्री, ठकुरीको बसोबास रहेको पाइन्छ भने दलितहरूको संख्या पनि उल्लेख्य रहेको छ । नगरपालिकाको जाति अनुसारको घरधुरी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १: जाति अनुसार घरधुरी विवरण

जातिगत समूह	**घरधुरी**	**प्रतिशत**
ब्राह्मण	५१९	५.८३
क्षेत्री	३८३३	४३.०९
ठकुरी	२३७	२.६६
जनजाति	९७८	१०.९९
दलित	२८३८	३१.९१
अन्य	४९०	५.५१
जम्मा	८९९५	१००

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.२.२ शैक्षिक, स्वास्थ्य र संचार सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा ६८ वटा शैक्षिक संस्थाहरू रहेका छन् । जसमध्ये ५३ वटा सामुदायिक विद्यालयहरू, तीन वटा क्याम्पस र १२ वटा संस्थागत विद्यालयहरू रहेका छन् । धेरै विद्यालयहरू वडा नं. ११ मा अवस्थित छन् । शैक्षिक संस्थाहरूको वडागत रूपमा विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं २: नगरपालिकामा रहेका शैक्षिक संस्था सम्बन्धी विवरण

शैक्षिक संस्था		**वडा अनुसार संख्या**													
तह	**किसिम**	**१**	**२**	**३**	**४**	**५**	**६**	**७**	**८**	**९**	**१०**	**११**	**१२**	**१३**	**जम्मा**
आधारभूत विद्यालय	सामुदायिक	३	३	५	४	५	४	४	३	२	२	५	१	१	४२
	संस्थागत		१					१		१		३	२	१	९
	अन्य														
माध्यमिक विद्यालय	सामुदायिक	१	३	१					१	१	१	१	१	१	११
	संस्थागत												२		२
	अन्य														
उमावि, क्याम्पस	सामुदायिक							१				१	१		३
	संस्थागत											१			१
	जम्मा	**४**	**७**	**६**	**४**	**५**	**४**	**६**	**४**	**४**	**३**	**११**	**७**	**३**	**६८**

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

तालिका नं. ३: नगरपालिकाको साक्षर जनसंख्या

वडा	लिङ्ग	जनसंख्या जसले			साक्षरता दर
		पढ्न र लेख्न सक्छ	पढ्न मात्र सक्ने	पढ्न र लेख्न नसक्ने	
१	पुरुष	९२४	३	१२५	८७.८३
	महिला	८७३	२	२७४	७५.९८
२	पुरुष	१२२१	२	२५३	८२.७२
	महिला	१०९७	५	४२६	७१.७९
३	पुरुष	८०८	५	९४	८९.०८

	महिला	७९७	१०	१९४	७९.६२
४	पुरुष	१५४९	२	२१७	८७.६१
	महिला	१५८६	४	४९१	७६.१४
५	पुरुष	१४८६	०	२०९	८७.५७
	महिला	१५०५	३	३७१	८०.०५
६	पुरुष	१२०५	८	२११	८४.६२
	महिला	१३३८	२७	४३३	७४.४२
७	पुरुष	६२०	४	१३६	८१.२६
	महिला	७००	५	२९७	६९.६५
८	पुरुष	१३८८	४	२४३	८४.७९
	महिला	१४४७	११	४९६	७४.०५
९	पुरुष	१४६४	७	२६७	८४.२३
	महिला	१५५७	११	५४०	७३.८६
१०	पुरुष	२०८६	८	२०७	९०.६६
	महिला	२१५४	२५	४९४	८०.५८
११	पुरुष	१६४१	५	१९८	८८.९९
	महिला	१७८४	०	४८८	७८.५२
१२	पुरुष	१६९७	१५	१४२	९१.४८
	महिला	१७२२	७३	३५५	८०.०९
१३	पुरुष	१३८५	०	२४९	८४.७१
	महिला	१४४१	३	५७१	७१.३४

स्रोत: NPHC, २०७८

यस नगरपालिकामा रहेका स्वास्थ्य चौकीहरूमा जम्मा २२ जनाको दरबन्दी रहेकोमा २१ जनाको परिपूर्ति भएको पाइन्छ । यहाँ जम्मा ४ जना स्वास्थ्य सहायक, ८ जना अहेब, ८ जना अनमी तथा ४ जना अन्य कर्मचारी रहेका छन् । यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण देहायको तालिका नं. ४ मा दिइएको छ ।

तालिका नं. ४: स्वास्थ्य संस्था सम्बन्धी विवरण

स्वास्थ्य संस्थाको नाम र ठेगाना	**वडा नम्बर**	**कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीको संख्या**				**जम्मा**
		हे.अ.	**अहेव**	**अनमी**	**अन्य**	
छिन्चु स्वास्थ्य चौकी	१२	१	२	२	१	६
रामघाट स्वास्थ्य चौकी	११	१	२	२	१	६
मैनतडा स्वास्थ्य चौकी	८	१	२	२	१	६
लेख पराजुल स्वास्थ्य चौकी	२	१	१	२	१	५
सहरी स्वास्थ्य स्वास्थ्य चौकी	५	०	१	०	०	१
आयुर्वेद औषधालय	९					
मैनतडा आयुर्वेद औषधालय	९	बैद्य १	कविराज १			३
जम्मा		**५**	**९**	**८**	**५**	**२७**

स्रोतः नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

यस नगरपालिकामा सञ्चारका विभिन्न साधनहरुको प्रयोग गर्ने घरपरिवारहरुको विवरण तलको तालिका नं. ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५: उपलब्ध सञ्चार, यातायात तथा अन्य सुविधासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	रेडियो	टि.भि.	टेलिफोन	कम्प्युटर	इमेल तथा इन्टरनेट	अन्य
१	३७७	३	५०६	२	२	०
२	१९५	७	६१७	५	२	०
३	२४६	३	३५३	०	०	०
४	२४	९	७३७	१	०	०
५	२२	८	३३५	१	०	०
६	२४	३४	६३५	१	०	०
७	१५	१४	४२५	२	०	३
८	३५	२०	६४३	८	३	०
९	३४	६८	४२५	१०	१	२
१०	४५	१४३	८३२	५	०	१
११	२९	८४	७८१	४	०	०
१२	८	१४	५०७	५	०	०
१३	३६	३६	७२३	३	२	०
जम्मा	१०९०	४४३	७५१९	४७	१०	६

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.२.३ ऊर्जा अवस्था

राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण सेवाको पहुँच भएको यस नगरपालिकामा बत्तीको प्रमुख स्रोतको रूपमा जलविद्युत नै रहेको छ । राष्ट्रिय विद्युत प्रसारण लाइनको बिजुली प्रयोग गर्ने घरधुरी करिब ६७ प्रतिशत रहेका छन् भने बाँकी घरधुरीले अन्य ऊर्जाका स्रोतहरू प्रयोग गरेको पाइन्छ । नगरपालिकामा विद्युत सेवा उपलब्ध भएका र अन्य स्रोतबाट बत्ती बाल्ने घरधुरी सम्बन्धी विवरण देहायको तालिका नं. ६ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ६: विद्युत तथा वैकल्पिक ऊर्जासम्बन्धी विवरण

वडा	मट्टीतेल	गोबरग्याँस	सोलार	राष्ट्रिय प्रसारणको बिजुली	अन्य
१	२	०	५२३	१०	२०
२	५	०	७०३	१४	२९
३	१	०	३९६	७०	१४
४	०	०	६	९६५	१०
५	५	१	१६८	७१३	१४
६	४	०	१३२	७२६	३४
७	२	०	३३	४६५	३०
८	०	०	३९	९३७	८
९	१	०	५६	९६३	६

१०	१	०	४१	१२५२	१२
११	०	०	६	१०८३	१२
१२	०	०	१६	१०६४	२
१३	०	१	७	९३३	४
जम्मा	**२१**	**२**	**२१२६**	**९१९५**	**१९५**

स्रोत: NPHC, २०७८

घरमा खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धनको प्रमुख स्रोतहरूमा (६७.९० प्रतिशत) दाउराको प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । खाना पकाउन प्रयोग गर्ने इन्धनको आधारमा घरधुरी संख्यालाई वर्गीकरण गरी वडागत रूपमा देहायको तालिका नं. ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ७: खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धन

वडा न.	दाउरा	गुइँठा	गोबरग्याँस	मट्टीतेल	एल.पी.ग्याँस	बिद्युत	अन्य
१	५५२	०	०	०	३	०	०
२	७३३	०	६	०	१२	०	०
३	४७२	०	१	०	८	०	०
४	८१२	०	८	१	१५९	१	०
५	७९९	०	२	१०	७२	१७	१
६	७४३	१	८	३	१४१	०	०
७	३९७	०	०	०	१३३	०	०
८	६४२	१	६	२	३३१	१	१
९	५२८	०	१	०	४९६	०	१
१०	७९८	०	२	१	५०५	०	०
११	८९१	०	७	४	१९९	०	०
१२	३७३	०	४०	०	६६९	०	०
१३	८६५	०	१	०	७९	०	०
जम्मा	**८६०५**	**२**	**८२**	**२१**	**२८०७**	**१९**	**३**

स्रोत: NPHC, २०७८

नगरपालिका क्षेत्रमा बसोबास गर्ने घर परिवारले खाना पकाउन प्रयोग गर्ने चुल्होको प्रकारको आधारमा वर्गीकरण गर्दा करिब ९८ प्रतिशत घरधुरीले माटोको चुल्हो प्रयोग गरेको पाइन्छ । खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्होको प्रकारलाई अगेनो/खुल्ला चुल्हो, धुवाँ रहित चुल्हो, भुसे चुल्हो, मट्टितेल स्टोभ र ग्यास चुल्होमा विभाजन गरी देहायको तालिका नं. ८ मा वडागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ८: खाना पकाउन उपयोग गर्ने चुल्हो अनुसार घरधुरीसम्बन्धी विवरण

वडा न.	अगेना तथा माटो	धुवारहित चुल्हो	भुसे चुल्हा	स्टोभ	एल.पि.ग्याँस

१	५१८	१	१	०	०
२	६३४	२	०	०	०
३	३४१	१८	०	०	०
४	७६३	७	२	०	०
५	३९५	३	०	०	०
६	६६५	४	०	१०	०
७	५२६	०	०	२२	०
८	७५८	२	०	१८	०
९	७७०	४	०	८९	०
१०	९४५	१५	२	३०	१
११	९४५	१	२	१४	०
१२	७३१	३	२	०	१
१३	७४५	२	०	१	०
जम्मा	**८७३६**	**६२**	**९**	**१८४**	**२**

स्रोत: NPHC, २०७८

२.२.४ कृषि उत्पादन र खाद्य सुरक्षा

नगरपालिकाको कृषि उत्पादनका सन्दर्भमा धान, गहुँ, मकै, कोदो तरकारी, आँप, लिची, केरा, कागती, नासपाती आदि प्रमुख बालीको रूपमा रहेका छन् । नगरपालिकाको क्षेत्र भित्र खेती गरिएको जमिनको क्षेत्रफल, सबै किसिमका बालीहरूको उत्पादन सम्बन्धी विवरण निम्न तालिका नं.९ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ९: वार्षिक कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	बालीको नाम	क्षेत्रफल (रोपनी)	उत्पादन (क्विन्टल)
१	धान	५३७१-१४-२-१	१२०३२१
२	गहु	१८६५-१-३-१	६५५५८
३	कोदो	१२२-४-१-१	८८९
४	मकै	२६३०-०-१	८८०८
५	मास	४५३-०-१-०	६४५
६	मसुरो	१७२-०-१-०	९५००
७	तोरी	४५३-१-०-०	२९११
८	सूर्यमुखी	८-०-०-१	४.५
९	आलु	६२-४-१-०	११२३
१०	प्याज	२८-०-०-०	२८५
११	काउली	१५-०-०-१	२५६
१२	उखु	१२-०-०-०	१४०
१३	अलैची	५-०-०-०	१२
१४	केरा	२३-०-०-०	२३७
१५	स्याउ	०	०
१६	आप	२२-४-१-२	६६२
१७	सुन्तला	५-०-०-०	१२३

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

नगरपालिकाका कूल घरधुरीहरू मध्ये आफ्नै उत्पादनले ३ महिना खान पुग्ने, ६ महिना खान पुग्ने, ९ महिना खान पुग्ने, १२ महिना खान पुग्ने र आफूले उपभोग गरेपश्चात बिक्री गर्ने घरपरिवार गरी ५ वटा समूहमा विभाजन गरी विश्लेषण गरिएको छ । जसमा आफ्नै उत्पादनले ३ महिना खान पुग्ने २३ प्रतिशत, ६ महिना खान पुग्ने ३० प्रतिशत, ९ महिना खान पुग्ने २६.१ प्रतिशत, १२ महिना खान पुग्ने १८.४३ प्रतिशत र आफूले उपभोग गरेपश्चात बिक्री गर्ने ०.१७ प्रतिशत घरधुरी रहेका छन्| नगरपालिकाको खाद्य सुरक्षा तथा खाद्य उपलब्धता सम्बन्धी विवरण वडागत रूपमा देहायको तालिका नं. १० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं.१०: वडागत रुपमा खाद्य उपलब्धता सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	३ महिना खाना पुग्ने घरधुरी	६ महिना खान पुग्ने घरधुरी	९ महिना खान पुग्ने घरधुरी	१२ महिना खान पुग्ने घरधुरी	खान पुगेर बेच्न पुग्ने घरधुरी
१	७१	२३८	८६	११८	५
२	११४	१३९	२४२	१४०	४
३	६०	९१	७९	१२०	८
४	३१०	१८२	२४३	११९	५
५	२३४	५९	८४	३४	३८
६	९०	२४८	३५३	७७	१
७	७३	१४२	८८	१०६	१५
८	७२	२२९	९१	२५६	२६
९	५५	१९५	२४६	१३५	१९
१०	२६१	३३०	६२	१४७	४७
११	३११	३३७	१५५	९९	११
१२	४	१०३	३३६	५३	३
१३	२६४	२१६	११९	१३५	११
जम्मा	**१९२२**	**२५१२**	**२१८४**	**१५३९**	**१९३**

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.४ भौतिक पूर्वाधारको अबस्था

२.४.१ सडक सम्बन्धी बिवरण

नगर सदरमुकामबाट नगरका अन्य स्थानहरूमा आवत जावत गर्ने, जिल्लाका अन्य भू–भागमा पुग्ने र छिमेकी जिल्ला जोड्ने सडकहरू स्तरोन्नतीको क्रममा रहेको पाइएको छ । भू–सूचना प्रणालीबाट गरिएको अध्ययन अनुसार नगरभित्रका सडकहरूको अवस्था देहाय बमोजिम रहेको पाइएको छ ।

तालिका नं. ११ : नगरपालिकामा रहेका सडकसम्बन्धी विवरण

क्र.स.	सडकको किसिम	कि.मि	प्रतिशत
१	कालोपत्रे	६८	१६.००%
२	ग्राबेल	६८	१६.००%
३	कच्ची	१७९	४२.००%
४	ट्रायक्	११२	२६.००%
	जम्मा	४२६	१००.००%

स्रोत: भू–सूचना प्रणाली

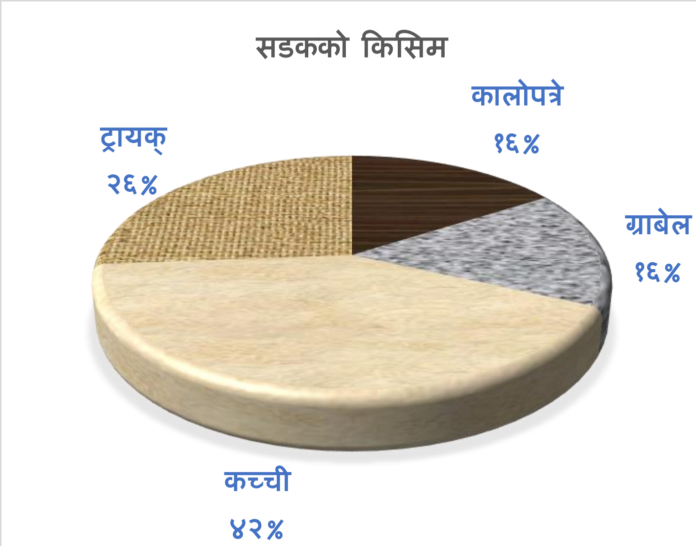

चित्र नं. ५: सडकको किसिम

भौतिक पूर्वाधारको हिसाबले सडक संजाललाई विकासको पूर्वसर्तको रूपमा लिइने गरिन्छ । देशको प्रमुख राजमार्गहरू मध्ये रत्न राजमार्गको ५० किमी तथा छिन्चु जाजरकोट राजमार्गको ३० किमी खण्ड यो नगरपालिका भित्र पर्दछ । यस हिसाबले नगरपालिकाको सडक विकास र सडक संजालको अवस्था राम्रो रहेको देखिन्छ । यस बाहेकका अन्य शाखा सडकहरू पनि नगरपालिका भित्र रहेका छन् । वडा नं. १, २ र ३ पनि मुख्य सडक संजालसँग जोडिंदै गरेका छन् । नगरपालिका भित्र रहेका विभिन्न सडकहरूको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२: नगरपालिकामा रहेका प्रमुख सडकसम्बन्धी विवरण

क्र.स.	सडकको नाम	अवस्था	बाटोको क्षेत्र (मि.)
१	रत्न राजमार्ग	पिच	५०
२	छिन्चु जाजरकोट राजमाग	पिच	३०
३	भेरिगंगा चक्रपथ	Track खनिएको	१५
४	छिन्चु घारीबन काल्चे कालीमाटी	Track खनिएको	३०
५	छिन्चु चाईनापुल मुरली खोला हर्रे सडक	Track खनिएको	१५
६	हर्रे मनिरामकाडाँ सडक	Track खनिएको	१५
७	जहरे लेखझिग्नी सडक	आधा ग्रावेल आधा कच्ची	३०
८	सत्तरी वाग्ले सडक	Track खनिएको	१५
९	छिन्चु डुंगीखोला सडक	Track खनिएको	१५
१०	वडा नं.८ रिङ्गरोड	आधा ग्रावेल आधा कच्ची	१५
११	मैनतडा सामाखोरी सडक	आधा ग्रावेल आधा कच्ची	१५
१२	बबई पुलदेखि कुईने खोला	ग्रावेल	१५
१३	कालीदमार लामीतडाँ भर्लेनी सिरेनी चिउरी गैरा	ग्रावेल	१५

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.४.२ सिंचाई आयोजना सम्बन्धि विवरण

भेरी, बबई, छिन्चु, तथा झिगीनी लगायतका विभिन्न नदीको पानीलाई नहर वा कुलो बनाई खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ प्रयोग गरेको पाइन्छ । सिँचाइबाट लाभान्वित घरधुरी वडागत रूपमा देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १३: सिचाई सुविधासम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	सिंचाई सुविधा वा आयोजनाको संख्या	सिंचाईको माध्यम – कुलो नहर, पाइप आदि	लाभान्वित घरधुरी
१	४	कुलो	
२	६	कुलो	२०७

३	५	कुलो	
४	३	कुलो	७५०
५	१८	कुलो	१२८६
६	९	कुलो	४५८
७	१०	कुलो	२१०
८	९	कुलो	१५००
९	३	कुलो	११००
१०	४	कुलो	१४२५
११	१	कुलो	१६२
१२	१	कुलो	२००
१३	६	कुलो	

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.४.३ औद्योगिक तथा व्यापार, व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा उद्योग सञ्चालनका लागि पर्याप्त सम्भावना रहेतापनि हालसम्म कुनै किसिमका ठूला तथा मझौला उद्योगहरू स्थापना तथा सञ्चालनमा आएका छैनन् । नगरक्षेत्रमा रहेका विभिन्न किसिमका औद्योगिक व्यवसायहरू जस्तै सेलर मिल, ग्रिल उद्योग, फर्निचर उद्योगहरू सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १४: नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका उद्योगहरुको विवरण

वडा नम्बर	सेलर मिल	ग्रिल उधोग	फर्निचर	अन्य	उधोगको स्वामित्व
१				५	निजि
२	१			८	निजि
३	१			५	निजि
४	६				निजि
५	५		१	१	निजि
६	४	१			निजि
७	२				निजि
८	४				निजि
९	३				निजि
१०	५				निजि
११	५				निजि
१२	७				निजि
१३					निजि
जम्मा	**४३**	**१**	**१**	**१९**	

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.४.४ पानीका श्रोत तथा सुविधाहरु

खानेपानीको स्रोतलाई पाइपको धारा, ट्युबेल, इनार, जरुवा र कुवा, नदी, कुलो नहर तथा अन्य गरी ५ समूहमा विभाजन गरी वर्गीकरण गर्दा करिब ५० प्रतिशत घरधुरीले पाइप तथा धाराको पानी, ४१ प्रतिशत इनार, कुवा

वा जरुवाको पानी प्रयोग गर्ने गरेको पाइन्छ । यस सम्बन्धी थप विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १५: खानेपानी प्रयोगको स्रोत अनुसार घरधुरी सम्बन्धी विवरण

वडा न.	पाइप वा धाराको पानी	ट्युबेलको पानी	इनार, कुवा वा जरुवाको पानी	नदी, कुलो नहरको पानी	धोपा पानी	जार, बोत्तले
१	२८३	०	१२	४८	२१२	०
२	४५१	२	८८	३८	१७२	०
३	३१७	०	९७	०	६७	०
४	५९५	४५	१६६	३२	१४३	०
५	४४३	६३	७७	२४	२९४	०
६	२६२	५	४९८	०	१३१	०
७	१००	०	१६६	४	२५८	१
८	२७५	१	४९८	१२३	८७	०
९	६०९	२६४	८७	७	५६	३
१०	६३१	४	२६९	३१	३६३	१
११	९४२	९	३१	२४	९३	१
१२	९४१	१३	७४	३	३४	४
१३	७८४	१	२०	७	११८	०
जम्मा	**६६३३**	**४०७**	**२०८३**	**३४१**	**२०२८**	**१०**

स्रोत: NPHC, २०७८

यस नगरपालिका भित्र विभिन्न स्थानहरूमा पानीका स्रोतहरू रहेका छन् । उक्त मूलबाट मानिसहरूले केही हदसम्म व्यवस्थित तथा अव्यवस्थित रूपमा पानीट्याङ्कीको निर्माण गरी खानेपानीको प्रयोग गरिरहेको पाइन्छ । नगरपालिकामा रहेका पानीका स्रोतहरूको प्रयोग देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं. १६: वडागत रुपमा रहेका खानेपानीको स्रोत तथा लाभान्वित क्षेत्र

वडा नं.	**पानीको स्रोत**	**लाभान्वित क्षेत्र**
१	मूल	बिस गैंडा, टाकुरी, गुराँसे, कोलडाँडा, तल्लो गुराँसे
१	मूल- माथिल्लो भन्याङ	इन्टेक र रिजर्भ्वायर (१५ क्यु. मि)
२	मूल चरचरे	समैजी, मोती, कालापानी, कुकुरफाले, साइगोठहरी, चैते, थारमुसे, सदाने, देवस्थल प्रणालीः इन्टेक र रिजर्भ्वायर
२	मूल	रिजर्भ्वायर (१२ क्यु. मि) र वितरण प्रणाली भएको
२	मूल	रिजर्भ्वायर भएको तर क्षमता थाहा नभएको
२	मूल	रिजर्भ्वायर नभएको तर इन्टेक भने भएको, सोझै वितरण गर्ने गरिएका
२	मूल	रिजर्भ्वायर भएको तर क्षमता थाहा नभएका

३	मूल	धन खोरिया, सुनारी खोरिया प्रणालीः इन्टेक र रिजर्भ्वायर र वितरण प्रणाली भएको
३	मूल	चिउरीगैरा, गौजेगैरा, कोटमिरे, अमिलसेन, भित्रीखोरिया, झवालीखोरिया, अभलपारजुल, इभानलोज, सानोडुँगी, ठूलोडुँगी, मैनतडा, पारुलेतारा, बोक्स
४	नदी (हात्ती सुँडे)	मसिना हुँदै अमिला चौरदेखि पाडुले सम्म पाइप बिछ्याइएको तर परिमाण नभएको
४	नदी (मुरली)	वितरण गरिने क्षेत्रः हर्रे रिजर्भ्वायर र वितरण प्रणाली भएको
५	मूल चमेरे	रिजर्भ्वायर र वितरण प्रणाली भएको
६	मूल ठुलोखोलि	१२ वटा धारा भएको र २०७२ को बाढीले बगाएको
६	मूल बेसारे गाउ	१५ वटा धारा भएको र २०७२ को बाढीले बगाएको
८	मूल मेहलकुना	३५ वटा धारा भएको र २०७२ को बाढीले बगाएका
१०	नदी	लाभान्वित क्षेत्रः नया वस्ती, बाह्गाउँ, प्रगतिटोल र जम्मा २०० देखि २५० घरधुरी तल्लो बस्तीमा रिजर्भ्वायर र वितरण प्रणाली भएको
१०	छिन्चु	लाभान्वित क्षेत्रः तालबारीको ९३२ घरधुरी, पाटीचौर, वडा नं. १० को शान्तिटोल, राजीगाउँ, वडा नं. १२ को ठकुरीटोल
१०	आपधारा नदी (निर्माणाधिन)	लाभान्वित क्षेत्रः करेलाडाँडा, माथिल्लो झिमिले नपाले इन्टेक निमाण कार्य थालेको – यो वर्ष ४० लाख विनियोजन गरिएको)
११	भेरी नदी ओखलढुङ्गा	लाभान्वित क्षेत्रः ओखलढुगा, रामघाट, रोल्पाली टोल, दिपेन्द्रनगर, धुवानेल टोल, गणेशपुर, राताचौर
११	साँधी खोला	लाभान्वित क्षेत्रः बाह्गाउँ, रिजर्भ्वायर र वितरण प्रणाली भएको
११	नदी	लाभान्वित क्षेत्रः भैँसे इन्टेक, रिजर्भ्वायर र वितरण प्रणाली भएको
११	मछेडी खोला	लाभान्वित क्षेत्रः बाह्गाउँ, काशीपुर, (३५० घरधुरी लाभान्वित हुनेगरेको)
१२	छिन्चु नदी	पहिरोले बगाएको, १५० क्यु. मि. र ३०० क्यु. मि.को ट्याङ्कीको पुनर्निर्माण नभएको

स्रोतः नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.४.५ वनश्रोत र जलाधार क्षेत्रको अवस्था

यस नगरपालिकाको लगभग ७३ प्रतिशत क्षेत्र वन जङ्गलले ओगटेको छ । जसमध्ये मुख्य रूपमा सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूले सामुदायिक वनको रूपमा व्यवस्थापन गरिरहेका छन् । नगरपालिकाको क्षेत्रमा दर्ता गरिएका सामुदायिक वन र वनले ओगटेको क्षेत्रफल देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. १७: सामुदायिक वनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सामुदायिक वनको नाम	वडा नं.	क्षेत्रफल (हे.)
१	रामजानकी	१२	२६०.६९
२	नवदुर्गा	५	३१०.४९
३	खान्टेपानी	२	१८०
४	गोगनपानी	२	१२४.२५
५	हरियाली महिला	५	३२.५
६	गौरीशंकर	४	३०६.३९
७	कृष्ण	३	१९०.५९
८	जनजागृती	५	८६.४७

९	भगवती	७	१९५.२९
१०	आदर्श महिला	५	९५
११	सरस्वती	२	१७६.८७
१२	चन्द्र	६	८८.१
१३	सालघारी	१	२५९.११
१४	सिद्धचुली	२	३११
१५	उज्वल	९	३३२.८३
१६	जगन्नाथ	२	२२१.६
१७	कल्पना	२	२०६.४८
१८	धरमपानी	३	१७५
१९	बाँसबारी	३	१८२
२०	नवज्योति	६	१९६.९९
२१	लोकतान्त्रिक		१८८
२२	कैनपानी	५	
२३	सिस्नेरी महिला	२	९९
२४	भद्रकाली	२	११२
२५	सूर्यमुखी	९	१५४
२६	मुलपानी		१७२
२७	जनएकता	१	२१०
२८	समझदारी	१	८१.३७
२९	चरचरे	९	१२०.६४
३०	फुर्केसल्ली	७	१९८
३१	साजगोठेरी	३	१४२६
३२	चिसापानी हरियाली		७४.६१
३३	तोपढुङ्गा	२	११२.२९
३४	साजखुटि	२	१८१.०५

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

नगरपालिका क्षेत्रको विभिन्न वडालाई समेटेर जलाधार तथा जलस्रोतको रूपमा विभिन्न खोलाहरू रहेका छन् जसबाट यस क्षेत्रका बासिन्दाले सिँचाइ तथा अन्य प्रयोजनका लागि उपयोग गरिरहेका छन् यस नगरपालिका क्षेत्र भएर बग्ने नदी र खोला यस प्रकार रहेका छन्: भेरी नदी, बबई नदी, गोचे खोला, छिन्चु खोला, मुरली खोला, झिगनी खोला, नाच्ने खोला, कालापानी खोला, डुंगीखोला रहेका छन्|

२.४.६ पर्यटकीय, सांस्कृतिक र मनोरम स्थलहरू

नगरपालिका भित्र मुख्य धार्मिक स्थलहरू गंगामाला, देउती बज्यै, दुर्गा मन्दिर लगायत अन्य मन्दिरहरू रहेका छन् । यहाँको प्रमुख चाडपर्वहरूमा दशैं, तिहार, माघी, घोडे नाच पर्व, लहरे नाच पर्व, तीज, होली, चैते दशैं रहेका छन् । यस नगरपालिका भित्र रहेका सम्भावित पर्यटकीय तथा मनोरम स्थलहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १८: नगरपालिकामा रहेका पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण

क्र.स	स्थलको नाम	वडा नम्बर	सडकको पहुँच	स्वामित्व
१	हरित पाक	१२	पुगेका	सामुदायिक
२	चमेरे गुफा	४	नपुगेका	सामुदायिक

३	वडाहा डाँडा	१२	पुगेका	सामुदायिक
४	डरमकोट पर्यटकीय स्थल	८	पुगेका	सामुदायिक

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

२.४.७ स्थानीय स्तरमा रहेका सरकारी गैह्रसरकारी तथा अन्य संघ संस्था

नगराबासीहरूलाई नियमित सेवा प्रवाह गर्ने सरकारी निकाय देहाय बमोजिमका रहेका छन् ।

तालिका नं. १९: नगरपालिका क्षेत्र रहेका सरकारी कार्यालयहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना
१	नगरपालिका कार्यालय	छिन्चु
२	इलाका प्रहरी कार्यालय	छिन्चु
३	स्वास्थ्य चौकी	छिन्चु
४	अतिरिक्त हुलाक	छिन्चु
५	नेपाली सेनाको गण	छिन्चु
६	सेक्टर वन कार्यालय	छिन्चु
७	वडा कार्यालयहरू	१३ वटै

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

यस नगरपालिकामा महिला तथा पुरुषको संस्थागत सहभागिता तथा आवद्धता उल्लेख्य रहेको छ । वडागत रूपमा संस्थागत सहभागिता तथा आवद्धता सम्बन्धी विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २०: संस्थागत सहभागिता तथा आवद्धतासम्बन्धी विवरण

क्र.स	नगर कार्यक्रम	कृषक समूह	उपभोक्ता संघ	सहकारी संघ	गैसस	परम्परागत समूह	अन्य
१	१३४२	५३१	३३७	२४७५	२३५	९	२

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

यस नगरपालिकासंग समन्वय तथा सहकार्य गरी संस्थागत तथा पुर्बाधार र अन्य विकास निर्माणका कार्यमा गर्ने बिकास साझेदार संस्थाहरु देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका नं. २१: परिवारका सदस्य आवद्धता भएका संस्था समूह अनुसार परिवार सम्बन्धी विवरण

क्र.स	संघ संस्थाहरुको नाम	कार्यक्रम
१	सेलर्ड/USAID	शुशासन
२	CD-MUN	क्षमता अभिवृद्धि
३	WAM	सिमाङकृत महिला सशक्तिकरण
४	EDS	वातावरण, कृषि
५	ENFO	खानेपानी
६	सुन्दर नेपाल	सरसफाइ
७	PACT	कृषि
८	किर्डाक	किशोरी शिक्षा, प्रजनन स्वास्थ्य
९	समुदायक अध्ययनकेन्द्र	शिक्षा, चेतनामूलककार्यक्रम
१०	नेपाल जलबायु परिबर्तन सहयोग कार्यक्रम	जलबायु परिबर्तन सम्बन्धि
११.	डिभिजनल वन कार्यलय छिन्चु	वन तथा जैविक बिबिधत्ता सम्बन्धि
१२.	कृषि ज्ञान केन्द्र	कृषि सम्बन्धि

१३.	प्रदेश भौतिक पुर्बाधार निर्माण निर्देशनालय	सडक तथा अन्य पुर्बाधार सम्बन्धि
१४.	उधोग वन तथा पर्यटन मन्त्रालय	पर्यापर्यटन, उधोग र वन सम्बन्धि

स्रोत: नगर बस्तुगत बिवरण, २०७५

परिच्छेद तिन:
जलवायु परिवर्तन तथा प्रकोपको अवस्था

यस भेरीगंगा नगरपालिकामा वर्षा तथा तापक्रमको अवस्था मापन गर्ने केन्द्र नभएकोले POWER Data Access Viewer (DAV) Web Mapping Application बाट वर्षाको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी विश्लेषण गरिएको छ । यस नगरपालिकाको पछिल्लो ४० वर्षको तापक्रम तथा वर्षाको वार्षिक प्रवृत्ति चित्र ६ र ७ मा देखाइएको छ ।

३.१ तापमानको प्रवृत्ति र परिदृश्य विश्लेषण

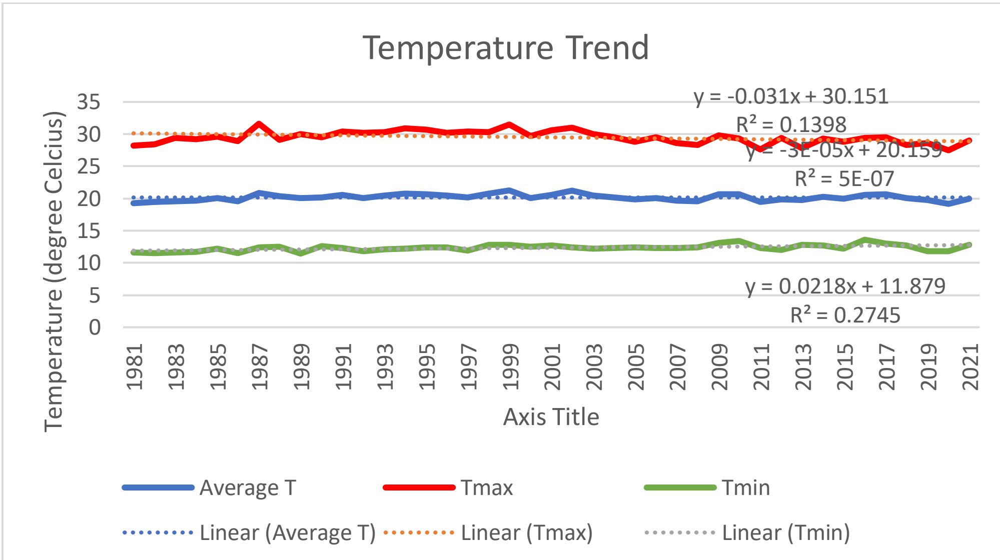

चित्र नं. ६: गत ४० वर्ष (सन् १९८२-२०२१) को तापक्रमको प्रवृत्ति

३.२ वार्षिकको प्रवृत्ति र परिदृश्य विश्लेषण

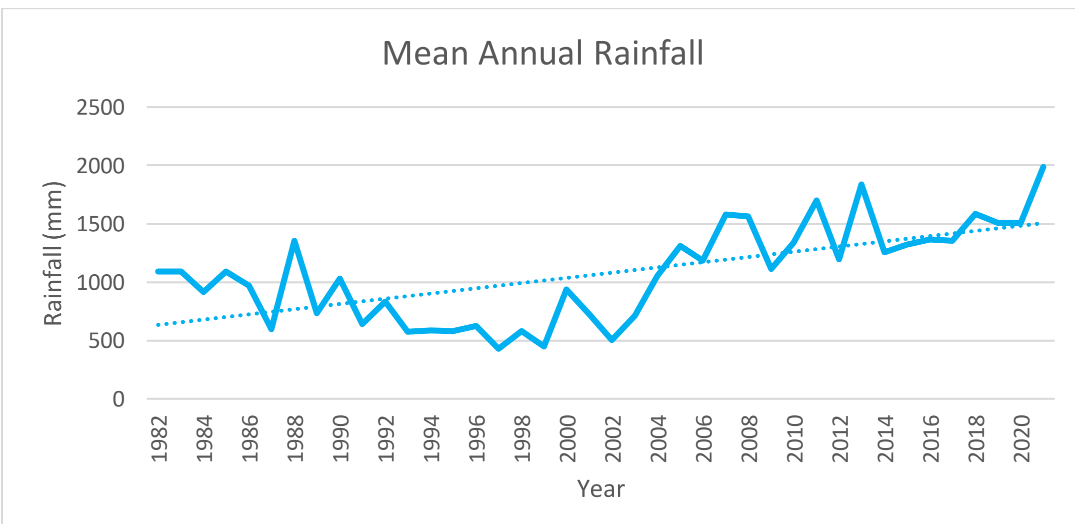

चित्र नं. ७: गत ३८ वर्ष १९८२-२०२० को वार्षिक वर्षा प्रवृत्ति

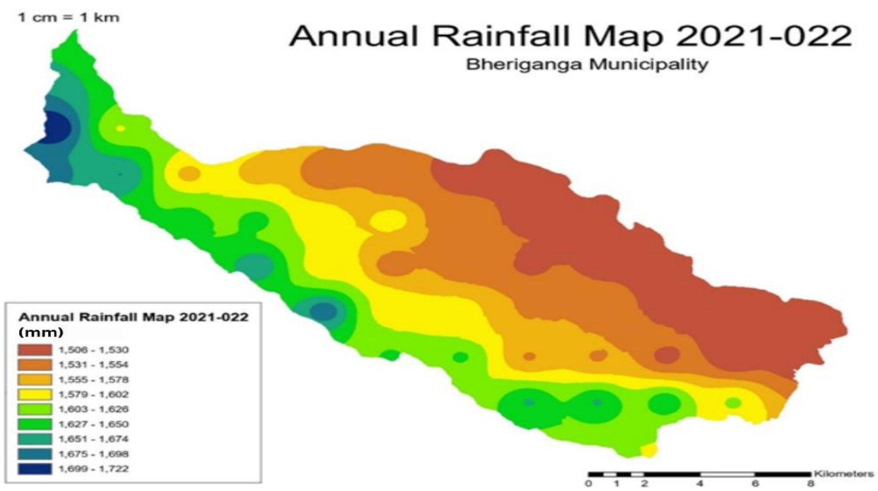

नक्सा नं. 5: भेरीगंगाको वार्षिक वर्षा नक्सा (सन् २०२१-०२२)

यो नक्साले सन् २०२१ देखि सन् २०२२ सम्मको अवधिको भेरीगंगा नगरपालिकाको वार्षिक वर्षाको दृश्य प्रतिनिधित्व गर्दछ । नक्सा संकेत अनुरूप सबैभन्दा कम रेकर्ड गरिएको वर्षाको मात्रा १५०६ देखि १५३० मिमी सम्म रहेको छ भने सबै भन्दा उच्चतम रेकर्ड गरिएको वर्षाको मात्र १६९९ देखि १७२२ मिमी सम्म रहेको छ । यो नक्साले तोकिएको समयावधिमा नगरपालिकाभर वर्षाको विभिन्न स्तरहरूको दृश्य चित्रण प्रदान गर्दछ । रङ-कोड गरिएको संकेत (legend) ले कम र उच्च वर्षाको मात्रा भएका क्षेत्रहरू बीच फरक गर्न मद्दत गर्दछ । यस नक्साद्वारा भेरीगंगा नगरपालिकामा वर्षाको वितरण र तिव्रता अवलोकन गर्न सकिन्छ । साथै यस क्षेत्रको जलस्रोत, कृषि सम्भाव्यता र समग्र जलवायु ढाँचाको मूल्याङ्कन गर्न सहयोगी हुनेछ ।

३.३ सङ्कटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण

भेरीगंगा नगरपालिका र यसभित्र रहेका वडाहरूमा भौगोलिक सूचना प्रणाली तथा सहभागितामूलक परिदृश्य विकासको प्रयोग गरी सहभागितामूलक विधिहरू मार्फत प्रकोपहरूको पहिचान र जलवायुजन्य सङ्कटासन्नता तथा जोखिमको विश्लेषण गरिएको छ । जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट सङ्कटासन्न वडाहरू र ती वडाभित्रका सङ्कटासन्न समुदाय, घरधुरी र व्यक्ति पहिचान गरी जलवायु परिवर्तनका प्रमुख असर तथा क्षेत्रहरूको पनि विश्लेषण भएको छ । यस्तो विश्लेषणले प्रकोप तथा जलवायुजन्य सङ्कटसँग जुध्नका लागि आवश्यक अनुकूलन क्षमताको पर्याप्तता मापन गर्न सहयोग गर्दछ । यो विधिको प्रयोगले हाल देखा परेका तथा भविष्यमा देखा पर्न सक्ने जलवायुजन्य सङ्कट तथा प्रकोपहरूको न्यूनीकरण गर्न आवश्यक पर्ने अनुकूलन क्रियाकलापहरूको पहिचान तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि सहज बनाउन भुमिका खेल्छ । यो योजना तयार गर्न निम्नलिखित प्रक्रियाहरू पूरा गरिएको छ ।

प्रकोप सुचकाङ्क

नेपाल सरकारले तय गरेका विभिन्न सूचकहरू मध्येबाट उपयुक्त सूचकहरूको पहिचान र छनौट गरी यस नगरपालिकाको क्षमताको विश्लेषण गरिएको छ । तालिकामा देखाइएका प्रकोपहरूको सूचकाङ्क अनुसार जलवायुजन्य प्रकोपहरूको समस्या तथा जोखिम वडा नं. ९ मा सबैभन्दा बढी र वडा नं. २ मा सबैभन्दा कम रहेको छ ।

तालिका नं. २२: प्रकोप सूचांक

सूचकहरू	प्रकोपको वडागत सूचकाङ्क												
	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	वडा नं. ६	वडा नं. ७	वडा नं. ८	वडा नं. ९	वडा नं. १०	वडा नं. ११	वडा नं. १२	वडा नं. १३
बाढी	०.२	०.६	०.४	०.६	१.	१.	१	०.८	०.८	०.८	०.४	०.६	०.६
पहिरो	१	०.३३३	१	०.६६७	०.६६७	०.३३३	०.६६७	०.६६७	०.६६७	०.३३३	०.३३३	०.३३३	०.३३३
खडेरी	०.२	०.४	०.२	०.४	०.२	०.४	०.२	०.४	१	०.४	०.२	०.६	०.२
आगलागी	०.३३३	०.१६७	०.३३३	०.१६७	०.५	०.१६७	०.५	०.८३३	०.८३३	०.८३३	१	१	१
महामारी	०.४	०.२	०.४	०.४	०.२	०.२	१	०.२	०.४	०.२	०.२	१	१
हावाहुरी	०.३३३	०.६६७	१	०.६६७	०.६६७	०.६६७	०.६६७	१	१	१	१	१	०.३३३
कृषि तथा पशुरोग	१	०.५	०.५	१	०.७५	०.२५	०.७५	०.५	०.२५	०.५	०.५	०.२५	०.५
जम्मा	३.४६६	२.८६७	३.८३३	३.९०१	३.८१४	३.०१७	४.७१४	४.४	४.९५	४.०६६	३.६३३	४.७८३	३.९६६

सम्मुखता (Exposure)

यस नगरपालिकामा पहिचान भएका प्रकोपहरूसँग सामुदायिक तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको सम्मुखताको विश्लेषणका लागि जम्मा जनसङ्ख्यालाई सूचकको रूपमा लिइएको छ। यो सूचकहरूको वडागत मान नगरपालिकामा आयोजित अन्तरक्रिया कार्यक्रमका सहभागीहरूले सहभागितामूलक ढङ्गले निर्धारण गरेका थिए जसलाई तालिकामा यस प्रकार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २३: सम्मूखताको वडागत सूचांक

विवरण	सम्मूखताको वडागत सूचकाङ्क												
	वडा नं.१	वडा नं.२	वडा नं.३	वडा नं. ४	वडा नं.५	वडा नं.६	वडा नं.७	वडा नं.८	वडा नं.९	वडा नं.१०	वडा नं.११	वडा नं.१२	वडा नं.१३
जम्मा जनसङ्ख्या	०.३८८२	०.४९६५	०.००७६	०.७१९४	०	०.४७८६	०.००५२	०.५४८३	०.५८७७	१	१	०.४९६७	०.८६०६

तालिका २३ मा देखाइएको सम्मुखताको सूचकाङ्क अनुसार जलवायुजन्य प्रकोपहरूसँग वडा नं. १० र ११ सबैभन्दा बढी र वडा नं. ७ सबैभन्दा कम सम्मुखता रहेका छन्।

संवेदनशीलता

यस नगरपालिकामा पहिचान भएका प्रकोपहरूसँग सामुदायिक तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको संवेदनशीलताको विश्लेषणका लागि १८ वर्षभन्दा कम तथा ६० वर्षभन्दा माथिको जनसङ्ख्या, महिलाको जनसङ्ख्या, अपाङ्ग तथा अशक्तको जनसङ्ख्या, खाद्यान्न अभाव भएका घरधुरी, खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गर्ने घरधुरीको सङ्ख्यालाई सूचकको रूपमा लिइएको छ । तालिका २४ मा देखाइएको संवेदनशीलताको सूचकाङ्क अनुसार जलवायुजन्य प्रकोपहरूसँग वडा नं. १० सबैभन्दा बढी र वडा नं. १२ सबैभन्दा कम संवेदनशील रहेका छन्।

तालिका नं. २४: संवेदनशीलताको वडागत सूचकाङ्क

सूचकहरू	संवेदनशीलताको वडागत सूचकाङ्क												
	वडा नं. १	वडा नं.२	वडा नं.३	वडा नं. ४	वडा नं.५	वडा नं. ६	वडा नं.७	वडा नं. ८	वडा नं.९	वडा नं.१०	वडा नं.११	वडा नं.१२	वडा नं.१३
१९ वर्षभन्दा कम तथा ६० वर्षभन्दा माथिको जनसङ्ख्या	०.२४५	०.४४१	०.०२१	०.७२५	०.६६७	०.५७	०	०.८३२	०. ८८१	१	०.९२४	०.६९३	०.७४८
महिलाको जनसङ्ख्या	०.३३४२	०.५५०५	०.००१९	०.९४०१	०	०.४३६६	०.०२१३	०.४१७६	०.४९३२	०.७१९३	१	०.२९७१	०.६१९१
अपाङ्ग तथा अशक्तको जनसङ्ख्या	०.३३३	०.४०७४	०.०५५६	०.५९२६	०.१४८१	०.३३३३	०.२७७८	०.५१८५	१	०.२०३७	०.५९२६	०	०.३७०४
खाद्यान्न अभाव भएका घरधुरीको सङ्ख्या	०.४४३३	०.५२४७	०.४५७६	०.४५३७	०	०.२४१७	०.३८०१	१	०.४६४६	०.४९८४	०.३३८९	०.१०४२	०.४६४६
खाना पकाउन दाउरा प्रयोग गर्ने घरधुरीको सङ्ख्या	०.२२८	०.५७१	०.१३	०.८१५	०.८०२	०.६९३	०.०३५	०.४०३	०.२४१	०.७९	१	०	०.९५४
खानेपानीको लागि खुल्ला पानीको स्रोत प्रयोग गर्ने घरधुरीको सङ्ख्या	०.२५	०.२६५	०.०७	०.२९७	०.३३९	०.९३१	०.६१९	१	०.०४१	०.९३७	०.३३	०	०.०५१
कच्ची घर (छाना)	०.९०३	१	०.५२२	०.१८५	०.३५२	०.२५८	०.०३३	०	०.०११	०.१४८	०.०१९	०.१२२	०.०६४

जम्मा	२.७३७	३.७६	१.२५८	४.००८	२.३०८	३.४६४	१.३६६	४.१७१	२.२५१	४.१९६	४.२०५	१.२१६	३.२७१

अनुकूलन क्षमता (Adaptive Capacity)

यस नगरपालिकामा पहिचान भएका प्रकोपहरूसँग सामुदायिक तथा पारिस्थितिकीय प्रणालीको अनुकूलन क्षमताको विश्लेषणका लागि नोकरी गर्नेको सङ्ख्या, शिक्षित जनसङ्ख्या, विद्युतमा पहुँच पुगेका घरधुरीको सङ्ख्या, विद्यालयको सङ्ख्या, सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच भएका घरधुरीको सङ्ख्या, खानेपानीका स्रोत तथा वितरण, र पर्यटकीय क्षेत्रको सङ्ख्यालाई सूचकको रूपमा लिइएको छ । तालिका २५ मा देखाइएको अनुकूलन क्षमताको सूचकाङ्क अनुसार प्रकोपहरूसँग जुध्न वडा नं. १२ सँग सबैभन्दा बढी र वडा नं. ७ सँग सबैभन्दा कम अनुकूलन क्षमता रहेका छन्।

तालिका नं २५ :अनूकूलन क्षमताको वडागत सूचकाङ्क

सूचकहरू	अनूकूलन क्षमताको वडागत सूचकाङ्क												
	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	वडा नं. ६	वडा नं. ७	वडा नं. ८	वडा नं. ९	वडा नं. १०	वडा नं. ११	वडा नं. १२	वडा नं. १३
सुरक्षित खानेपानीमा पहुँच भएका घरधुरीको सङ्ख्या	०.२१८	०.३७७	०.२३४	०.५७६	०.३५	०.१४२	०	०.१७४	०.५२२	०.५३५	०.१३३	१	०.७९८
नोकरी गर्नेको सङ्ख्या	०.१	०.३११	०.०५१	०.७०१	०.६१३	०.५२१	०	०.६११	०.६८	१	०.७४५	०.७२५	०.६१५
शिक्षित जनसङ्ख्या	०.५४४	०.३२१	०.८४१	०.५५३	०.७९८	०.४३५	०	०.४८८	०.४७१	०.१३१	०.७१	१	०.३३४
विद्युतमा पहुँच पुगेका घरधुरी	०	०.००४	०.०५३	०.७७	०.५३६	०.५७१	०.३७	०.७२७	०.७४१	१	०.८३७	०.८५३	०.७३८
विद्यालयको सङ्ख्या	०.१२५	०.५	०.३७५	०.१२५	०.२५	०.१२५	०.३७५	०.१२५	०.१२५	०	१	०.५	०
खानेपानी योजना/पोखरी/तालको सङ्ख्या	०.४	०	०	०	०.८	०.६	०.६	१	०.२	०.४	०	०	०.२
पर्यटकीय क्षेत्रको सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	०	१	०	०	०	१	०
जम्मा	१.३८७	१.५२१	१.५५४	३.७२५	३.२१७	२.४४	१.३४५	४.१२५	२.०५१	३.८३६	४.२५५	५.०७८	२.७१५

जोखिमका आधारमा वडा स्तरीकरण

संवेदनशीलता तथा अनुकूलन क्षमताको वडागत कूल सूचकाङ्कको आधारमा वडागत सङ्कटासन्नता पहिचान गरिएको छ र अन्त्यमा सम्मुखता र सङ्कटासन्नताका आधारमा जोखिमको वडागत सूचकाङ्क निकालिएको छ । यसरी जोखिमको वडागत सूचकाङ्कको पहिचान गरी दशवटा नै वडाहरूको स्तरीकरण गरिएको छ ।

तालिका नं २३: प्रकोप, सम्मूखता, संवेदनशीलता, अनुकूलन क्षमता, सङ्कटासन्नता तथा जोखिमको आधारमा वडागत स्तरीकरण

सूचक	वडा नं. १	वडा नं.२	वडा नं.३	वडा नं. ४	वडा नं.५	वडा नं. ६	वडा नं.७	वडा नं. ८	वडा नं.९	वडा नं.१०	वडा नं.११	वडा नं.१२	वडा नं.१३	औसत
प्रकोप (क)	०.४९५	०.४९	०.५४८	०.५५७	०.५३९	०.४३१	०.६८३	०.६२९	०.७०७	०.५८१	०.५१९	०.६८३	०.५६७	०.५७१
सम्मुखता (ख)	०.४५	०.६	०.३८८	०.७७७	०.७१७	०.६४५	०.३५८	०.७१९	०.७६८	१	०.८२८	०.७९१	०.७३४	०.६७५
संवेदनशीलता (ग)	०.३९१	०.५३७	०.१८	०.५७३	०.३३	०.४९५	०.१९५	०.५९६	०.३७५	०.६१४	०.९०१	०.१७४	०.४६७	०.४४८
अनूकूलन क्षमता (घ)	०.१९८	०.२१७	०.२२२	०.५३२	०.४७१	०.३४९	०.१९२	०.५८९	०.३४३	०.५५२	०.६०८	०.७२५	०.३८८	०.४१४
सङ्कटासन्नता (ङ) (ग X घ)	०.०७७४२	०.११६५२९	०.०३९९६	०.३०४८३६	०.१५५४३	०.१७२७५५	०.३७४४	०.३५१०४४	०.१२८६२५	०.३३८९२८	०.५४७८०८	०.१२६१५	०.१८११९६	०.२२४
जोखिम (च) (क X ख X ङ)	०.०१७२४५	०.०३४२६	०.००८४९६	०.१३१९३	०.०६००६८	०.०४८०२५	०.००९१५५	०.१५८७६	०.०६९८४	०.१९६९१७	०.२३५४११	०.०६८१५३	०.०७५४१	०.०८६

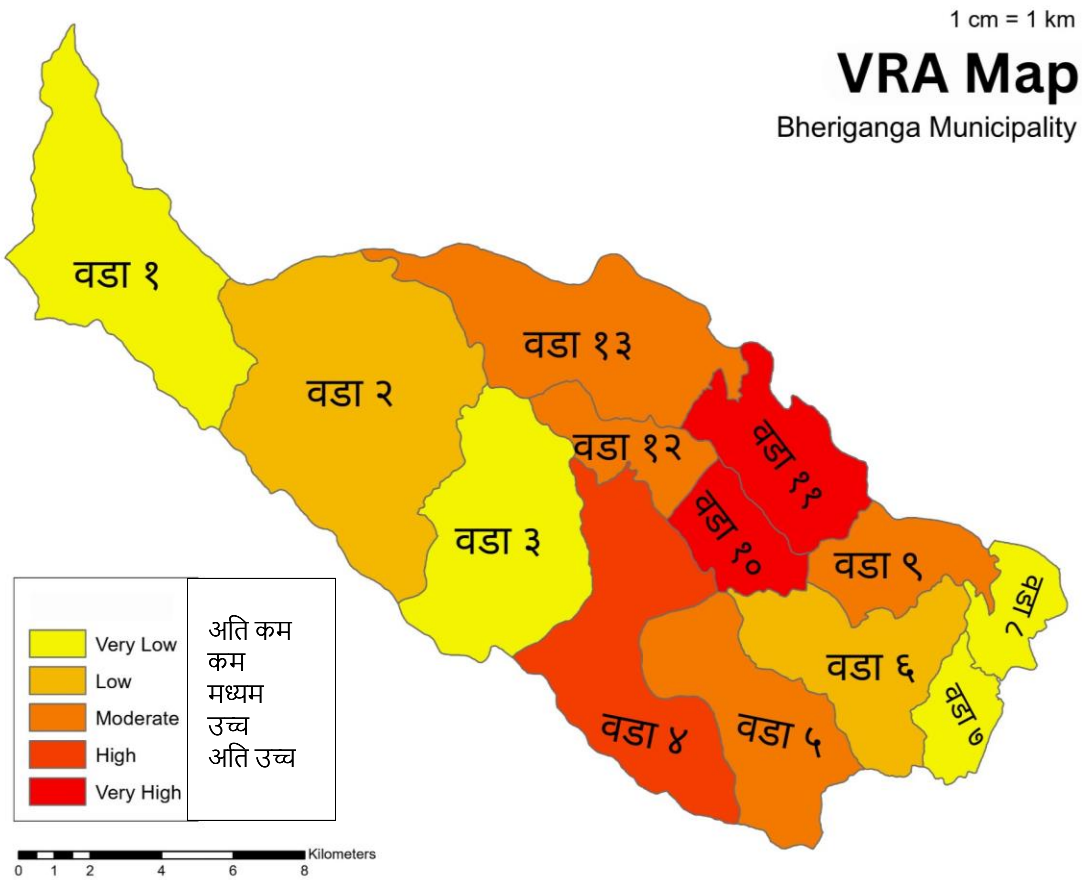

नक्शा नं. ६: **VRA** नक्शा

३.४ प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा अवस्था

भेरीगंगा नगरपालिकामा विगत ३० वर्षको अन्तरालमा घटेका विभिन्न प्रकोपहरूको सङ्कलन तथा विश्लेषण गर्न ऐतिहासिक समयरेखा विधि प्रयोग गरिएको छ । वडाबाट प्राप्त सूचनाहरूलाई नगरपालिका तहमा संश्लेषण गरी प्राप्त सूचनाहरूको आधारमा नगरपालिकामा रहेका मुख्य जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरू, यसका असर तथा प्रभाव र प्रकोपहरूको पुनरावृत्ति र गम्भिरतालाई विश्लेषण गरिएको छ ।

तालिका नं. २७: प्रकोपको ऐतिहासिक घटनाक्रम तथा अवस्था

प्रकोपहरू	वर्ष (वि. सं.)	वडा नं.	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभाव क्षेत्रहरू
बाढी	२०७९	१	भेरी नदीको बाढीले गुराँसे, भन्ज्याङमा, कोलडाँडा र धनबासटोलमा ११ घरधुरीहरू विस्थापित १७ बिघा जमिन कटान गरेको
	२०४५/०६३/०७९	२	छिन्चु, काल्पानी खोलामा आएको बाढीले ७० बिघा खेतीयोग्य जमिन कटान,१० वटा पानीघट्ट ४ वटा सिँचाइ कुलो र ३० वटा पशुचौपाया बगाएको थियो
	२०६४/०७१	३	खरेनी टोलको डुणे खोलाले १० वटा घर, ३० बिघा र १५० पशु चौपाया मरेका
	२०३७/०४२/०७१/०७९	४	मुरली र टोली खोलाको बाढीले १०० बिघा जमिन बगाएको र २०० घरधुरी विस्थापित भएका
	२०४२/०५५/०७१/०७९	५	हात्तीखाल र चिसापानी र बबई नदीको बाढीले देउराली र हात्तीखालका ३२ घरधुरी, १०० बिघा जमिन र ३५ वटाजति पशु चौपायाहरू र १० वटा तटबन्ध भत्काई क्षति पुऱ्याएको थियो |
	२०४२/०५७/०७२/०७८	६	झिङनी, नाच्ने, आधि र ठुलो खोलामा आएको बाढीले २०० बिघा खेतीयोग्य जमिन कटान तथा बगरमा परिणत गरेको, ५० वटाजति बाँध भत्काएको
	२०२८/०३७/७१/७९	७	विभिन्न समयमा आएको बाढीले झिंगीकाटे, कैनेपानी खोलाहरूको बाढीले १०० रोपनी कृषियोग्य जमिन, ६० पशुचौपाया र सयौं रुखबिरुवाहरू बगाएको थियो
	२०७०/७२/७८/७९	८	देउती, झिङनी र किचिमिरे र मैना खोलामा आएको बाढीले १८० रोपनी बढी खेतीयोग्य जमिन कटान गरी क्षति, गोछेखोलाको बाढीले सिँचाइ कुलो तथा ५ वटा कुलोको बाँधहरूमा क्षति गरेको, ५०० मिटर जति कच्ची मोटरबाटो र ४ वटा कल्भर्टहरूलाई समेत क्षति पुऱ्याएको थियो
बाढी	२०५४/०६४	९	झिङनी, नाच्ने खोला र भेरी नदीमा आएको बाढीले २५ बिघा खेतीयोग्य जमिन कटान, ५ वटा पानी घट्ट बगाएको २५ बढी सिँचाइ कुलोहरूमा क्षति र लोकतान्त्रिक सामुदायिक वन क्षेत्रमा कटान गरी वनमा भएका बोटबिरुवा तथा रुखहरू ढालेको र ३ जना मान्छे बगाएको थियो |
	२०३५/०५०/०७१/७८	१०	६० घर विस्थापित, ७० बिघा जमिनमा क्षति पुगेको
	२०२९/०७१	११	भेरी नदी, नारा राली खोलामा आएको बाढीले ३०० घरधुरी डुबान, १०० बिघा जमिन कटान गरेको

प्रकोपहरू	वर्ष (वि. सं.)	वडा नं.	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभाव क्षेत्रहरू
	२०७१/०७५/०७७/०७९	१२	राली र छिन्चु खोलाको बाढीले ३०० घरधुरी डुबान, १५० बिघा जमिन, २ जना मान्छेको मृत्यु भएको
	२०७१/०७९	१३	आङखुरी खोला, करीलीखेला, ज्यामिरे खोला, गारेघाट खोलाले २० बिघा खेती कटान गरेको
पहिरो	२०७१/०७९	१	पहिरोको कारणले कालापानी बस्ती र सालघारी टोल, बिसगैरा टाकुरे, सुनकाउली,धाम टोलका११० घरधुरी जोखिम रहेका बिस्थापित भएका थिए ।
	२०७१/२०७८	२	छिन्चुखोला कल्पानीको मुनिबाट आएको पहिरोले मैनटार बाँसघारी बस्तीका ८५ घरधुरीहरू पहिराको उच्च जोखिममा, थुम्के चरचरे, कुमेपानी माझीगाउँमा १० वटा घर पूर्ण रूपमा क्षति भएको, जब्दी कुमेपानी माझीगाउँ र देवस्थलमा पहिरोले ९ वटा घरहरू चर्केको
	२०६४/०७१	३	२०६४ सालको पहिरोले पाडलतारा टोलमा २ घर पुरिएको र जनज्योति प्रा.वि.को भवन बगाएको,
	२०६६/७९	४	पहिरोले ८ बिघा जमिन डुबान र २०७९ को पहिरोले १५ घर भत्काएको
	२०६४/०७९	५	पाडलतारा टोलमा २ घर पुरिएको र गजौगैरा ८ बिघा कृषियोग्य जमिनमा वनजङ्गल क्षेत्रका रुख बिरुवालाई क्षति गरेको
	२०७९	५	
	२०७९	६	झिङनीको, तिल्केनी बस्तीको पहिरो गएर ५ घरहरू पूर्णरूपमा क्षति र ११ घरधुरीहरू पहिरोको उच्च जोखिममा रहेको, १००० रुख बिरुवाहरू पुरेको, २ वटा सिँचाइ कुलोमा क्षति गरेको
पहिरो	२०७१/०७९	७	२०७१ सालको पहिरोले कैनपानी र सामाखोरिया क्षेत्रको पहिरोले ३ वटा घर पूर्ण रूपमा, २१ वटा घर आशिंक क्षति गरेको; १० वटा बाख्रा ८ वटा जति गाई गोरु समेत मरेका
	२०७२/०७९	८	गोछे, चोखेटोल पहिरोले क्रमस १ र ३ वटा सिँचाइ कुलो र १५०० जति रुख बिरुवाहरू बगाएको
	२०७२/०७९	९	साझा सुन्दर टोल, लेकवेशी टोल, लोहारे र नाच्ने खोलाको पुलको पहिरोले २ वटा सिँचाइ कुलोहरू भत्काएको; २ वटा घर पूर्ण रूपमा क्षति र १० वटा घर आंशिक रूपमा क्षति गरेको
	२०७१	१०	३ वटा सिँचाइ कुलो बगाउनुको साथै २५०० रुख बिरुवा नोक्सान गरेको
		११	यस वडामा पहिरोको कारणले खासै ठुलो धनजनको क्षति नभएको देखिन्छ
	२०७९	१२	पाङ्लुले क्षेत्रको पहिरोले १ कि.मि बाटोमा क्षति तथा १ घर पहिरोले पुरेको
	२०५०	१३	कोलि, आपखोलि, पुरानो दूध डेरी आसपास क्षेत्रको पहिरोले ज्यामिरेमा २ वटा सिँचाइ कुलो बगाएको
खडेरी	२०७७	१	असोजदेखि असारसम्म परेको खडेरीले २० प्रतिशतले कृषि उत्पादनमा घटेको र ३ वटा मूल सुकेका
	२०७७/०७९	२	गहुँ खेती गर्ने समयमा लामो खडेरी परेकोले गहुँको उत्पादन ४० प्रतिशतले घटेको
	२०६७	३	चैत्रदेखि श्रावणसम्म रहेको खडेरीले धान, मकै, गहुँ, दलहनमा ४० प्रतिशतले कमि आएको
	२०३८/०७९	४	१० महिना लामो खडेरीले महामारी फैलिनुको साथै कृषि उत्पादन ८० प्रतिशतले घटेको

प्रकोपहरू	वर्ष (वि. सं.)	वडा नं.	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभाव क्षेत्रहरू
	२०६७	५	२०६७ सालको खडेरीले कृषि बाली फलफूल, तरकारी खेतीको उत्पादनमा ३० प्रतिशतले कमी आएको
	२०७०/०७९	६	२०७० सालको खडेरीले ४ वटा पानीको मुहानहरू पूर्णरूपमा सुकेका
खडेरी	२०६६	७	मङ्सिरदेखि चैत्रसम्मको खडेरीले गहुँ, चना, मसुर र अन्य बालीको उत्पादन ८० प्रतिशतले घटेको
	२०७७/०७९	८	लामो समयसम्मको खडेरीले धान बालीको उत्पादन ६० प्रतिशतले घटेको र ३ वटा मूल सुकेका
	२०२९/०४२/०७२/७३/०७९	९	लामो समयसम्म पानी नपर्नाले आल खोलाको मुहान, विकासपुर टोलको खानेपानीको मुहान, साझा सुन्दर टोलको द्वारद्वारे पानीको मुहान, स्मार्ट टोलको नाङ्ने खोलाको मुहानहरू पूर्ण रूपमा सुकेको र कृषि उत्पादन ७० प्रतिशतले घटेको
	२०६२/०७७	१०	फागुनदेखि श्रावणसम्मको खडेरीले कृषिबालीको उत्पादन ३० प्रतिशतले घटेको
	२०७७	११	असोजदेखि असारसम्म पानी नपरेकोले अन्नबालीको उत्पादनमा ह्रास आएको
	२०२८/०७४	१२	लामो खडेरीले विभिन्न खालका रोगहरूको प्रकोप बढी मानव स्वास्थ्यमा असर गरेको
	२०७९	१२	असारदेखि भदौसम्म पानी नपरेका कारणले परेन धानको उत्पादन ४० प्रतिशतले घटेको
	२०७५	१३	कार्तिकदेखि असारसम्मको खडेरीले पशुपंक्षी मर्नुका साथै गहुँको उत्पादनमा ८० प्रतिशतले कमी आएको
आगलागी	२०६७/०७४	१	आगलागीले १० घर जलेका १ जना व्यक्तिको मृत्यु र वन्यजन्तुको बासस्थान नोक्सान्
	२०७९	२	सम्पूर्ण वन क्षेत्रमा आगलागी भई लाखौं रुपैयाँ बराबरको जैविक विविधताको नोक्सान भएको
	२०७४/०७९	३	६ वटा घरहरू जलेका
	२०६०	४	४ वटा सामुदायिक वनक्षेत्र पूर्ण रूपमा क्षति भएको
	२०६६/०७२/०७५	५	७ वटा घर जलेका
	२०७५	६	ठुलाखाल र चिल्ढालेमा ३ वटा घरहरू जलेर पूर्णरूपमा नष्ट भएको
आगलागी	२०२६/०५४/०७८	७	२०२६ सालमा झिङनी वनमा लागेको आगोले २७ वटा घर, १० वटा बाख्रा १ वटा भैंसी र २ वटा गोरु जलेका
	२०६५ देखि २०७९	८	चैत्रदेखि जेष्ठ महिनासम्मको वर्षेनीको आगलागीले वन क्षेत्रमा ठुलो नोक्सानी भएको
		९	बर्षेनीको आगलागीले वनमा भएका जडिबुटि तथा वन्यजन्तुहरूमा क्षति तथा असर
	२०५० देखि हाल सम्म	१०	२०५० सालयता वर्षेनीको आगलागीले ४ वटा सामुदायिक वन र १ राष्ट्रिय वनमा क्षति
	२०२८ देखि हालसम्म	११	२०२८ सालदेखि नियमित आगलागीले वनस्पति, वन्यजन्तु र वासस्थानमा नोक्सान पुगेको
	२०७० देखि हालसम्म	१२	वर्षेनीको आगलागीले वनस्पति वन्यजन्तु र वासस्थानमा नोक्सान पुगेको
	२०७० देखि हालसम्म	१३	गाईघाट टोलमा १ घर जल्नुको साथै वन विनास भएको
हावाहुरी	२०७४	१	हावाहुरीले १५ वटा घर र ४ वटा विद्यालयहरूको छानो उडाएको

प्रकोपहरू	वर्ष (वि. सं.)	वडा नं.	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभाव क्षेत्रहरू
	२०७०/०७८	२	हावाहुरीले १५ बिघा खेतको मकै बाली ढालेर पूर्णरूपमा नष्ट र १० घरका छानाहरू उडाएको
	२०६८/०७२/०७९	३	३ वटा घरको छाना उडाएको र मकै बाली नोक्सान गरेको
	२०५८/०७६	४	५० घरको, ५ विद्यालयको छाना उडाएको, १ बिघा जमिनमा लागाएको फलफूल आँप, लिची नष्ट गरेको
	२०६८/०७३	५	२ वटा घरको छाना उडाएको
	२०७५/०८०	६	५ वटा घरको छाना उडाएको ५ बिघा जति मकै बाली फलफूलहरू पूर्णरूपमा नष्ट गरेको
	२०३७/०६७/०७९	७	५० वटा घरका छाना उडाएको
	२०७४/०७९	८	३५ वटा घरका छाना उडाएको र १० बिघा जतिको मकै बाली र फलफूल खेती नोक्सान गरेको
	२०७४/०७९/०८०	९	९८ वटा घरका छाना उडाएको र १ वटा घर पूर्ण रूपमा क्षति भएको
	२०५०/०७६/०८०	१०	११५ घर, २ विद्यालय र १ कोल्डस्टोरको छाना उडाएको
	२०६१	११	३ विद्यालय, ४ सामुदायिक भवन र ३० घरको छाना उडाएको
	२०७०/०७५	१२	३०० घरको छाना उडाएको र ३ बिघाको आँप र लिचीमा नोक्सान गरेको
	२०७८	१३	५० घरका छानाहरू उडाएको
असिनापानी	२०८०	१	असिनापानीले ५ बिघाको लिची, आँप फलफूलहरू नोक्सान गरेको
	२०७५/०७७	२	असिनापानीले ७ बिघाको तोरी बालीलाई पूर्ण रूपमा नोक्सान गरेको
	२०७८/०७९	३	५० बिघा जमिनमा लगाएको धानबाली नोक्सान गरेको
	२०६१	४	असिनापानीले १०० बिघामा लगाएको गहुँ नष्ट गरेको
	२०७८	५	८० बिघामा लगाएको धान बालीमा नोक्सान गरेको
	२०७७	६	१० बिघाको तोरी बालीलाई पूर्ण रूपमा नोक्सान गरेको
	२०३३	७	असिनापानीले ६ बिघा जतिको फलफूल तरकारी, खेतीमा नोक्सान गरेको
	२०७०	८	असिनापानीले ६० बिघा जति गहुँ बाली नष्ट गरेको
	२०७४	९	असिनापानीले १० बिघा जतिको फलफूल खेती नष्ट गरेको
	२०७४	१०	असिनापानीले १२ बिघा जतिको फलफूल खेती नष्ट गरेको
	२०५९	११	१३ बिघाको फलफूल नष्ट गरेको
	२०५७	१२	१५ बिघा जतिको मकै बाली नोक्सान गरेको
	२०५७	१३	असिनापानीले २५ बिघा जतिको मकै बाली र फलफूल खेतीमा नोक्सान गरेको
कृषि तथा पशु रोग	२०६५/०७५/०७७/०७९	१	१५०० कुखुरा, २०० जति बाख्राहरू वर्डफ्लु र खोरेत् रोगले मरेका, मकै बालीमा गवारो, जरा काटने किरा, डाँठ कुहिने, फौजी किराले ३० बिघा जतिमा नोक्सान गरेको

प्रकोपहरू	वर्ष (वि. सं.)	वडा नं.	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभाव क्षेत्रहरू
	२०७५	२	मकै बालीमा फौजी, गवारो जरा काटने किरा, डाँठ कुहिने, जस्ता रोगहरू रैथाने कुखुराहरूमा शिर कालो हुने, मुख पाक्ने, निदाउने जस्ता रोगको लक्षणका कारण ५०० बढी कुखुराहरू मरेका
	२०४२/०७८/०७९	३	बाख्राको पेट फुल्ने रोगले ३००-४०० बाख्राको मृत्यु, लम्पी भाइरसले ५० वटा चौपायाको मृत्यु गोवारो किराले कृषि वालिहरूमा नोक्सान साथै २००-५०० रोपनी केरा खेतीमा नोक्सान
	२०७२/०७६/०७७/०७८	४	वर्डफ्लले चार वटा फर्मका १००० जति कुखुरा मरेका, मकैको टुप्पोमा कालो हुने तथा गहुँमा सिन्दुरे रोग लागेको, बाख्राका पित्त सुनिने जस्ता रोगहरूले ठुलो क्षति पुऱ्याएको
	२०४२/०७८/०७९	५	पेट फुल्ने, लम्पी भाइरसले १५० गाईवस्तुमा असर गर्नुको साथै ५० वटा चौपाया मरेका
	२०७३	६	फौजी किरा, गवारो, , डाँठ कुहिने, गहुँ बालीमा सिन्दुरे, धान बालीमा कालीपोके रोग, चनामा हरियो किरा लाग्ने र मसुरो बालीमा बोट सुक्ने रोग, रैथाने कुखुराहरूमा शिर कालो हुने, मुख पाक्ने, निदाउने जस्ता रोगले १००० बढी कुखुराहरू मरेका
	२०३३/०७६/०७९	७	सलह किराको प्रकोपले ५० बिघा जतिको मकै बालीलाई पुरै नष्ट गरेको र लम्फी स्किन रोगको प्रकोपले २०० देखि २५० वटा पशुचौपायाहरूमा क्षति गरेको छ
	२०७८ /०७९	८	फौजी किरा, गवारो, डाँठ कुहिने, गहुँ बालीमा सिन्दुरे, धानबालीमा कालीपोके रोग, चनामा हरियो किरा लाग्ने र मसुरो बालीमा बोट सुक्ने रोगले ४० बिघामा लगाएको खेती नोक्सान र ५०० रैथाने कुखुराहरूमा शिर कालो हुने, मुख पाक्ने, निदाउने जस्ता रोगको लक्षणका कारण गाउँभर ५०० बढी कुखुराहरू मरेका
	२०७७	९	गवारो, जरा काटने किरा, डाँठ कुहिने, फौजी किराले ३० बिघा मकै बालीमा क्षति गरेको
	२०७७/०७८	१०	सलह किराले ८५ बिघामा लगाएको मकै खेती नष्ट गरेको र २५० घरधुरीले लगाएको तरकारी करेला, बोडी, सिमी, लौका, फर्सीमा नोक्सान गरेको,
	२०७५/०७७	११	विभिन्न रोगले १०० बिघा जतिको आलु र अन्य कृषि बाली र १५० पशुपंक्षीमा नोक्सान गरेको
	२०७६	१२	गाईगोरुमा ज्वरो आउने, छालामा गिर्खा/फोका आउने र फोका फुटेर छाला जाने, बाख्राको टाउकोमा पानी जम्ने, पखाला लाग्ने, कुखुराको आँखा पाक्ने, झोक्र्याउने जस्ता रोगहरू
	२०७६/०७८	१३	गाईगोरुमा छालमा गिर्खा/फोका आउने रोगले ८० पशु मरेका र टाउकोमा पानी जम्ने रोगका कारण ७० वटा बाख्रा मरेका
मिचाहा प्रजाति	२०५७	१	वनजङ्गलमा राउन्ने, बनमारा जस्ता मिचाहा प्रजातिले ठुलो नोक्सान गरेको

प्रकोपहरू	वर्ष (वि. सं.)	वडा नं.	प्रकोपले ल्याएको हालको असर तथा प्रभाव क्षेत्रहरू
	२०७०	२	कृषि जमिनमा राउन्ने झार फैलिएर उत्पादनमा कमी आएको
	२०७७	३	वनमारा, राउन्ने र हनुमान झारले ठुलो नोक्सान गरेको
	२०७०	४	वनमा बनमारा र खेतबारीमा राउन्ने झारले नोक्सान गरेको
	२०७७	५	वनमारा, राउन्ने र हनुमान झारले तितेपाती प्रजातिलाई बिस्थापित गरेको
	२०७२	६	खेत तथा वारीहरूमा राउन्ने झार फैलिएर उत्पादनमा कमी आएको
	२०७२	७	राउन्ने वाटमासे झार फैलिएर उत्पादनमा कमी आएको
	२०७४	८	कालीझार फैलिएको जसका कारण बालीनाली उत्पादनमा कमी आएको
	२०७५	९	कालीझार खेत तथा बारीमा फैलिएको
	२०५६ यता	१०	बोकेझार, सामा, सुईरे, ल्याउ, वनमारा राउन्ने झार प्रकोप बढेको
	२०५०	११	वनजङ्गलमा वनमाराको समस्याले अन्य रुख प्रजाति हुर्कन नपाएका
	२०६८	१२	खेतबारीमा राउन्ने झार, वार्सिम घाँसको जस्तै अर्को झार पलाएर वासिम घाँस लोप भएको
	२०५०	१३	वनमारा, राउन्ने, मोतेझार निरन्तर फैलिरहेको
मानव रोग	२०५०/०६८	१	टाइफाइड, झाडापखाला, शरीर चिलाउने, फोका आउने एलर्जी रोगहरूले १५ जनाको मृत्यु भएको
	२०७२	२	डिप्रेसन, दाद, एलर्जी, आँखा तथा छाला सम्वन्धित रोग, बाथरोग, उच्च रक्तचाप, मधुमेह, दम, प्यारालाईसिस, मानसिक रोगका विरामीहरू बढदै गएको देखिन्छ
	२०४२/०४४	३	झाडापखाला, दादुरा, लुतो रोगले करिब ८० प्रतिशत घरधुरीलाई असर गरि ४ जनाको मृत्यु भएको
	२०४४/०४८	४	झाडापखाला, ठेउला जस्ता महामारीका कारण २५५ घरधुरी प्रभावित भएको
	२०४२	५	दादुरा, लुतो रोगले ८० प्रतिशत घरधुरी प्रभावित भएको
	२०७०	६	दाद, एलर्जी, वाथरोग, आँखा तथा छाला सम्वन्धी रोगका विरामीहरूको संख्यामा बृद्धि
	२०३६/०७७	७	२०३६ सालको हैजाले सम्पूर्ण वडा नै प्रभावित, कोभिड-१९ कारणले पाँच जनाको मृत्यु भएको
	२०७५	८	दाद, एलर्जी, आँखा तथा छाला सम्वन्धी रोगका विरामीहरूको संख्यामा बृद्धि हुँदै गएको
	२०४२ /०७५	९	झाडापखाला महामारीको रूपमा फैलिएको
	२०६७	१०	झाडापखाला, टाइफाइड, निमोनिया, आँखा चिलाउने, छाला सम्बन्धी रोग र ठेउलाको प्रकोप बढेको
	२०७५	११	शरिर चिलाउने, फोका आउने, एलर्जी र झाडापखलाले ६० जना जति बिरामी भएको
	२०७६	१२	प्रेसर, बाथरोग, मधुमेह, टाइफाइड, पत्थरी, आँखा पाक्ने जस्ता रोगहरूको प्रकोप देखिन थालेको छ
	२०६५/०७५	१३	झाडापखालाले ८०० घरधुरी प्रभावित र प्रकोपले ५ जनाको मृत्यु र उच्च रक्तचाप, एलर्जी, पैताला पोल्ने, बाथरोग, मधुमेह टाइफाइड जस्ता रोगहरूको बृद्धि

३.४.१ आगलागी

यस नक्साले भेरीगंगा नगरपालिका क्षेत्र भित्रको आगलागी भएका ठाउँको जानकारी प्रदान गर्दछ । नक्सामा देखिएका गोलाकार थोप्लाहरूले सन् २०२२ अवधिभरमा विभिन्न स्थानमा भएको आगलागीका क्षेत्रहरूलाई देखाउँदछ । नक्शामा देखाईएका स्थानहरुले बढि आगलागी हुने क्षेत्रलाई इंगित गर्दछ । यस्तो जानकारीले हामीलाई आगलागीको संवेदनशीलता बुझ्न, वरपरको पारिस्थितिकीय प्रणालीमा परेको प्रभावको मूल्याङ्कन गर्न र भविष्यमा आगलागि रोकथाम, नियन्त्रण र व्यवस्थापनका लागि रणनीतिहरू बनाउन मद्दत पुग्दछ ।

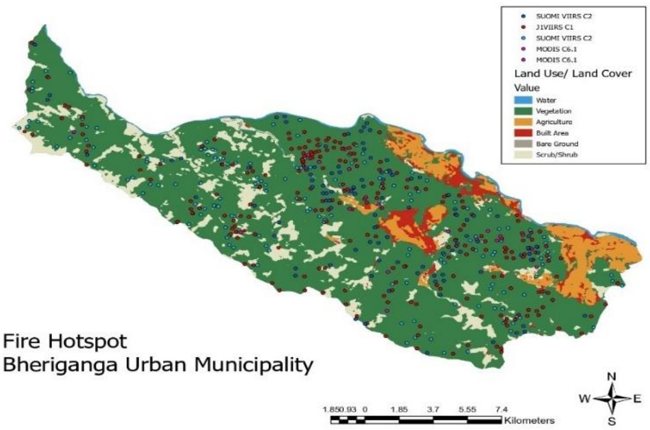

नक्सा नं. ७: सन् २०२२ को भेरीगंगाको आगलागी क्षेत्र नक्सा

३.४.२ पहिरो जोखिम क्षेत्र

भेरीगंगा नगरपालिका अन्तर्गतका विभिन्न क्षेत्रहरूको पहिरो जोखिमको मूल्याङ्कन पश्चात यो पहिरो संवेदनशीलता नक्सा तयार गरिएको छ । प्राप्त तथ्याङ्कहरूलाई आधार मानेर पाँच तहहरू विभाजित नक्सा बनाइएको छ । प्रस्तुत नक्साले भेरीगंगाको संवेदनशीलता स्तरलाई प्रस्ट्याएको छ । दक्षिणी भूभाग पहिरोका हिसाबले कम संवेदनशील र उपल्लो भूभाग अति उच्च जोखिममा रहेको प्रष्ट हुन्छ ।

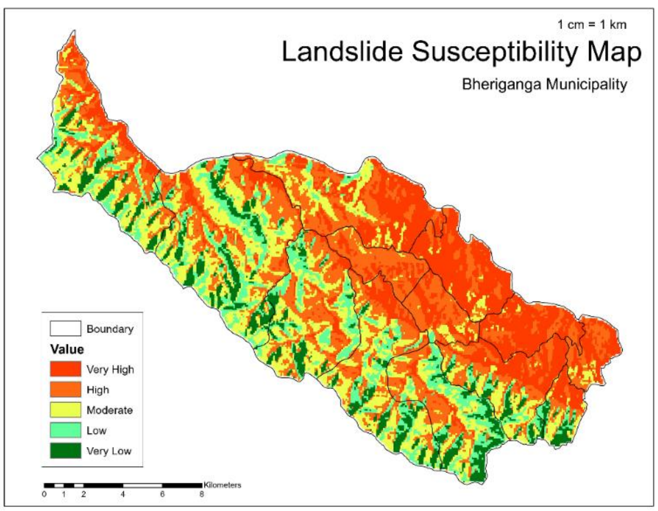

नक्सा नं. ८: भेरिगंगाको पहिरो जोखिम क्षेत्र नक्सा

तालिका नं.२८: पहिरो जोखिम क्षेत्र विवरण

क्र. सं.	असर	क्षेत्रफल प्रतिशत(%)
१	अति उच्च (Very High)	२४
२	उच्च (High)	३०
३	सामान्य (Moderate)	२५
४	निम्न (Low)	१२
५	अति निम्न (Very Low)	९

३.४.३ बाढी जोखिम क्षेत्र

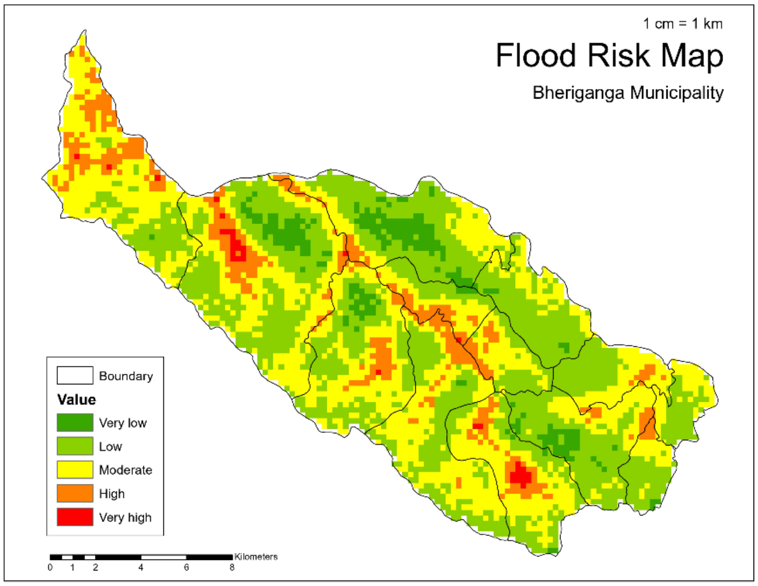

नक्सा नं. ९: बाढी जोखिम नक्सा

भेरीगंगा नगरपालिकाका लागि विभिन्न क्षेत्रमा बाढीको जोखिमको स्तरलाई रेखाङ्कित गर्दै व्यवस्थित रूपमा बाढी जोखिम नक्सा तयार गरिएको छ । नक्साले नगरपालिकालाई सम्बन्धित क्षेत्र र प्रतिशतका साथ बाढी जोखिमका पाँच फरक तहमा वर्गीकरण गरेको छ ।

तालिका नं.२९: बाढी जोखिम क्षेत्र विवरण

क्र.स	असर	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत(%)
१	अति उच्च (Very High)	१३६४	५.४६
२	उच्च (High)	१०९०९	४३.७१
३	सामान्य (Moderate)	९८५८	३९.५
४	निम्न (Low)	२६२२	१०.५
५	अति निम्न (Very Low)	२०१	०.८

३.५ प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण

तालिका नं.३०: प्रकोपहरुको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	पहिरो	बाढी	खडेरी	आगलागी	कृषि तथा पशुपंक्षी रोग	मिचाहा प्रजाति	हावाहुरी	असिनापानी	स्तर
पहिरो	*	बाढी	पहिरो	आगलागी	कृषि	पहिरो	पहिरो	पहिरो	चौथो
बाढी	*	*	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	प्रथम
खडेरी	*	*	*	आगलागी	कृषि	मिचाहा	हावाहुरी	खडेरी	सातौं
आगलागी	*	*	*	*	कृषि	आगलागी	आगलागी	आगलागी	तेस्रो
कृषि तथा पशुपंक्षी रोग	*	*	*	*	*	कृषि	कृषि	कृषि	दोस्रो
मिचाहा प्रजाति	*	*	*	*	*	*	मिचाहा	मिचाहा	पाँचौं
हावाहुरी	*	*	*	*	*	*	*	हावाहुरी	छैठौं
असिनापानी	*	*	*	*	*	*	*	*	आठौं
जम्मा	५	८	२	६	७	४	३	१	

३.६ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिङ्ग तथा समुदायको विश्लेषण

तालिका नं .३१: प्रकोपबाट प्रभावित संकतासन्नता वर्ग

प्रकोप	प्रकोपका असर तथा प्रभावहरु	स्थान वडा	प्रकोपबाट प्रभावित संकटासन्नता वर्ग														
			उमेर समूह				लिंग		आर्थिक स्तर				सामाजिक स्तर		जातिजाति		
			बालबालिका	युवा	वयस्क	वृद्धवृद्धा	महिला	पुरुष	अति विपन्न	विपन्न	मध्यम वर्ग	सम्पन्न वर्ग	अपांगता भएका व्यक्ति	एकल महिला	दलित	ब्राहम्ण क्षेत्री	अन्य
पहिरो	कृषि भूमीको नष्ट तथा जमीन भसिन गएको, कूलो तथा खानेपानी मुहानहरु पुरिएको हुदाँ पानीको आभाव, घर गोठमा क्षति, पशुचौपायको क्षति मानविय क्षति	सबै वडाहरु	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**
बाढी	भौतिक पूवार्धारहरूको (पानी घट्ट, सिँचाइ कुलो, बाटोहरू) क्षति हुँदा आधारभूत सेवा पहुँचमा कमी, खेतीयोग्य	सबै वडाहरु	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**

	जमिन बगाएको, पशुचौपाया तथा मानविय क्षति																
खटेरी	खाद्यान्न उत्पादनमा कमी भई खाद्यसंकट, जङ्गलको बोटबिरुवाहरू सुक्दै गएका, पानीको मुहानहरू सुक्दै गएका	सबै वडाहरु	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**
आगलागि	वन विनाश तथा क्षयीकरण, घाँस दाउरा र काठहरू क्षति हुँदा घाँस दाउरा आपूर्तिमा कमी, जैविक विविधतामा ह्रास	सबै वडाहरु	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**

कृषि तथा पशुपंक्षिमा रोग	खेतीयोग्य जमिनको उत्पादकत्त्वमा कमी, स्थानीय बिउबिजनको लोप, पशुचौपायमा विभिन्न रोगहरू लागेर पशुपालनमा असर	सबै वडाहरू	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**
हावाहुरी	अन्न तथा फलफूलमा क्षति र उत्पादनमा ह्रास; घर, गोठ तथा विद्यालयका छाना उडाएको	सबै वडाहरू	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**
असिना	अन्न तथा फलफूलमा क्षति र उत्पादनमा ह्रास; घरपालुवा जनावरहरूलाई असर परेको	सबै वडाहरू	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	****	***	**
मिचाहा प्रजाति	जैविक विविधतामा ह्रास, वनपैदावारको उपलव्धतामा कमी आएको; कृषि	सबै वडाहरू	****	*	**	***	****	***	****	***	**	*	****	***	***	****	**

	उत्पादनमा कमी आएको																
मानव रोग	झाडापखलाबाट मानवीय क्षति भएको, आर्थिक खर्चमा वृद्धि भएको ।	सबै वडाहरु	*** *	*	**	***	*** *	***	*** *	***	**	*	****	***	*** *	***	**

(नोटः अति उच्चः ****, उच्चः ***, न्यूनः **, अति न्यूनः *)

३.७ प्रकोपहरूको पहिचान तथा स्तरीकरण

नगरपालिकास्तरमा सञ्चालन गरिएको अन्तक्रिया कार्यक्रममा यस नगरपालिकाले भोगिरहेको दशवटा जलवायुजन्य प्रकोपहरू पहिचान गरी तिनीहरूले पारिरहेको असर तथा प्रभावका आधारमा मान प्रदान गरिएको छ (तालिका नं. ३२)। प्रकोपको असर नभएमा शुन्य (०), सबैभन्दा कम असर गर्ने प्रकोपका लागि मान १ र सबैभन्दा बढी असर गर्ने प्रकोपका लागि मान १० प्रदान गर्दा यस नगरपालिकामा बाढीको प्रकोप प्रथम स्थानमा रहेको छ । दोस्रो र तेस्रोमा क्रमश: पहिरो र खडेरी रहेका छन् । चौथो स्थानमा आगलागी रहेको छ भने त्यसपछि हावाहुरी, मानव रोग, बाली रोग र मिचाहा प्रजाति रहेका छन् । त्यसैगरी प्रकोपको जोखिमका आधारमा वडा नं. १ सबैभन्दा बढी जोखिमयुक्त छ भने दोस्रो स्थानमा वडा नं. २ र वडा नं. ३ गरी दुईवटा वडा छन् । वडा नं. ७ तेस्रो जोखिमयुक्त स्थानमा रहेको छ | सबैभन्दा कम जोखिम वडा नं. १२ रहेको देखिन्छ ।

वडागत प्रकोप विश्लेषण गणनामा प्रयोग भएको सुत्र तल उल्लेख गरिएका छन्:

$$Xnorm_i = \frac{\mathrm{Xi} - \mathrm{Xmin}}{\mathrm{Xmax} - \mathrm{Xmin}}$$

Where,
Xi= the data value to be transform
Xmin= the lowest value of this indicator
Xmax=the highest value of this indicator

$$V = S * AC$$

Where, V= Vulnerability
S= Sensitivity
AC= Adaptive Capacity

Also,

$$R = H\ intensity * V\ index * E\ index$$

Where, R= Risk
H=Hazard
Vindex= Vulnerability index
Eindex= Exposure index

तालिका नं ३२: वडागत तथा प्रकोपहरुको स्तरीकरण

प्रकोपहरू	वडागत प्रकोपको मान														
	वडा नं.१	वडा नं.२	वडा नं.३	वडा नं.४	वडा नं.५	वडा नं.६	वडा नं.७	वडा नं.८	वडा नं.९	वडा नं.१०	वडा नं.११	वडा नं.१२	वडा नं.१३	जम्मा	स्तर
पहिरो	८	८	९	७	६	५	७	६	६	४	५	३	४	७८	दोस्रो
बाली रोग	६	७	७	६	६	६	५	५	६	५	५	३	५	७२	छैठौं
बाढी	८	८	८	९	९	७	८	७	७	७	९	५	७	९९	प्रथम
मिचाहा प्रजाति	६	५	५	४	४	५	६	३	५	५	६	४	३	६१	सातौं
पशु रोग	७	७	७	६	६	७	७	६	६	५	५	३	५	७७	तेस्रो
आगलागी	८	८	८	६	५	४	५	५	५	५	६	४	५	७४	चौथौ
मानव रोग	५	४	४	३	४	५	६	५	४	४	५	५	६	६०	आठौं
हावाहुरी	६	५	४	६	४	५	५	६	६	७	७	७	५	७३	पाँचौं
खडेरी	७	७	७	५	५	६	६	७	५	५	६	५	६	७७	तेस्रो
जम्मा	६१	५९	५९	५२	४९	५०	५५	५०	५०	४९	५४	३७	४६		
स्तर	प्रथम	दोस्रो	दोस्रो	पाँचौं	सातौं	छैठौं	तेस्रो	छैठौं	छैठौं	सातौं	चौथो	नवौं	आठौं		

३.८ मौसमी तथा बाली पात्रो

भेरीगंगा नगरपालिकाको मौसमी अवस्थामा आएको परिवर्तनबारे जानकारी हासिल गर्न मौसमी पात्रो एक औजारको रूपमा प्रयोग गरिएको थियो । स्थानीयस्तरमा जलवायुमा आएको परिवर्तनबारे थाहा पाउन करिब ३० वर्ष पहिले र हालको मौसममा आएको फेरबदलको जानकारी सङ्कलन गरिएको छ । यसबाट स्थानीय समुदायलाई मौसममा आएको उतारचढावसँगै खेती प्रणालीमा हुने फेरबदलबारे विश्लेषण गरी सोही अनुसार खेती प्रणाली अपनाउन सहयोग पुऱ्याउँदछ । यसका साथै यो विधिको अवलम्बन गर्दा बारम्बार भइरहने प्रकोपहरूको समयसीमाबारे विश्लेषण गर्न सहयोग पुगी उक्त समयमा पूर्व सचेतना अपनाउन मद्दत पुग्दछ । सूचना सङ्कलनार्थ समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवी, जानिफकारहरूसँग छलफल गरिएको थियो । सोही क्रममा स्थानीय किसानद्वारा जलवायु परिवर्तनसँग अनुकूलित हुन अवलम्बन गरिएका प्रयासहरूको समेत जानकारी प्राप्त भएको थियो । यस नगरपालिकाको विगत ३० वर्षको अन्तरालमा मौसम तथा बाली प्रणालीमा देखिएका परिवर्तन निम्नानुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ३३: मौसमी पात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचकहरू	समय	वैशाख	ज्येष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले												
		अहिले												
	जाडोको दिन	पहिले												
		अहिले												
वर्षा तथा यसको स्वरूप	मनसुनी वर्षा	पहिले												
		अहिले												
	हिउँदे वर्षा	पहिले												
		अहिले												
	तुषारो	पहिले												
		अहिले												
वनस्पति प्रजातिहरूको जीवनचक्र/व्यवहार	फूल फुल्ने	पहिले												
		अहिले												
	फल फल्ने	पहिले												
		अहिले												
प्रकोपको स्वरूप	बाढीको घटना	पहिले												
		अहिले												

	पहिरोको घटना	पहिले												
		अहिले												
जीविकोपार्जनका क्रियाकलापहरू	स्थानीय मकै लगाउने	पहिले												
		अहिले												
	स्थानीय मकै पाक्ने	पहिले												
		अहिले												
	स्थानीय धान लगाउने	पहिले												
		अहिले												
	स्थानीय धान काट्ने	पहिले												
		अहिले												

संकेत		
पहिले	२५-३० वर्ष पहिलेको अवस्था	
अहिले	०-५ वर्ष पहिलेको अवस्था	

३.९ संकटासन्नता स्तरको अवस्था

घरधुरी सर्वेक्षणबाट वडागत सङ्कटासन्नता स्तर चार वर्गमा विभाजन गरी तलका तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएका छन् ।

तालिका नं. ३३: संकतासन्नता स्तरको अवस्था

वडा नं.	सङ्कटासन्नता				जम्मा घरधुरी
	V१ न्यून	V२ न्यून	V३ न्यून	V४ न्यून	
१	०	०	३०	५३३	५६३
२	०	०	३५	४३२	४६७
३	४	१२	७३	३८५	४७४
४	२	१८५	३२९	३०२	८१८
५	१७	६१	१६९	५८१	८२८
६	१	१२	८०	१७२	२६५
७	७	७	९५	५९	१६८
८	१३	३१	७८	१७४	२९६
९	१४	५७	२२८	८९	३८८
१०	०	३२	२६४	४७२	७६८
११	०	५	३१	१०८९	११२५
१२	५	१३१	३२०	३४३	७९९
१३	०	१	८९	८१४	९०४

३.१० प्रकोपको अवस्था तथा अनुकुलनका प्रयासहरुको विश्लेषण

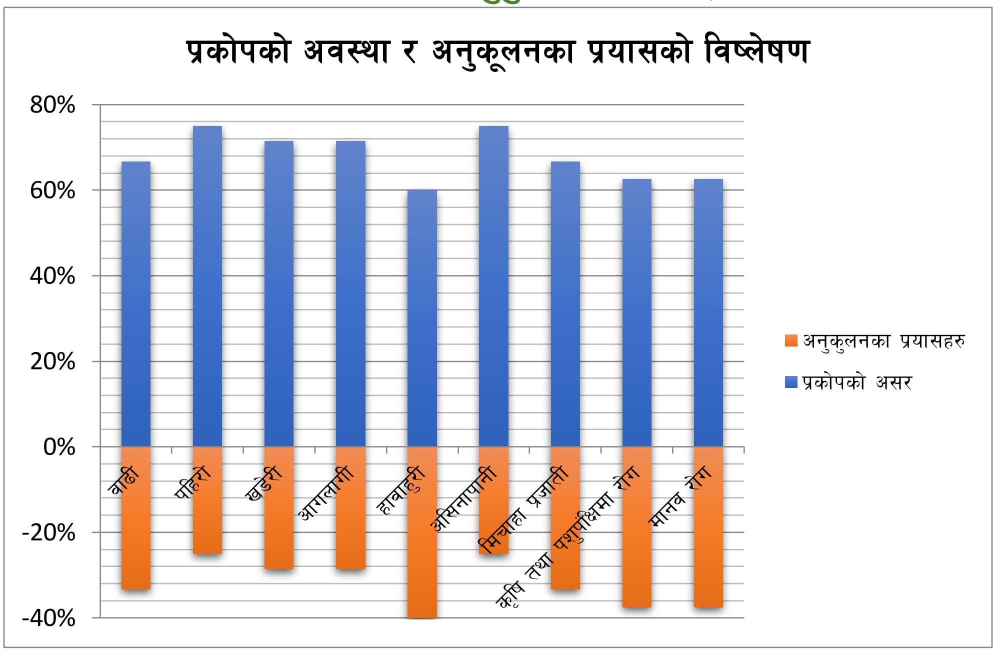

चित्र नं ८: प्रकोपको अवस्था तथा अनूकुलनका प्रयासहरुको विश्लेष्ण

उल्लिखित जोखिमको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषणबाट पहिचान गरिएका ९ किसिमका प्रकोपहरूको मूल्याङ्कन तथा अनुकूलनको क्षमताको लेखाजोखालाई माथिको चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ । यस वडामा सबैभन्दा बढी पहिरो, बाढी, खडेरी, आगलागी र कृषि तथा पशुपंक्षीमा रोग जस्ता प्रकोपहरूले असर पारेको देखिन्छ । यी प्रकोपहरू बारम्बार दोहोरिएको पनि पाइएको छ भने यस्ता प्रकोपहरूको प्रभावहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता अत्यन्त न्यून रहेको देखिन्छ । यस विश्लेषणले प्रकोपहरूसँग जुध्न सक्ने क्षमता विकास हुन अझै समय लाग्ने र त्यतिबेलासम्म धेरै नै क्षति हुने देखिन्छ । तसर्थ यस अनुकूलन योजनामा ती प्रकोपहरूसँग जुध्न तुरुन्तै अवलम्बन गर्न सकिने अल्पकालीन तथा दीर्घकालीन अनुकूलनका उपायहरू समावेश गरिएका छन् ।

परिच्छेद चार

४.१ प्रकोप र विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रमहरु

यस प्रक्रियामा जलवायुजन्य प्रकोपका कारण समुदाय तथा बस्तीमा दिनानुरूपमा भोग्न परेका असर तथा प्रभावहरूको बारेमा विस्तृत छलफल गरिएको थियो । सहभागितामूलक विधिबाट प्राप्त अनुकूलनका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता र दीगोपनाको विश्लेषणसँगै वैकल्पिक अनुकूलन तथा न्यूनीकरणका उपायहरूको बारेमा पनि विस्तृत छलफल गरिएको थियो । नगरपालिका तथा वडा स्तरीय अन्तरक्रियाबाट वडा तथा बस्तीका सङ्कटासन्न समुदायका जोखिम न्यूनीकरण गर्ने खालका योजनालाई प्राथमिकतामा राखी निर्माण गरिएको छ । परामर्शदाताहरूको सुझाव र स्थानीयहरूको अनुभव तथा भोगाइबाट पहिचान गरिएका योजनाहरूको विस्तृत रूपलाई नै स्थानीय अनुकूलन योजनाको स्वरूप तयार गरिएको छ ।

तालिका नं.३४: अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरूको विश्लेषण

क्र.सं.	कार्यक्रम	प्रभावकारिता (१–४)	मितव्ययीता (१–४)	सम्भाव्यता (१–४)	लक्षित वर्गको पहुच (१–४)	वातावरणमा सकारात्मक असर तथा प्रभाव (१–४)
वडा नं. १						
१	तटबन्ध तथा वायो इन्जीनियरिङ्ग	३	३	३	२	३
२	अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण तथा औजार वितरण	४	३	३	२	३
३	रिचार्ज पोखरी निर्माण	४	३	४	३	४
४	पहिरो नियन्त्रण	३	३	२	२	४
५	वृक्षारोपण	२	३	४	४	४
६	पूर्व सूचना केन्द्र निर्माण	३	२	२	१	२
७	बेमौसमी सुरुङ्गे खेती	३	१	२	३	३
८	उन्नत जातको बिउ वितरण	२	१	२	३	२
९	युवा तथा विपन्न वर्ग लक्षित सिपमुलक तालिम	३	२	३	३	३
वडा नं. २						
१	पहिरो नियन्त्रण	३	३	२	२	४

क्र.सं.	कार्यक्रम	प्रभावकारिता (१–४)	मितव्ययीता (१–४)	सम्भाव्यता (१–४)	लक्षित वर्गको पहुच (१–४)	वातावरणमा सकारात्मक असर तथा प्रभाव (१–४)
२	बाख्रा गोठ सुधार	४	४	३	४	३
३	उन्नत जातको बोका वितरण	३	३	३	२	३
४	जडिबुटी तथा गैरकाष्ठ वन पैदावार वृक्षरोपण	३	३	२	२	३
५	बेमौसमी तरकारी खेतीका लागि थोपा सिँचाइ तथा सुरुङ्गे खेती	३	३	३	३	४
६	मौसम अनुसार बाली उपचार शिविर	४	३	३	३	३
७	मुहान संरक्षण	४	३	३	२	३
वडा नं. ३						
१	पहिरो रोकथाम व्यवस्थापन	३	३	२	२	४
२	सिँचाइ नहर सुधार	२	२	३	२	३
३	बाख्रा पालन	३	३	३	३	२
४	अग्नि रेखा निर्माण	३	२	२	२	३
५	खानेपानी मूल संरक्षण	३	३	३	३	३
६	महिला लक्षित आयमुलक तालिम	३	२	२	२	२
७	अदुवा खेती	२	२	३	३	२
वडा नं. ४						
१	आधुनिक कृषि औजार वितरण	३	२	२	२	२
२	खोला तटबन्ध तथा खोला किनार वृक्षारोपण	३	२	३	२	३
३	आगलागी सम्बन्धी जनचेतनामुलक तालिम	२	३	३	२	३
४	तरकारी तथा फलफूल खेतीका लागि साझा सुविधा केन्द्र निर्माण					
वडा नं. ५						

क्र.सं.	कार्यक्रम	प्रभावकारिता (१–४)	मितव्ययीता (१–४)	सम्भाव्यता (१–४)	लक्षित वर्गको पहुच (१–४)	वातावरणमा सकारात्मक असर तथा प्रभाव (१–४)
१	पहिरो नियन्त्रण	३	३	२	२	४
२	स्थानीय जातका कुखुरा तथा जंगली पन्छी पालन	२	२	२	३	२
३	अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण तथा औजार वितरण	३	३	३	२	३
४	अगुवा कृषक उत्पादन तथा तालिम	३	२	२	२	२
५	सा. व. व्यस्थापन तालिम	३	३	४	३	४
६	माटो परिक्षण	२	२	३	१	१
७	मिचाहा झार नियन्त्रण कार्यक्रम	४	२	३	२	४
वडा नं. ६						
१	वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई सचेतना	४	३	४	३	४
२	अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण तथा औजार वितरण	३	३	३	२	३
३	सा. व. वृक्षरोपण	४	४	३	३	४
४	माटो परिक्षण	२	२	२	१	१
५	कुलो मर्मत तथा निर्माण	३	२	३	२	१
६	युवा उद्यमी विकास तालिम	३	२	२	३	१
७	तटबन्ध	३	३	३	३	३
वडा नं. ७						
१	आगलागी जनचेतना	४	४	३	३	४
२	थोपा सिँचाइ तथा स्प्रिङ्कल सिँचाइ योजना	३	३	३	३	२
३	अदुवा खेती	३	२	३	३	१
४	युवा लक्षित सिपमुलक तालिम	३	३	३	२	१

क्र.सं.	कार्यक्रम	प्रभावकारिता (१–४)	मितव्ययीता (१–४)	सम्भाव्यता (१–४)	लक्षित वर्गको पहुच (१–४)	वातावरणमा सकारात्मक असर तथा प्रभाव (१–४)
५	पहिरो रोकथाम तथा बाँस निगालो वृक्षरोपण	३	३	४	२	४
६	कुलो मर्मत तथा निर्माण	२	३	३	२	१
७	पशुपालन तालिम तथा विमा	३	३	३	२	१
वडा नं. ८						
१	बाढी नियन्त्रणका लागि तटबन्ध	३	३	३	२	३
२	आधुनिक कृषि औजार वितरण	३	२	३	२	१
३	महिला लक्षित आयमुलक तालिम	३	३	३	३	१
४	जलवायु परिवर्तन ज्ञान केन्द्र स्थापना	४	४	३	२	४
५	अगुवा कृषक उत्पादन तथा तालिम	४	३	३	२	१
६	च्याउ खेती	३	३	२	३	१
७	मिचाहा झार नियन्त्रण कार्यक्रम	४	३	३	२	३
वडा नं. ९						
१	पहिरो नियन्त्रण तथा वृक्षरोपण	३	३	४	२	४
२	मुहान संरक्षण	४	३	३	३	३
३	बंगुर तथा बाख्रा पालन	३	३	३	२	१
४	सिँचाइ पोखरी निर्माण	३	३	३	२	३
५	विपन्न वर्ग महिला लक्षित आयमुलक कार्यक्रम	३	२	३	३	१
६	चेक ड्याम निर्माण	२	२	२	१	१
वडा नं. १०						
१	तटबन्ध तथा वायो इन्जीनियरिङ्ग	३	३	३	२	३

क्र.सं.	कार्यक्रम	प्रभावकारिता (१–४)	मितव्ययीता (१–४)	सम्भाव्यता (१–४)	लक्षित वर्गको पहुच (१–४)	वातावरणमा सकारात्मक असर तथा प्रभाव (१–४)
२	वेमौसमी धान खेती सहयोग कार्यक्रम	३	२	२	१	१
३	अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण तथा औजार वितरण	३	२	३	२	३
४	खाने पानी मुहान संरक्षण	३	३	३	२	२
५	टनेल खेती योजना	३	२	३	३	२
६	लिची तथा आँप खेती सहयोग कार्यक्रम	३	२	३	२	३
७	पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम	३	३	३	२	३
वडा नं. ११						
१	पहिरो नियन्त्रण कार्यक्रम	३	३	३	२	३
२	सा.व. व्यवस्थापन कार्यक्रम	३	३	४	३	४
३	सा.व. क्षेत्रमा जडिबुटी तथा गैर-काष्ठ वनपैदावार वृक्षरोपण	३	२	३	२	३
४	उन्नत जातका मकै बिउ वितरण कार्यक्रम	२	२	३	२	१
५	व्यवसायिक भैंसीपालन कार्यक्रम	३	२	२	१	१
६	युवा तथा विपन्न वर्ग लक्षित सिपमुलक तालिम	३	२	३	१	१
वडा नं. १२						
१	खोला तटबन्ध तथा खोला किनार वृक्षरोपण	३	२	२	३	३
२	पहिरो रोकथामका लागि तारजाली	३	३	३	२	३
३	अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण तथा औजार वितरण	३	२	३	२	३
४	चिस्यान केन्द्र निर्माण	२	२	२	१	१
५	नर्सरी निर्माण	४	३	३	३	४
६	पशु तथा बाली विमा तालिम	३	३	३	३	१

क्र.सं.	कार्यक्रम	प्रभावकारिता (१–४)	मितव्ययीता (१–४)	सम्भाव्यता (१–४)	लक्षित वर्गको पहुच (१–४)	वातावरणमा सकारात्मक असर तथा प्रभाव (१–४)
७	वातावरण संरक्षण तथा सरसफाई सचेतना	४	३	३	३	४
वडा नं. १३						
१	तारजाली तथा वृक्षरोपण	३	२	३	३	३
२	मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेती तालिम तथा कार्यक्रम	३	३	२	२	२
३	अग्नि नियन्त्रण रेखा निर्माण तथा औजार वितरण	३	३	३	२	३
४	रिचार्ज पोखरी निर्माण	४	३	४	३	४
५	बाली विमा	४	३	२	३	२
६	युवा स्वरोजगार कार्यक्रम	३	२	३	३	१
७	वन व्यस्थापन कार्यक्रम	३	३	३	३	४

परिच्छेद पाँच:
योजना अनूकुलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणको रणनीति

जलवायु परिवर्तनका असरहरूसँग जुध्न भेरीगंगा नगरपालिकाले तपशिलका रणनीतिहरू अवलम्बन गर्नेछ ।

- जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट कृषिबाली तथा पशुधनहरूमा हुने क्षति न्यूनीकरण गर्न जलवायु मैत्री बिउबिजन, प्रविधि, क्षमता विकासका तालिम, विमा र प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुका साथै उन्नत नश्लको प्रवर्धन गरी कृषि उत्पादन तथा पशु व्यवसायमा बृद्धि गर्ने ।
- विपन्न तथा सङ्कटासन्न घरधुरी, समूह तथा लक्षित वर्गहरूको वैकल्पिक आम्दानी र खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चत गर्न जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जनका कार्यक्रमहरू (फलफूल खेती, रैथाने बाली खेती, कृषि वन, घर बगैंचा कार्यक्रम) तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- स्थानीयस्तरमा उपलव्ध जलस्रोतको दीगो व्यवस्थापन, बहुउपयोग र पहुँच विस्तार एवं अभिवृद्धि गर्न खानेपानी, सिँचाइ कुलो, सिँचाइ पोखरीका साथै पानी किफायती सिँचाइ प्रविधिहरूको प्रवर्धन र विस्तार गर्ने ।
- पहिचान भएका पहिरो तथा बाढीको जोखिम क्षेत्रहरू रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि तटबन्ध तथा बायो इन्जीनियरिङ्ग जस्ता प्रविधि अपनाउने ।
- वनडढेलो न्यूनीकरण गर्न जनचेतनामुलक कार्यक्रमका साथै अग्नि रेखा निर्माण, आगलागी नियन्त्रण दस्ता तयार गर्ने ।

जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरी दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गर्ने ।

तालिका नं. ३५: स्थानीय अनूकूलन कार्ययोजना

प्रथमिकरण	क्रियाकलापहरू	इकाई	परिमाण	दर (रू हजारमा)	लाभान्वित घरधुरी	आर्थिक वर्ष										जम्मा (रु. हजारमा)	सहयोगी निकाय	स्थान
						०८०/८१		०८१/८२		०८२/८३		०८३/८४		०८४/८५				
						परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)	परिमाण	लागत (रू. हजारमा)			
	नगरपालिका स्तरीय योजना																	
	जलवायु परिर्वतन प्रकोप न्यूनीकरणका लागि																	
१	विपद पुर्व सुचाना प्रणाली स्थापना कार्यक्रम		१	१०००	१०५२४	१	१०००	०	०	०		०	०	०	०	१०००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
२	कृषि तथा पशु सेवा सम्बन्धि घुम्ती शिबिर कार्यक्रम		२६	१००	१०५२४	५	५००	५	५००	६	६००	५	५००	५	५००	२६००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
३	जलवायु परिबर्तन सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन कार्यविधि निर्माण	संख्या	१	३००	१०५२४	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०	३००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
४	जलवायु परिबर्तन न्यूनीकरण तथा विपद ब्यबस्थापन नगर स्तरीय संजाल गठन		१	३००		१	२००	०	२५	०	२५	०	२५	०	२५	३००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
५	स्थानीय बिउ बैंक स्थापना		१	२०००	१०५२४	१	१०००	०	२५०	०	२५०	०	२५०	०	२५०	२०००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा

	तथा संचालन कार्यक्रम																	
६	स्थानीय अनुकुल कार्य योजना (LAPA) कार्यान्वयन अबस्थाको अनुगमन		५	५०	१०५२४	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
७	जलवायु परिबर्तन तथा विपद ब्यबस्थापन आकस्मिक राहत कोष स्थापना		१	२००	१०५२४		४००		४००		४००		४००		४००	२००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
८	जलवायु परिबर्तन अनुकुलन सामाग्री वितरण कार्यक्रम		१	१०००			२००		२००		२००		२००		२००	१०००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
९	नगर स्तरीय प्रमुख नर्सरी (Master Nursery) स्थापना		१	२०००			१२००		२००		२००		२००		२००	२०००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
१०	कृषि तथा पशु सेवा सम्बन्धि बिमा कार्यक्रम		१	२००	१५००		५०		५०		५०		५०		०	२००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
११	आगलागी नियन्त्रणका लागि अग्नि नियन्त्रण दस्ता तथा		५	३००	४५०	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा

	औजार सामाग्री वितरण कार्यक्रम																	
१२	तारजाली निर्माण उधोग स्थापना सहयोग कार्यक्रम		१	१०००	५००		५००		१२५		१२५		१२५		१२५	१०००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
१३	नगर स्तरीय बिधालयहरु मा जलवायु परिबर्तन सम्बन्धि पाठ्यक्रममा समाबेस तथा कार्यान्वन		१	२००		१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०	२००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
१४	कृषि तथा पशु सेवा प्रबाहका लागि स्थानीय श्रोत व्यक्ति उत्पादन तथा परिचालन कार्यक्रम		१४	५०		१	१४०	१	१४०	१	१४०	१	१४०	१	१४०	७००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
१५	हरित उधान निर्माण तथा प्रबर्धन कार्यक्रम		१	१५००		१	८००	०	३५०	०	३५०	०	०	०	०	१५००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
१६	फोहोर मैला संकल, प्रशोधन तथा ब्यबस्थापन केन्द्र स्थापना		१	२५००	४००	१	१३००	०	३००	०	३००	०	३००	०	३००	२५००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा

	जलवायु परिवर्तन प्रकोप न्यूनीकरणको जम्मा (रु हजारमा)						८६४०		२८९०		२९९०		२५४०		२४९०	१७२५०		
	क्षमता अभिवृद्धि																	
१	स्थानीय अनुकुल कार्य योजना (LAPA) प्रभावकारी कार्यान्वयन सम्बन्धि जनप्रतिनिधि, ब्यावसायी, तथा कर्मचारीहरु लाई अभिमुखीकरण कार्यक्रम		१	३००	३०	१	०	०		०	३००	०	०	०	०	३००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
२	जलवायु परिबर्तन तथा विपद ब्यबस्थापन सम्बन्धि नेपाल प्रहरी, सेना, सशस्त्र प्रहरी र नगर प्रहरीहरुलाई तालिम कार्यक्रम	संख्या	१	३००	३०	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०	३००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा
३	महिला स्वास्थ्य स्वयंम सेविका, आमा समुह, युवा क्लब, बाल क्लबहरुलाई जलवायु परिबर्तन		१	३००	३०	०	०	०	०	०	०	०	३००	०	०	३००	नगरपालिका, प्रदेश सरकार, अन्य संघ संस्था	छिन्चु भेरिगंगा नपा

	सम्बन्धि सचेतना मुलक कार्यक्रम																	
	कुल क्षमता बिकास लागत						३००		०		३००		३००		०	९००		
	कृषि तथा खाध सुरक्षा																	
१	बेमौसमी तरकारी तथा टनेल खेति र थोपा सिचाई सहयोग कार्यक्रम		७६०	८४०	७६०	१२२	२५४०	२२२	३०४०	१२२	२५४०	१२२	२५४०	१२२	२५४०	१३२००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, २, ३, ५, ६, ८ १०, ११, १२
२	कृषि आधुनिक औजार वितरण कार्यक्रम	संख्या	७८	१७५	८००	१६	५५०	१६	५५०	१६	५५०	१५	५००	१५	५००	२६५०	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, ३, ४, ५ ७
३	स्थानीय जातका कुखुरा र बगुर पालन तथा खोर सुधार कार्यक्रम		१०४	२१०	२००	२१	४००	२१	४००	२१	४००	२१	४००	२०	२००	१८००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, ९

४	गोठ तथा भकारो सुधार कार्यक्रम		२३०	५०	१८०	५०	१०००	५०	१०००	५०	१०००	५०	१०००	३०	६००	४६००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, ५, १०
५	व्यवसायिक पशुपालन सम्बन्धि सहयोग कार्यक्रम		७२	७००	२७०	२१	१६००	२१	१६००	१०	५००	१०	५००	१०	५००	४७००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, ६, ९
६	व्यवसायिक फलफुल तथा कागती अमिलो खेति कार्यक्रम		१२००५	१८००	१२५०	१५०४	१८२०	१५०२	३२०	१५०२	३२०	१५०१	१२०	१५०१	१२०	२७००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, ४, ५, ११, १३
७	एकिकृत सत्रु जीव (IMP) ब्यबस्थापन तालिम		८	८००	५००	३	८००	२	५००	१	२००	१	२००	१	२००	१९००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा ३,४ ६
८	प्राङ्गारिक र जैविक मल निर्माण तालिम		३	१४००	५१०	२	१२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	१४००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा ३, १२

९	अदुवा तथा बेसार खेति कार्यक्रम	हे.	१५०	४०	१००	३०	६००	३०	६००	३०	६००	३०	६००	३०	६००	३०००	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा ३, ७
	कृषि तथा खाध सुरक्षाको जम्मा हजारमा)						१०५१०		८२१०		६११०		५८६०		५२६०	३५९५०		
	भौतिक पूर्वाधार विपद न्यूनीकरण																	
१	बाढी नियन्त्रणको लागि बृक्षा रोपण तथा तटबन्ध निर्माण कार्यक्रम	कि. मि.	५१	२१०००	४१००	१६	२१०००	१६	२००००	१२	१४५००	५	६०००	३	३०००	६४५००	नगरपालिका, भौतिक पुर्बाधारशाखा,वडा कार्यालय, प्रदेश सरकार अन्य संघसंस्था	सम्पूर्ण वडामा आवश्यकता अनुसार
२	सिचाई पोखरी निर्माण तथा नहर कुलो मर्मत कार्यक्रम		६०	११९००	३९३०	१७	११८००	१५	१०३००	११	७०००	९	५५००	८	४३००	३८९००	नगरपालिका, भौतिक पुर्बाधारशाखा,वडा कार्यालय, प्रदेश सरकार अन्य संघसंस्था	सम्पूर्ण वडामा आवश्यकता अनुसार
३	पहिरो नियन्त्रणको लागि तारजाली तथा वृक्षारोपण कार्यक्रम	संख्या	८५	३७५०	२८७५	२१	७०००	२०	६७००	१६	५१००	१५	४४५०	१३	४१५०	२७४००	नगरपालिका, भौतिक पुर्बाधारशाखा,वडा कार्यालय, प्रदेश सरकार अन्य संघसंस्था	सम्पूर्ण वडामा आवश्यकता अनुसार
४	खाने पानि योजना निर्माण तथा मर्मत कार्यक्रम		३४	२९००	२१८०	९	४०००	८	३०००	७	२७००	४	१६००	३	११००	१२४००	नगरपालिका, भौतिक पुर्बाधारशाखा,वडा कार्यालय, प्रदेश सरकार अन्य संघसंस्था	वडा ३, ५, ६, ९, ११, १२

	भौतिक पूर्वाधारको जम्मा (रु हजारमा)						४३८००		४००००		२९३००		१७५५०		१२५५०	१४३२००		
	जलस्रोत तथा उर्जा																	
१	पानीको श्रोत तथा मुहान संरक्षण र वृक्षरोपण कार्यक्रम	वटा	९४	६९०	३९१०	२३	२६५०	२१	२६००	१९	२५५५	१६	२४८०	१५	२४५५	१२७४०	नगरपालिका कृषि तथा पशु शाखा , प्रदेश सरकार. कृषि ज्ञान केन्द्र, वडा कार्यालय, राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय संघसस्था	वडा १, २, ३, ४, ५, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३
२	बिपन्न परिवारलाई सोलार वितरण कार्यक्रम	सं ख्या	४१०	९०	३७५	८०	१२३०	८५	१०९०	२२०	१०९५	८०	१२३०	८५	१०९०	५५५०	नगरपालिका, वाताबरण शाखा ,वडा कार्यालय, प्रदेश सरकार, संघसस्था	वडा १, ६, ७, ८, १०, ११
३	रिचार्ज पोखरी निर्माण कार्यक्रम		६७	१०२५	२६२०	१६	१४५०	१६	१४५०	१३	१२२५	१२	११२५	१०	८२५	६०७५	नगरपालिका, वाताबरण शाखा ,वडा कार्यालय, प्रदेश सरकार, संघसस्था	वडा २, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३
	जलस्रोत तथा उर्जाको जम्मा (रु हजारमा)						५३३०		५१४०		४८७५		४८३५		४३७०	२४३६५		
	वन तथा जैविक विविधता																	
१	अग्निरेखा निर्माण तथा अग्नि नियन्त्रण औजार वितरण कार्यक्रम	सं ख्या	२७	१७१०	२४००	१०	१७१०	८	९६०	५	६६०	२	११०	२	११०	३५५०	सामुदायिक वन, उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यलय प्रदेश वन मन्त्रालय संघसस्था	वडा १, ३, ५, ६, ७, ८, १०, ११, १२, १३

२	वन व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन संबन्धि सचेतनामुलक कार्यक्रम		१९	१५००	१३७५	८	१५००	८	१५००	१	१००	१	१००	१	१००	३३००	सामुदायिक वन, उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यलय प्रदेश वन मन्त्रालय संघसस्था	वडा २, ३, ७, ८, ९, १०, ११, १३
३	जडिबुटी तथा गैर-काष्ठ वनपैदावार संरक्षण तथा रोपण कार्यक्रम	हे.	१२	९००	९५०	५	७३०	६०४	७३०	६०२	४३०	६००	३०	६००	३०	१९५०	सामुदायिक वन, उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यलय प्रदेश वन मन्त्रालय संघसस्था	वडा २, ३, ५, ८, ११
४	डढेलो नियन्त्रणका लागि सचेतना तथा लोपन्मुख प्रजातिको संरक्षण कार्यक्रम	संख्या	४	६००	३००	१	१००	२	६००	०	०	०	०	०	०	७००	सामुदायिक वन, उपभोक्ता समूह, नगरपालिका, वडा कार्यालय, डिभिजन वन कार्यलय प्रदेश वन मन्त्रालय संघसस्था	वडा १, २, ३, ४
	वन तथा जैविक विविधताको जम्मा (रु हजारमा)						३९४०		३१९०		११९०		२४०		२४०	८८००		
	सामाजिक विकास तथा लैंगिक समाबेसिकरण																	
१	युवा तथा महिला लक्षित सिपमुलक कार्यक्रम	संख्या	६६	४६००	२४७०	२०	४५००	१९	४२००	१४	३४००	७	१८००	६	१६००	१५५००	नगरपालिका, कृषक, युवा आमा समुह सा.व. उ.समुह र वाड कार्यलय	सम्पूर्ण वडा
२	महिला सिप तथा नेतृत्व विकास कार्यक्रम		२४	१८००	१०००	९	१८००	७	१४००	४	८००	२	४००	२	४००	४८००	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	वडा १, २, ३, ४, ५, ६, ८, १३

३	गर्भवती महिला तथा शिशु पोषण सुधार कार्यक्रम		५	५००	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	आबश्यकता अनुसार
४	स्वास्थ्य स्वयंसेविका क्षमता विकास कार्यक्रम		१०	१२००	९८०	६	१२००	३	६००	०	०	०	०	१	२००	२०००	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	वडा ८, ९, १०, ११, १२, १३
५	स्वास्थ्य शिबिर तथा औषधि, स्यानेटरी प्याड बितरण कार्यक्रम		३८	१९५०	१६०५	८	१९५०	८	१९५०	८	१९५०	७	१७५०	७	१७५०	९३५०	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	वडा ३, ४, ५, ६, ८, ९, १०, ११
६	स्थानीय सरकारको काम कर्तव्य तथा भूमिका सम्बन्धि अभिमुखीकरण कार्यक्रम		२	४००	१५०	१	२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	४००	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	वडा ९, १०
७	बाल विकास कार्यक्रम		५	४००	४००	२	४००	२	४००	१	२००	०	०	०	०	१०००	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	वडा ९, १०

८	होमस्टे स्थापना तथा संचालन सम्बन्धि तालिम		१	२००	५०	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०	२००	नगरपालिका,(स्वरोजगार तथा महिला तथा बालबालिका शाखा) र वाड कार्यलय	आबश्यकताक आधारमा सबै टोलमा
	सामाजिक विकास तथा लैंगिक समाबेसिकरण जम्मा लागत						१०४५०		८९५०		६५५०		४१५०		४१५०	३४२५०		

परिच्छेद ६

६.१ जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूको मूलप्रवाहिकरण

जलवायु परिवर्तनको असर तथा प्रभावहरूलाई न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न कुनै एक तहका सरकारको स्रोत साधनले मात्र सम्बोधन गर्न कठिन हुने भएकाले सङ्घीय, प्रदेश तथा स्थानीय सरकार बिच आपसी समन्वय र सहकार्यको महत्त्वपूर्ण भुमिका हुन्छ | जसको लागि तिनै तहका सरकारले आवश्यक नीति नियम तयार गरी आवधिक तथा वार्षिक नीति तथा कार्यक्रममा समावेश गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूको मूलप्रवाहिकरण गर्नु जरुरी देखिन्छ | भेरीगंगा नगरपालिकाको नेतृत्वमा सहभागीतामूलक पद्धतिबाट तर्जुमा भएको यस अनुकूलन योजनालाई कार्यपालिकाको बैठकबाट अनुमोदन गरी कार्यान्वयनका लागि स्वीकृत गरिने छ ।

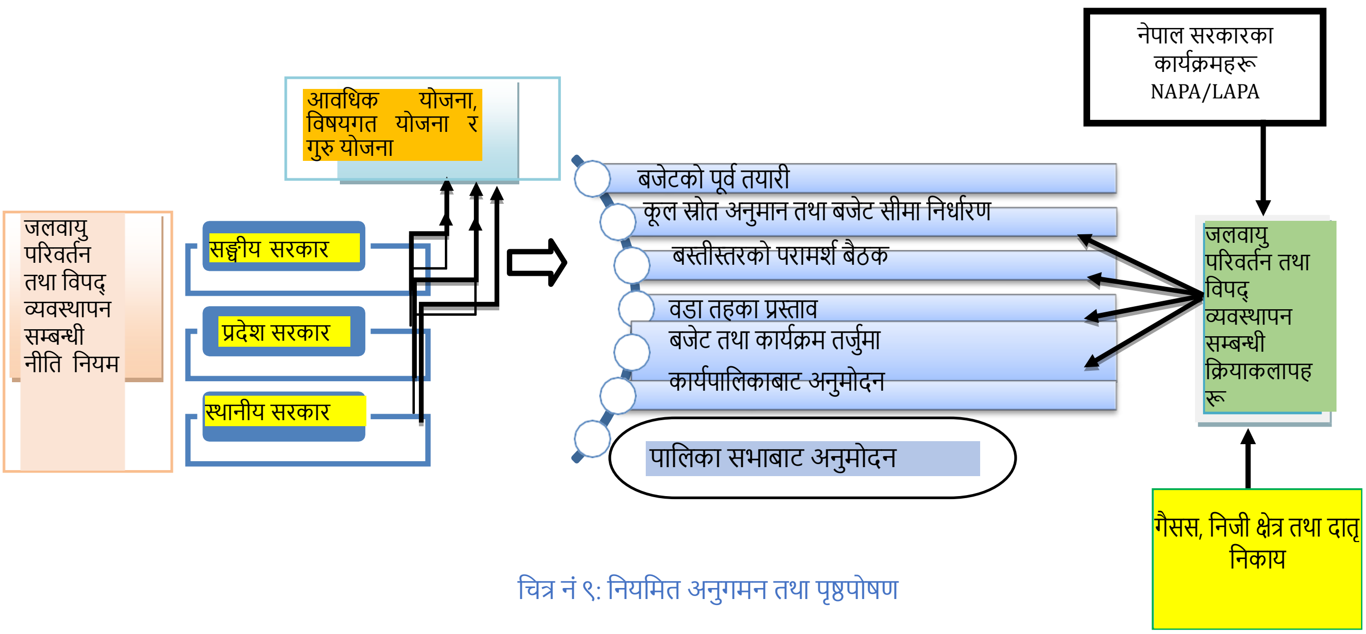

चित्र नं ९: नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण

६.२ संस्थागत नक्शाङ्कन तथा सेवा प्रदायक संस्थाहरूको विश्लेषण

योजना तयार गरिसकेपछि अनुकूलन योजनाका प्राथमिकतालाई स्थानीयस्तरमा आर्थिक तथा प्राविधिक रूपमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने निकायहरूको पहिचान एवं ती निकायहरूबाट उपलब्ध हुने सेवाहरूको समेत विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी जलवायु परिवर्तनका सवालमा आर्थिक, प्राविधिक साथै सहजीकरणमा सहयोग पुऱ्याउन सक्ने सरकारी निकायहरूमा जिल्ला समन्वय समितिको कार्यालय, गाउँपालिकाको कार्यालय, गाउँपालिका अन्तर्गत विभिन्न विषयगत शाखाहरू (कृषि, स्वास्थ्य, शिक्षा, महिला तथा बालबालिका, पशु सेवा आदि) तथा अन्य जिल्ला तथा फिल्ड स्थित कार्यालयहरू कृषि ज्ञान केन्द्र, डिभिजन तथा सब डिभिजन वन कार्यालयहरू, खानेपानी तथा सिँचाइ डिभिजन, सुरक्षा निकाय, सा.व.उ.सहरू, गैर सरकारी संस्था तथा आयोजनाहरूमा नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रम तथा समुदायमा आधारित संघ संस्थाहरूमा कृषि समूह, सा.व.उ.स, आमा समूह, स्थानीय क्लव आदि रहेका छन् । यसका अलावा सङ्घीय तथा प्रादेशिकस्तरका सम्बन्धित संघ संस्था कार्यालयहरूबाट पनि सहयोग हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

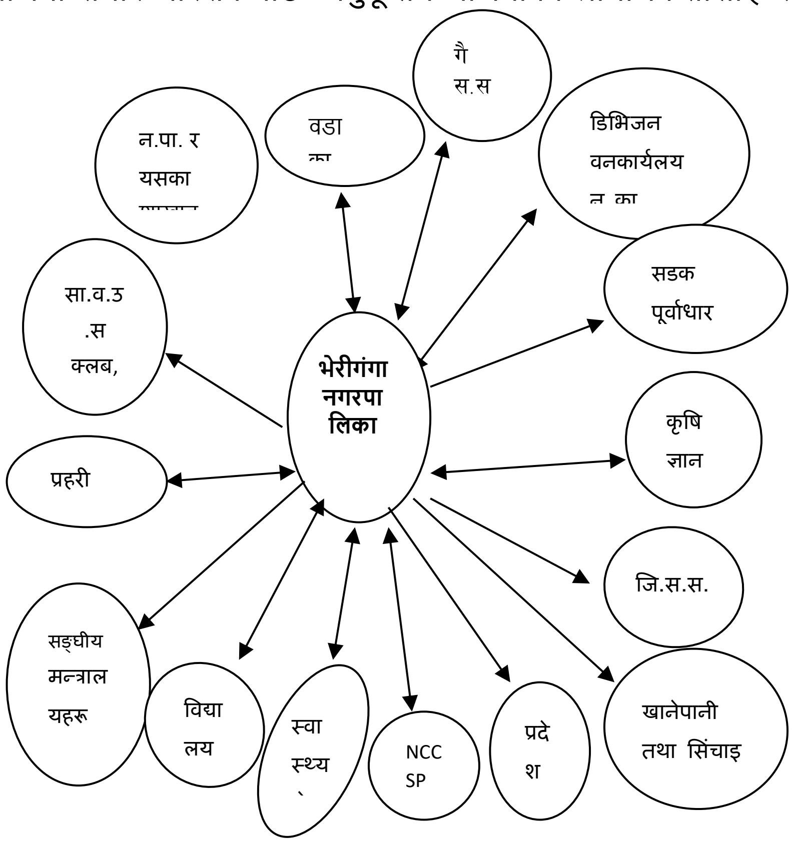

चित्र नं ९: सेवा प्रदायक संस्थाहरू

परिच्छेद सात

७.१ अपेक्षित परिणामहरू

- नगरपालिकास्तरमा जलवायु परिवर्तन, प्रकोप न्यूनीकरण कार्यका लागि १६ वटा योजना सञ्चालन भई ५ वर्षको अन्तरालमा सम्पन्न हुनेछन् ।
- नगरपालिकास्तरमा ३ वटा क्षमता विकास योजनाहरू सञ्चालन भई ९० जना प्रतक्ष्य रूपमा लाभान्वित हुनेछन् ।
- कृषि तथा खाद्य सुरक्षा अन्तर्गत ९ वटा अनुकूलन कार्यक्रम सञ्चालन भई करिब ४५७० घरधुरी लाभान्वित हुनेछन् ।
- भौतिक पूर्वाधार तथा विपत न्यूनीकरण क्षेत्रमा ५ वटा शीर्षक अन्तरगत कार्यक्रम सम्पन्न गरी करिब ५३५० घरधुरी लाभान्वित हुनेछन् ।
- जलस्रोत तथा उर्जा कार्यक्रम अन्तर्गत विभिन्न अनुकूलनका कार्यक्रम सञ्चालन तथा सम्पन्न भई ६९०५ घरधुरी लाभान्वित हुनेछन् ।
- वन तथा जैविक विविधता अनुकूलन कार्यक्रमहरूबाट ५०२५ घरधुरी लाभान्वित हुनेछन् ।
- सामाजिक विकास तथा लैङ्गिक समावेशिकरण कार्यक्रमबाट ६८५५ घरधुरी लाभान्वित हुनेछन् ।

७.२ आर्थिक संयन्त्र

- बजेट विनियोजन: स्थानीय सरकारले LAPA कार्यान्वयन गर्न राष्ट्रिय तथा प्रदेश सरकारको समपुरक बजेट शीर्षकबाट विनियोजन गर्न सक्छ । उल्लिखित बजेट मध्ये ७०% बजेट नगरपालिको वार्षिक बजेटबाट विनियोजन गर्न सक्छ ।
- जलवायु वित्त उपकरणहरू: नगरपालिकाले LAPA परियोजनाका लागि विभिन्न दात्री निकायबाट अनुदानमा आधारित कोषहरू जस्तै नेपाल जलवायु परिवर्तन सहयोग कार्यक्रमबाट जलवायु वित्त उपकरणहरूमा पहुँच बढाउन सक्छन्।
- सार्वजनिक-निजी साझेदारी (PPPs): निजी क्षेत्र सँगको सहकार्यबाट जलवायु-अनुकूल परियोजनाहरूका लागि उल्लिखित बजेट मध्ये १% निजी क्षेत्रबाट लगानी भित्र्याउन सक्छ । जसले गर्दा निजि क्षेत्रको पनि स्थानीय अनुकुलन कार्यक्रममा सहभागिता बढाउँन सकिन्छ।
- जलवायु विमा: नगरपालिकाले जलवायु सम्बन्धी जोखिमहरूबाट जोगाउन र LAPA कार्यान्वयन गर्नका लागि विभिन्न विमा कम्पनीहरूको सहकार्यमा कार्यक्रम सञ्चालन गरी जलवायु परिवर्तन तथा प्रकोप न्यूनीकरणका लागि ५% बजेट सुनिश्चित गर्न सक्छ।
- क्षमता अभिवृद्धि: LAPA को पारदर्शी र प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि स्थानीय संस्थाहरूको क्षमता विकासका लागि १०% रकम विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय गर्न सक्दछ ।

७.३ प्रगति प्रतिवेदन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाका क्रियाकलापहरू सञ्चालन तथा प्रगतिहरूलाई पारदर्शी, जवाफदेही र प्रभावकारी कार्यान्वयनमा नगरपालिकाले वार्षिक प्रतिवेदन तयार गर्नेछ ।

- रिपोर्टिङको उद्देश्य: रिपोर्टिङको प्राथमिक उद्देश्य LAPA कार्यान्वयनको प्रगतिको दिशा मापन गर्नु र रणनीतिहरूको प्रभावकारिता मूल्याङ्कन गर्नु हो । उपलब्धिहरू, चुनौतीहरू र अवसरहरूको पहिचान गरी आगामी कृयाकलापहरूलाई सञ्चालन गर्न र सरोकारवालाहरू बिचको सहकार्यलाई बढावा दिन पनि यो सहयोगसिद्ध हुनेछ ।
- रिपोर्टिङ समय: LAPA कार्यान्वयनमा नियमित अपडेटहरू सुनिश्चित गर्न रिपोर्टिङ मेकानिजमले उचित परिभाषित तालिकाको पालना गर्नेछ । कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन र समयमै रणनीतिहरू समायोजन गर्न पर्याप्त अवसरहरू प्रदान गर्न वार्षिक प्रतिवेदन तयार गरिनेछ ।

७.४ कार्य कार्यन्वयन रणनीति

जलवायु सङ्कटासन्न समुदायको सक्रिय सहभगितामा पहिचान तथा छनौट भएका र स्थानीय तहको वार्षिक कार्यक्रममा मूलप्रवाहिकरण भएका अनुकूलन कार्यहरूको कार्यान्वयनले जलवायुजन्य जोखिम न्यूनीकरण तथा अनुकूलन क्षमता बढाई जलवायु उत्थानशील उन्मुख नगरपालिका बनाउन मद्दत गर्दछ । यसका लागि स्थानीय तहमा भएका संस्थागत संरचनाहरू नै अनुकूलन कार्यका प्रमुख कार्यान्वयनकर्ता हुन् । यस LAPA खाकामा उल्लिखित भए बमोजिमका उद्देश्य प्राप्त गर्न स्थानीय तहसँग भएको स्रोत पर्याप्त नहुन सक्छ । यस्तो अवस्थामा स्थानीय तहले सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसँग स्रोत प्राप्तिका लागि समन्वय गर्नेछ । यसरी नै निजी क्षेत्र तथा विकास साझेदारहरूको पनि यस स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयनको लागि प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग तथा सहकार्य प्राप्त हुनेछ ।

७.५ अनुगमन तथा मुल्याङ्कन

स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनमा समावेश भएका योजनाहरू कार्यन्वयनको विभिन्न चरणमा योजनाहरूलाई प्रभावकारी रूपमा सचालन गरी नतिजामुखी बनाउनको लागि वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन समिति, पालिकास्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको अगुवाइमा अनुकूलन कार्ययोजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन चौमासिक तथा वार्षिक रूपमा गरिनेछ । यसैगरी समय–समयमा नगरपालिकास्तरमा रहेका सयन्त्रहरूबाट पनि संयुक्त अनुगमन गरी प्राविधिक स्तरको पृष्ठपोषण प्राप्त हुनेछ । यसका अतिरिक्त यस कार्ययोजना कार्यान्वयन र अनुगमनबाट आएका नतिजा, प्रगति र उपलब्धिहरू नगरपालिकामा हुने विभिन्न मन्चहरूमा प्रस्तुत गरी पृष्ठपोषण लिइनेछ । यसबाट कार्ययोजना कार्यान्वयनको प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न सहयोग पुग्नेछ । यसरी नै यस कार्ययोजना कार्यान्वयनबाट प्राप्त उपलब्धि र नतिजाहरूको प्रगति विवरण र घटनाको विस्तृत अध्ययन गरी प्रकाशन तथा प्रसारण गरिनेछ ।

समुदाय तहमा सहभागितात्मक स्वःअनुगमन पद्धतिलाई प्राथमिकता दिइनेछ । यसका लागि उपभोक्ता समूह तथा समितिहरूले कार्यक्रमको शुरुवातमा र सपन्न भएपश्चात सार्वजनिक लेखा परिक्षण गर्नेछन् ।

अनुगमनका तहहरू	किन	कसले	कहिले	कसरी
समुदाय तहका अनुगमन (क्रियाकलापहरूको तहमा)	• पारदर्शिता र अपनत्व कायम गर्न । • अनुकूलन कार्यहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न ।	• समुदायस्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति	• कार्यक्रम सञ्चालन पूर्व, सञ्चालनको क्रममा र सम्पन्न भएको १ महिना भित्र (हरेक कार्यक्रममा)	सार्वजनिक लेखा परिक्षण, स्वःअनुगमन तथा मूल्याङ्कन, होर्डिङ्ग बोर्ड मार्फत ।
वडा तहका अनुगमन (प्रक्रिया र प्रगतिहरू तहमा)	• कार्यक्रमको गुणस्तर कायम गर्न ।	• वडास्तरीय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन समिति	• चौमासिक / वार्षिक	समिक्षा तथा योजना तर्जुमा बैठक तथा गोष्ठी फिल्ड अनुगमन भ्रमण ।

	• योजना र प्रगतिका लेखाजोखा गर्न । • कार्यक्रमको प्रभावकारिता बृद्धि गर्दै समयमा सम्पन्न गर्न ।			सङ्कटासन्न वर्गहरूसँग अन्तरक्रिया । फोटो तथा घटना अध्ययनको सङ्कलन । वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन ।
नगरपालिका तहका अनुगमन (नतिजाहरू र उपलब्धि तहमा	• उपलब्धिहरू र नतिजाहरू सुनिश्चित गर्न । • राम्रा अभ्यासहरूको अनुशरण, थप विस्तार र मूलप्रवाहिकरण गर्न ।	• नगरपालिकाको कार्यालय, सहयोगी संस्थाहरू	चौमासिक तथा वार्षिक रूपमा	संयुक्त अनुगमन । समिक्षा गोष्ठी तथा बैठक । घटना अध्ययनको संगालो प्रकाशन । प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन।
दातृ निकाय	• कार्ययोजनाको लक्ष्य अनुरूप कार्य गर्न	• दातृ निकायको सम्बन्धित सम्पर्क व्यक्ति	आवश्यकताको आधारमा निरन्तर	स्थलगत अनुगमन, प्रतिवेदन अध्यान
प्रदेश तथा सङ्घीय मन्त्रालय	पारदर्शिता र प्रभावकारिता अभिवृद्धि गर्न तथा अन्य ठाउँमा राम्रा अभ्यासहरूको अनुकरण गर्न	सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारका सम्बन्धित मन्त्रालयहरू	वार्षिक रूपमा	स्थलगत भ्रमण

कार्ययोजनाले लिएको लक्ष्यलाई साकार पार्नको लागि लाभान्वित वर्ग, सरोकारवाला निकायहरूको सुझावलाई सम्वोधन गरिनेछ | साथै वडा, नगरपालिका तथा सम्बन्धित समूहले स्व:मूल्याङ्कन गर्नुका साथै सरोकारवाला निकायहरूसँग संयुक्त रूपमा पनि अनुगमन गरिनेछ |

अनुसूची

शब्दावलीहरू

१. **Weather (मौसम):**
पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भइरहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, अर्द्रता आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ । यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिनामा परिवर्तन भइरहन्छ ।

२. **Climate (जलवायु वा हावापानी):**
लामो अवधिको (करिव ३० वर्ष) मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ । सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ ।

३. **Climate Change (जलवायु परिवर्तन):**
लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालिन अवधिमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरूमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ । पृथ्वीको सन्तुलन खल्बलिने गरी हजारौँ वर्षदेखि मानवले महशुस गर्दै, भोग्दै र बुझ्दै आएको जलवायुमा हुने फरक तथा बदलावलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ ।

४. **Green House Gases-GHGs (हरितगृह ग्यासहरू):**
वायुमण्डलमा विश्वव्यापी रूपमा तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि जिम्मेवार रहेका ग्यासहरूलाई हरितगृह ग्यास भनिन्छ । क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्यास अन्तर्गत कार्वनडाइअक्साइड (CO२), मिथेन (CH२), नाइट्रस अक्साइड (N२O), हाईड्रोफ्लोरो कार्वन (HFC), परफ्लोरो कार्वन (PerfloroCarbons (PFC), सल्फर हेक्जाफ्लोराइड (Sulphur Hexafloride (SF६)) गरी ६ किसिमका ग्यासहरू पर्दछन् । कतारको दोहामा सम्पन्न पक्ष राष्ट्रहरूको सम्मेलन (COP) ले नाइट्रोजन ट्राइफ्लोराइड (NF३) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्यासको संख्या ७ पुगेको छ ।

५. **United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसङ्घीय प्रारूप महासन्धिः**
सन् १९९२ मा ब्राजिलको रियो दि जेनेरियोमा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो । विश्वव्यापी रूपमा भइरहेको जलवायु परिवर्तनको असरलाई सम्वोधन गर्न विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरूले यो महासन्धि पारित गरेका हुन् । यसलाई १९६ देशहरूले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने सन् १९९४ देखि यो महासन्धि कार्यान्वयनमा छ । यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा रहेका हरितगृह ग्यासहरूलाई प्रतिवद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ ।

६. **Conference of Parties (COP) पक्षधर राष्ट्रहरूको सम्मेलनः**
पक्ष (सदस्य) राष्ट्रहरूको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का पक्ष देशहरूको सम्मेलनलाई जनाउँछ । यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन प्रत्येक वर्षको अन्ततिर नोभेम्बर वा डिसेम्बर महिनामा हुने गर्दछ । सन् १९९७ मा जापानको क्योटोमा भएको COP-३, सन् २००७ मा इन्डोनेसियाको बालीमा भएको COP-१३, सन् २००९ मा डेनमार्कको कोपेनहेगनमा भएको COP-१५ र फ्रान्सको पेरिसमा सन् २०१५ मा भएको COP-२१ सम्मेलनहरू विशेष चर्चामा र महत्त्वपूर्ण रहेका छन् । सन् २०१८ को डिसेम्बरमा पोल्याण्डमा COP-२४ अर्थात चौबिसौं सम्मेलन सम्पन्न भयो । यस सम्मेलनमा पेरिस सम्झौता सम्बन्धी महत्त्वपूर्ण निर्णयहरू

भएका छन् । COP-२६ संयुक्त अधिराज्यको ग्लास्गोमा (Scotland मा) सम्पन्न भएको छ भने COP-२७ इजिप्टमा हुँदैछ ।

७. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी अन्तरसरकारी समूह):

यो जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरूको अन्तर्राष्ट्रिय संयन्त्र हो । संसारका विभिन्न राष्ट्रहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्वयंसेवीको रूपमा हजारौं वैज्ञानिकहरू यसमा आवद्ध छन् । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात अन्तरसरकारी नियोग हो । यसले मानव सिर्जित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । यसबाट प्रकाशित प्रतिवेदनलाई आधिकारिक दस्तावेजको रूपमा मान्ने गरिन्छ । यस्तै अति कम विकसित देशहरूले पनि राष्ट्रिय सञ्चार प्रतिवेदन (National Communication Report) प्रकाशित गर्दछन् । नेपालले हालसम्म दोश्रो प्रतिवेदन प्रकाशित गरिसकेको छ ।

८. Adaptation (अनुकूलन):

जलवायु परिवर्तनका विद्यमान र सम्भावित असरहरूसँग जुध्न गरिने उपाय नै अनुकूलन हो । जस्तो गर्मी ठाउँहरूका घरमा बढी र ठूला झ्यालहरू बनाउनु, बाढीबाट जोगिन घरको जग अग्लो बनाउनु आदि । यो परिवर्तित वातावरणमा आफ्नो अस्तित्त्वलाई निरन्तरता दिन गरिने प्रक्रिया हो । मानव सन्दर्भमा अनुकूलन अन्तर्गत परिवर्तित वातावरणमा अनुकूलित हुन सकिने क्रियाकलापहरू पर्दछन् ।

९. Mitigation (न्यूनीकरण):

हरितगृह ग्यास उत्सर्जनमा कटौती गरी वा वायुमण्डलमा भएको अधिक कार्वनलाई अवशोषण सञ्चिति क्षमतामा अभिवृद्धि गराई वायुमण्डलमा थप हरितगृह ग्यास थुप्रन रोक्ने कार्यहरूलाई नै उत्सर्जन न्यूनीकरण भन्ने गरिन्छ।

१०. National Adaptation Programme of Action (NAPA) राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमः

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, सन् २००१ मा मोरोक्कोको माराकेस शहरमा आयोजना गरिएको पक्षधर राष्ट्रहरूको सातौं सम्मेलन (COP-७) मा भएको सम्झौता अनुरूप विकास भएको हो । कम विकसित मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तनका कारणबाट सिर्जित जोखिमहरू आँकलन गरी तत्कालै गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरी राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (NAPA) बनाएको खण्डमा विकसित मुलुकहरूले सहयोग गर्ने प्रतिवद्धता अनुसार नेपालमा पनि वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा यो कार्यक्रम तयार गरेको छ ।

११. National Framework of LAPA (स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका):

NAPAले पहिचान गरेका कार्यक्रमहरूलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालयले यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका तयार गरेको हो । वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन भई कार्यान्वयनमा रहेको यो खाकालाई विद्यमान शासकिय संरचना अनुकूल बनाउन सन् २०१९ मा समिक्षा गर्दै परिमार्जन गरिएको छ । स्थानीयस्तरमा विकास निर्माण र स्रोत व्यवस्थापनको समग्र प्रकृयामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न स्थानीय सरकार

तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई दिशा निर्देश गर्नु यो लापा खाकाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसै खाका अनुसार तयार गरिएको स्थानीयस्तरको अनुकूलन कार्ययोजनालाई लापा भनिन्छ ।

१२. **Nationally Determined contribution -NDC (राष्ट्रिय निर्धारित योगदान):**
नेपालले आफ्नो देशको राष्ट्रिय निर्धारित योगदान (NDC) सन् २०२० को डिसेम्बर मा UNFCCC मा पेश गरिसकेको छ । यो NDC मा पहिलोपटक सन् २०५० सम्म शुन्य हरितगृह ग्यास उत्सर्जनको लक्ष्य हासिल गर्ने दुरदृष्टिलाई प्राथमिकता साथ प्रस्तुत गरेको छ । यसले न्यूनीकरण र अनुकूलनका फरकफरक संभागहरू समावेश गर्नुका साथै कार्यान्वयनका माध्यमहरूको लागि छुट्टै खण्ड पनि समावेश गरेको छ । जसमा न्यूनीकरणका सम्भागहरूको कार्यान्वयनको लागि २५ अरब अमेरिकी डलर अनुमान गरिएको छ ।

१३. **Vulnerability (सङ्कटासन्नता):**
कुनै पनि प्रणाली जलवायु परिवर्तनको असरबाट सङ्कटमा पर्न सक्ने र प्रवाह वहन गर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्ने स्थितिलाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ ।

१४. **Sensitivity (संवेदनशीलता):**
जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि प्रणालीलाई सकारात्मक वा नकारात्मक रूपमा पार्ने प्रभावको परिणाम वा अवस्थालाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१५. **Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता):**
जलवायु परिवर्तन वा अन्य वातावरणीय समस्याहरूसँग अनुकूलन हुन सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै जति बढी राष्ट्र वा समुदाय विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उत्ति नै बढी हुन्छ ।

१६. **Risk (जोखिम):**
जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावना नै जोखिम हो ।

१७. **Hazard (प्रकोप):**
कुनै समुदायमा पर्ने गम्भीर व्यवधान नै प्रकोप हो । प्रकोपले मानव समुदाय र भौतिक वस्तुहरूमा आर्थिक एवं वातावरणीय क्षति तथा प्रभाव पार्दछ । यो प्रभाव समुदाय वा समाजको आफ्नो स्रोत प्रयोग गरी पुनः स्थापित हुने क्षमता भन्दा बढी हुन्छ ।

१८. **Risk Reduction (जोखिम न्यूनीकरण):**
जलवायु परिवर्तन र मौसमसँग सम्वन्धित विषम घटना (Extreme Events) का कारण हुनसक्ने हानिनोक्सानी र जोखिमलाई कम गर्न अपनाइने कृयाकलापहरूलाई जोखिम न्यूनीकरण भनिन्छ ।

१९. **Climate Resilience (जलवायु उत्थानशीलता):**
जलवायु परिवर्तनले पारेका असरलाई कम गरी जीविकोपार्जन, वातावरण र पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई साविक प्राकृतिक अवस्था वा सो भन्दा सवल अवस्थामा लैजान गरिने कार्यलाई उत्थानशीलता भनिन्छ ।

२०. **Climate Friendly Development (जलवायुमैत्री विकास):**
जलवायु परिवर्तन कम गर्न र विकास निर्माण कार्य गर्दा हरितगृह ग्यास उत्सर्जन न्यून गर्दै गरिने विकास कार्यलाई जलवायु मैत्री विकास भनिन्छ ।

स्रोत: **National Framework on Local Adaptation Plans for Action 2011,** (स्थानीय अनुकूलन योजनाहरूको लागि राष्ट्रिय रूपरेखा कार्य, 2011)

कार्यक्रमका झलकहरु

नगरपालिकामा प्रारम्भिक गोष्ठी संचालन गर्दै

वडा नं. १२ को सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी संचालन गर्दै

वडा नं. १० को सचेतना तथा योजना तर्जुमा गोष्ठी संचालन गर्दै

प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा टोल स्तरीकरण

समुदायसंग थोपा सिंचाइको छलफल गर्दै

सिंचाई पोखरी

समुदायसंग जलवायु परिबर्तन र अनुकुलनको बिषयमा छलफल

तालिका नं १: भेरिगंगा नगरपालिकाको स्थानीय अनुकुलन कार्य योजना निर्माणको क्रममा उपस्थिति

विवरण	**महिला**	**पुरुष**	**दलित**	**जनजाती**	**अन्य**	**जम्मा**
शुरुवाती गोष्ठी नगरपालिका स्तरीय	४	२०	४	५	११	२४
वडा न. १	७	१८	४	३	११	२५
वडा न. २	६	२८	६	२२	६	३४
वडा न. ३	३	१५	३	२	१०	१८
वडा न. ४	५	१५	३	१	११	२०
वडा न. ५	७	२१	४	२	१७	२८
वडा न. ६	४	१३	४	०	१३	१७
वडा न. ७	६	१२	५	०	७	१८
वडा न. ८	७	१६	१३	०	१०	२३
वडा न. ९	५	१६	१४	०	७	२१
वडा न. १०	७	२२	३	११	९	२९
वडा न. ११	१३	१७	५	५	७	३०
वडा न. १२	१२	१२	३	१	८	२४
वडा न. १३	८	१३	५	०	८	२१
पालिका स्तरीय पृष्ठपोषण तथा अनुमोदन गोष्ठी	३	१४	४	०	१०	१७
जम्मा	**९३**	**२३२**	**७६**	**४७**	**१३४**	**३२५**

उपस्थिति

आज मिति २०८० साल जेष्ठ १ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगर का नगर प्रमुख श्री यज्ञ प्रसाद ढकालज्यूको अध्यक्षता तपसिलका उपस्थितिमा यस भेरीगंगा नगरपालिकाको स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणको लागि प्रारम्भ, कार्यशाला गोष्ठी माउन्टेन थ्रस्ट प्रा.लि.को सहजिकरणमा सम्पन्न गरियो ।

उपस्थिति

१:- श्री यज्ञ प्रसाद ढकाल "नगर प्रमुख"
२: श्रीमति धनसरा बोहरा "नगर उपप्रमुख"
३:- श्री कृष्ण प्रसाद पोखरेल प्रमुख प्र. अधिकृत
४: श्री राम बहादुर डाँगी वडा नं१२ अध्यक्ष
५:- श्री भिम बहादुर बस्नेत वडा नं १० अध्यक्ष
६:- " कर्ण बहादुर मिश्रा —"—6 —
7. अजित कुमार आले - UNDP/LISP- भे. न०पा०
८. प्रेम बहादुर आग्री - वडा नं.९ अध्यक्ष
९. पवित्रा घर्ती- कार्यपालिका/वडा सदस्य
१० गंगा बहादुर क्षेत्री वडा अध्यक्ष -४
११ पुसे कामी वडा अध्य-८
१२. भय बहादुर नेपाली वडा अध्यक्ष ११
१३. कमल प्रसाद शर्मा, अधिकृत
१४. दिनेश तिमिले NCCSP 2
१५. ओमविसरा बस्याल का.पा.स.
१६. गौमाया खत्री का.पा.स.
१७. अमृता वि.सी. (विष्ट) का.पा.स.
१८. रुकमीसरा पुन मगर का.पा. सदस्य
१९ लाल सिं बुढाथोकी अध्यक्ष वडा नं ६
२० चिरञ्जीवि बुढा अध्यक्ष वडा २
२१ शेरबहादुर कामी. का.पा.सदस्य
२२ वीर बहादुर चुनारा. सहयोगी भे.न.पा.
२३ प्रेम सार्की अध्यक्ष वडा नं ५
२४. विष्णु प्र. पोखरेल Engineer/WFP/LISP

CamScanner

निर्णय

निर्णय नं. १

प्रस्ताव नं. १ माथि छलफल गर्दा यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा अन्तर्गतका सबै वडाहरुमा स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागी वडा स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी तपशिलको मिति, समय र स्थानमा संचालन गर्ने निर्णय गरियो ।

तपशिल

मिति		वडा नं.		
२०८०/०२/०२	"९८४८०४६८९६"	१०	बिहान	८:०० बजे
२०८०/०२/०२	"९८४८०९४५३४"	६	दिउँसो	१२:०० बजे
२०८०/०२/०२	९८४८२९८६८६	९	बिहान	८:०० बजे
२०८०/०२/०३	"९८४८०८५६५५"	४	बिहान	१२: बजे
२०८०/०२/०३	"९८४८११८४४"	११	दिउँसो	२ बजे
२०८०/०२/०३	"९८५८०३९८६९"	१५	बिहान	१० बजे
२०८०/०२/०४	"९८५८०४८५१८"	०२	दिउँसो	१२ बजे
२०८०/०२/०४	"९८४८०३२६६६"	०६	दिउँसो	२ बजे
२०८०/०२/०४	"९८६४९३८२२६"	०१	दिउँसो	१२ बजे
२०८०/०२/०४	"९८६३१४१३९५"	०५	दिउँसो	११ बजे
२०८०/०२/०५	"९८४१३८१९६५"	१२	दिउँसो	१२ बजे
२०८०/०२/०५	"९८४८१९२८३७"	१३	दिउँसो	१ बजे
२०८०/०२/०५	"९८६८१६९४६१"	०३	दिउँसो	१२ बजे

CamScanner

आज मिति २०८० साल जेष्ठ ४ गतेका दिन यस भेरीगंगा नग
पालिका वडा नं. १ को वडा अध्यक्ष श्री दिनेश पुलामी म
ज्यू को अध्यक्षतामा तथा तपसिल अनुसारका महानुभा
हरूको उपस्थितिमा स्थानीय अनुकूलन कार्य योजना (LA
निर्माणका लागि वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला
गोष्ठी तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना गोष्ठी सम्पन्न

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	कार्यालय/संस्था	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	दिनेश पुलामी मगर	वडा कार्यालय	अध्यक्ष	९८६४४९३२६	
२,	रमेश कार्की	" — "	वडा सदस्य	९८४२३५५२५	
३	रोप ब० गुरुङ	" — "	" — "	९८२५६०५५५९	
४	तुलसरी नेपाली	" — "	" — "	९८६४३६४९६६	
५,	कुशल कुमार शर्मा	पोल वि-वि.	तपसेवा	९८६९५८६५८२	
६,	प्रेम ब० रावत	" — "	" — "	९८४५६५८६५९१	
७	काली ब० बुढा	" — "	" — "	९८४८९५२९९६	
८	मान ब० बुढा	" — "	" — "	९८६८०३१५०२	
९,	प्रेम ब० शाही	" — "	" — "	९८६८८५१३३५	
१०	बिष्णु थापा	" — "	" "	९८४४६५१६०५	
११	अरुणा कुमारी बुढा	" — "	अ.प.	९८६८३०४५९५	Anunay
१२	माने चनारा	" — "	" — "		
१३	धन बहादुर रमरा	" — "	" — "	९८१२५३८२०३	
१४	चन्द्रकली बुढा	" — "	" — "		
१५	भिमा बुढा	" — "	" — "		
१६	बिष्णु बुढा	" — "	" — "		
१७	हस्त बहादुर शाही	" — "	" — "	९८६८८५९३६८	
१८	डुगी भण्डारी	आ० स्वा० के०		९८६८५९१५६२	
१९	रग बहादुर कार्की	आ० स्वा० से० केन्द्र	[illegible]	९८४५८६३२८३	
२०	पूर्ण बहादुर कार्की	[illegible]	[illegible]	९८६५५४५५	
२१	लालविर तिवारी	" — "			
२२	कर्ण बहादुर कार्की	" — "	" — "		
२३	भावना शर्मा	" — "	" — "		

CamScanner

आज मिति २०८० साल जेठ ४ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. १३ का वडा अध्यक्ष श्री गणेश बहादुर भण्डारी ज्यू को अध्यक्षता तथा तपशिलमा उल्लेखित महानुभावहरूको उपस्थितिमा जलवायु परिवर्तन सचेतना तथा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माण तर्फ वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरियो।

तपशिल

क्र.स.	सहभागीहरूको नाम / थर	पद	संस्था / कार्यालय	सम्पर्क फो. नं.	हस्ताक्षर
१.	गणेश बहादुर भण्डारी	अध्यक्ष	भेरीगंगा न.पा -१३	९८५८१५४१२३६	[illegible]
२.	प्रेमबहादुर थापा	प्र.अ.	श्री ज्योतिपुर टोल मा.वि.	९८४८०४७०९८२	[illegible]
३.	दुर्गाबहादुर जि.सी.	सचिव	चौतारी टोल विकास	९८८८०७८६४८३	[illegible]
४.	गोपाल जि.सी.	अध्यक्ष	श्री ज्योतिपुर मा.वि.	९८०४५४५ ९७०५५४८५८	[illegible]
५.	विर ब. बुढा	पाखापानी टोल (सचीव)	पाखा पानी	९८०१३९६५४८	[illegible]
६.	केशव विष्ट	स्थानिय	फुलबारी टोल	९८१६५८६७७	[illegible]
७.	मोती प्रसाद शर्मा	प्र.अ.	ने.रा.प्रा.वि.सोतपुर	९८४४८६८२०७२	[illegible]
८.	मालता डाँगी	टोल अध्यक्ष	कारापिपल चौतारी	९८५५८७६०१४८	[illegible]
९.	सावित्रा अधिकारी	टोल अ०	सिरी चौतार	९८११४५७८०५	[illegible]
१०.	खड्क बहादुर थापा	वडा सदस्य	रामपुर टोल १३	९८२२४४४१८८	[illegible]
११.	डिल बहादुर थापा	—"—	भगवती टोल	९८०३२४१८३२	[illegible]
१२.	प्रेम ब. बुढा	पि.अ.म.	प्र.ने.रा.प्रा.	९८२५२३९६८१	[illegible]
१३.	ओम ब. चुनारा	सी.डी.	१३ नं वडा कार्यालयमा कैरीगाउँ	९८२५५७५३९२	[illegible]
१४	शेरब. थापा	टोल अ०	भगवती टोल	९८००४२७८६४	[illegible]
१५	डिलसरा	टोल अ०	हरियाली टोल	९८००५९९२०१	[illegible]
१६	सरि नेपाली	टोल को.	शान्ती पुर टोल		सरी
१७	मान कुमारी नेपाली	वडा सदस्य	१३ वडा ज्योतिपुर टोल	९८२३२४००५२	[illegible]
१८	चन्द्रा रावत	सचीव	प्रगतिशिल टोल	९८२४५७०४६१	[illegible]
१९	उमा मल्ल	साल्प०	वडा कार्यालय १३	९८९४५८१२१२	उमा
२०	मंगले खाड्कि	सदस्य	पुरानो घार टोल	९८२६५६२२१८	[illegible]
२१	शिला बस्याल	अध्यक्ष	पुरानोघार	९८४६१९७५२	शीला

CS CamScanner

आज मिति २०८० साल जेठ ५ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका, वडा नं. १२ का निर्वाचित वडाध्यक्ष श्री इन्द्रलाल गिरी ज्यू को अध्यक्षता तथा तपसिल अनुसारको महानुभावहरुको उपस्थितिमा जलवायु सम्बेदना तथा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागि वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठि सम्पन्न गरियो ।

तपसिल

क्र.सं.	सहभागीको नाम थर	कार्यालय/संस्था	पद	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	श्री इन्द्रलाल गिरी	का.वा. वडाध्यक्ष	वडा अ.-१२	९८४८११६४८३	[illegible]
२	हरिकला बम्जन (लिङ)	कालिका टोल विकास	सचिव	९८४२९८२५९६	हरिकला
३	झोकला मौरी	कर्णाली " "	उपाध्यक्ष	९८४७०८३५९८	[illegible]
४	हरि प्र. सुवेदी	वडा कार्यालय १२ सदस्य	सदस्य	९८४८[illegible]	[illegible]
५	इन्द्र कुमारी खड्का	वडा " म. सदस्य	म. सदस्य	९८६६८१४३५८	[illegible]
६	जयकला शाही	टोल विकास संस्था	अध्यक्ष	९८४८२१२६१८	जयकला
७	देवीकुमार	वडा कार्यालय	द. सदस्य	९८०६२११२५०	[illegible]
८	रत्नीदेवी विश्वकर्मा	मालिका टोल विकास	अध्यक्ष	९८६८११६५४४	[illegible]
९	कमला डाँगी	छपियाली टोल	सदस्य	९८६८६८८२१६	[illegible]
१०	खुम बहादुर खड्का	टोल वि. अध्यक्ष / ने.रा.प्रा.वि. अध्यक्ष	अध्यक्ष	९८६५५९४१३	[illegible]
११	रंगाबिर सुनार	श्री रा.जा.प्रा.वि.	अध्यक्ष	९८४८९५३६६५	रंगबिर
१२	नन्दा खड्का	हरियाली टोल विकास	सदस्य	९८४८८५४४८९	[illegible]
१३	ललिता बान्जेत	वडा कार्यालय कर्मचारी	-	९८४११६८६९	[illegible]
१४	श्री धनकुमारी लामिछाने	श्री ने.रा.प्रा.वि. मस्बीना भेरीगंगा - १२, सुर्खेत	प्र.अ.	९८६८८३१९६८	[illegible]
१५	मेनका ढकाल	भेरीगंगा नपा	वडा सचिव-१२	९८४८४५४८६	[illegible]
१६	टिका चपाई	भेरीगंगा न. १२	टो.वि. अध्यक्ष	९८४८०३८०५	[illegible]
१७	निर्मला कँडेल	भेरीगंगा नं. १२	टो.वि. सदस्य	९८६८१७६१५५	[illegible]
१८	बिमला कठायत	भेरीगंगा नं. १२	टो.वि. अध्यक्ष	९८४८२१०५६८	[illegible]
१९	कविता कुमारी बस्नेत	जनएकता टोल विकास	सचिव	९८६८४५८४६७१	[illegible]
२०	रेशमा आर.सी.	ठकुरी टोल विकास संस्था	स-सचिव	९८६८०५०४५६	[illegible]
२१	गिता सिंह ठकुरी	ठकुरी टोल विकास	सदस्य	९८४८८३१००	गिता
२२	[illegible] खत्री	शान्ति नगर टोल वि.स.	अध्यक्ष	९८६८४५५४८६	[illegible]
२३	विष्णु प्र. पोखरेल	WFP/LISP	इन्जिनियर	९८५११५०६५	[illegible]
२४	विरेश थिमिरे	NCCSP 2	Coordinator	9851150702	[illegible]
२५					
२६					
२७					

क्र.सं.	सहभागीको नाम थर	पद	कार्यालय/संस्था	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
२७.	चन्द्रा खड्का	वडा सचिव	कर्मचारी	९८४८२४३३४८	[illegible]
२८	चक्र ब० रानी	अध्यक्ष	टोल विकास	९८४८१२३४५६	[illegible]
२९.	बसन्ता जैसी	"	"	–	[illegible]
३०	पुष्पा बि.सी.	"	"	–	[illegible]

CS CamScanner

आज मिति २०८० साल जेठ ३ गतेका दिन यस भेरीगंगा न. पा. वडा नं. ११ का वडा अध्यक्ष श्री जय बहादुर नेपाली ज्यू को अध्यक्षता तथा तपसिल अनुसारको महानुभावहरुको उपस्थितिमा स्थानीय अनुकूलन कार्य योजना (LAPA) निर्माण का लागि वडा स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

तपसिल

क्र.सं.	सहभागीको नाम थर	पद	कार्यालय/संस्था	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	श्री जय बहादुर नेपाली	वडा अध्यक्ष	वडा कार्यालय	९८६८०९५९८४४	[illegible]
२	अम्मर चन्द ठकुरी	वडा सदस्य	" "	९८६३४४४३३१	[illegible]
३	खलीसरा रावत	—	[illegible]	९८२६५६४२ / ५८	खलीसरा
४	धीव लाल कुमार	वडा सदस्य	~~९८४८०५६५४९६~~ " "	९८४८०३६५९६	धीव
५	भिमा वि.क	वडा सदस्य	" "	९८१५११२४५०	भिमा
६	टेक नारायण गिरी	ना.प.स्वा.प्र	पशु शाखा	9869516737	[illegible]
७	टोपेन्द्र रावत	टोलविकास सं	वडा कार्यालय	९८६५९०६०५२	[illegible]
८	ललित बहादुर चन्द	" "	करीखोला सामुदायिक वन	९८६८४८९१-	[illegible]
९	जयवीर चन्द	" "	ठूलो फाल टोलविकास	९८६७२०२४६	[illegible]
१०.	गोकर्ण वि रावत	टोल वि. अध्यक्ष	कटुल टोल विकास	९८६६५२४२३४	[illegible]
११-	लाल बहादुर सिंह	टोल वि. कोषा	डोक्रेल टोल	९८६४६६६५३३	[illegible]
१२	कर्ण बहादुर शाही	टोल वि सदस्य	कुट्टेल टोल	९८०८४२३५६२	[illegible]
१३	नरसिंह बुढा मगर	" संयोजक	चौपरी टोल बगैंचा	९८४८९६९०३६	[illegible]
१४	बाल कुमारी शाही	टोल वि. अध्यक्ष	ठूलो धान टोल विकास	९८०८२२५८०	बाल कुमारी
१५	लक्ष्मी बोहरा	सहिद स्मृति टोलको सदस्य	सहिद स्मृति टोलविकास	९८६८०३५८१८	लक्ष्मी
१६	समिता थापा जि.स.ओ	वडाविकास सदस्य	पिडगाडी टोल विकास	९८२६६६०५६६१	[illegible]
१७	रञ्जना शर्मा	अध्यक्ष	सुन्दर नगर	९८६८२६२४३२	रञ्जना
१८	उमा रावत	टोल वि. सचिव	रातोचौर टोल वि.	९८६१०३६३१६	[illegible]
१९	भुमा खत्री	टोलविकास	प्रबाल टोल	९८४८९८६४१३	[illegible]
२०	बसन्ती वि.क.	अध्यक्ष	रातो चौर	9856206884	बसन्ती
२१	नविना वि क	स्वास्थ्य टोल	साकुरी खोला	9745336954	नविना
२२	पार्वती बुकदार	अध्यक्ष	तल्लो बारागाउँ टोल	9745208303	पार्वती
२३	धावेसरा खत्री	अध्यक्ष	दमौली टोल	३८४८२४३६३	धावेसरा
२४.	चन्द्र बा जिगल्टी	अध्यक्ष	गाभक्लोरी टोल	९८६८९०२०९	[illegible]
(२५)	नव्या बारघो	अध्यक्ष	नुवाकोट टोल	9866858045	नव्या
१)	बेल ब० डाङ्गी	का.स.	भेरीगंगा वडा नं. ११	९८००५११९५९	[illegible]

क्र.सं.	सहभागीहरूको नाम /थर	पद	संस्था /कार्यालय	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१९.	चन्द्र बहादुर वली	टो.वि. सदस्य			
२०.	विनसरा प्रजापति	" " "			
२१.	श्री देवीसरा रावल	सचिव	आदर्श माध्यमिक विद्यालय (कन्या)	९८६४८२६८४३	देवीसरा
२२.	मिना थापा	कोषाध्यक्ष	भेरीगंगा नं. १० एकता टोल	९८४६००१४६४	मिना
२३.	विर ब. रोका मगर	टो.वि. सदस्य जेष्ठ नागरिक			विर
२४.	~~अमृता वि.क~~				
२५.	तिलविर बुढा	वडा क्री.सं.	भेरीगंगा-१०	९८४४८६३०४९	
२६	लाल कुमारी वि.क		भेरीगंगा न.पा. १० विद्यालय टोल सदस्य	९८६५४४६४६३	लाल
२७	विन सरा प्रजापति	" " "	" " " सदस्य	९८००५८६५४०	विन
२८	उदय ब. रोकाया	टोल अध्यक्ष		९८१९५४९७०६	उदय
२९	हरि बहादुर विष्ट	तत्कालीन टोल अध्यक्ष	भेरीगंगा १०	९८४८०६०१६५	

आज मिति २०८० साल जेष्ठ ०२ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. १० का वडा अध्यक्ष श्री वीर बहादुर बस्नेत ज्यूको अध्यक्षता तथा तपशिलमा उल्लेखित महानुभावहरुको उपस्थितिमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना तथा स्थानिय अनुकूलन कार्य-योजना (LAPA) निर्माणका लागि वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. १० को वडा कार्यालयमा सम्पन्न गरियो।

क्र.स	सहभागीहरूको नाम।थर	पद	संस्था।कार्यलय	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१.	वीर बहदुर बस्नेत	वडा अध्यक्ष	भेरीगंगा न.पा.-१०	९८४८०४६८३६	
२.	लालमती कामी	वडा सदस्य	" "		
३.	खगीसरा पुन मगर	" "	" "		
४.	गोपाल वनगाडी	" "	" "	९८६५३२०३४१	
५.	[illegible] अमृत भण्डारी	ने.का पार्टी प्रतिनिधी (सचिव)	" - " -	९८६०८९५९३६	
६.	मोहन बहादुर खत्री	ने.क.पा. एमाले पार्टी (अध्यक्ष)		९८५४६०९९२४	
७.	डल्ली सिंह ठकुरी	ने.क.पा. माओवादी नगर कोषाध्यक्ष	भेरीगंगा १०न.पा	९८४८२४६०८४	
८.	धन बहादुर कामी	गौरी शंकर. सा. व.उ.स. अध्यक्ष	" - १०, "	९८४८०४०२८६	
९.	प्रेम बहादुर पुनमगर	मगर संघ अध्यक्ष		९८४८०४०६२८	
१०.	गोपाल चुनारा	दलित संघ अध्यक्ष		9815580382	
११.	अम्मर बहादुर राना	ने. रा. आ. वि अध्यक्ष	थानीचौर	९८४४६०९५५	
१२.	घनश्याम घर्ती	भगवती. टो.वि.स अध्यक्ष	भेरीगंगा न.पा.-१०	९८४८१९६७२३	
१३.	पूर्न व. खत्री	नवविहानी टो.वि.स अध्यक्ष		९८२२९४८६	
१४.	बुद्धीराम राना	थानिचौर टो.वि.स अध्यक्ष		९८६८०१०३२८	
१५.	उदय ब. रोकाया	रमनिय टो.वि.स अध्यक्ष			
१६.	जोरव ब. नकाल	तालवाराही टो.विस अध्यक्ष		९८६८०१०२८०	
१७.	शेर व. रोका मगर				
१८.	सन्त ब. पुन मगर	टो.वि. सदस्य जेष्ठ नागरिक		९८१५८६६६५२	

CS CamScanner

आज मिति २०८० साल बैशाख २ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं ८ का वडा अध्यक्ष कर्ण बहादुर मिजार ज्यूको अध्यक्षतामा तपसिलको उल्लेखित महानुभावहरुको उपस्थितिमा स्थानिय अनुकुलन कार्य योजना (LAPA) निर्माणका लागि वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न गरियो।

क्र.सं.	सहभागीको नाम/थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क नं.	दस्तखत
१:	कर्ण बहादुर मिजार	वडा अध्यक्ष	भेरीगंगा - ८	९८४८०५[illegible]	[signature]
२:	ओविसरा बस्याल	वडा सदस्य	— " —	९८०८२३२०६०	[signature]
३:	धन बहादुर सुनार	वडा सचिव	— " —	९८४८९८०९२८	[signature]
४	गिता कार्की	कृषि समूह अध्यक्ष	"	९८००३८८६४८	गिता
५	निम राज कार्की	आ.नि. कर्मचारी प्र. अ.	"	९८४८०९९६४४८	[signature]
६	दिलिप परसाल	ग्रा. वि. जलपानी वि. व्य. उ. अध्यक्ष		९८४८९६०६३४	[signature]
७	दिप बहादुर रवस्का	टोल विकास संस्था अध्यक्ष		९८६८९२६६९२३	[signature]
८	नन्दलाल वली	वि. व्य. स. सदस्य		९८५८४६६२४०	नन्द
९.	कमला वादी	— " —		९८२९६३३१२४	कमला
१०.	ललिता थापा	म.स्वा. स्वयंसेविका		९८९९४३८४८९	ललिता
११:	रत्ना वि.क.	टोल विकास संस्था अध्यक्ष		९८९९३१२९६४	[signature]
१२:	कमला मिजार	समाज सेवी		९८२९६९६४६४	कमला
१३:	डम्मर कुमारी डाँगी	वडा कर्मचारी का. प्र.		९८४८०९८८३६	[signature]
१४:	रणविर बस्याल	टोलविकास संस्था अध्यक्ष		९८२३६३६३६३	[signature]
१५:	जय बहादुर वली	सामुदायिक वन अध्यक्ष			जय व
१६:	चन्द्र बहादुर क्षेत्री	सहकारी अध्यक्ष		९८४८०४६२२४	[signature]
१७:	टोप बहादुर वली	समाज सेवी	गाविवाँल टोल	९८४८४३९६२०	[signature]
१८:	भवे वादि	कि.प्र. सं. सदस्य		९८४६४८९९६	[signature]
१९:					

	मन बहादुर सार्की	ज्येष्ठ नागरिक	कालीदमार		मन
	पदम ब खत्री	खानेपानी	अध्यक्ष	९८४८२६३६९३	[illegible]
	पहल बहादुर बली	ज्येष्ठ नागरिक	तोलीखोला		पहलमसिं
५	पहलमान बली	"	"		पहलमान
७६	मान बहादुर भण्डारी	"	"		मान बो
४८	नन्दाकला खत्री	गर्भचाटी	[illegible] कार्यालय	९८४६६३३६६०	[illegible]

आज मिति २०८० साल जेष्ठ ०४ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. ५ का वडा अध्यक्ष श्री प्रेम बहादुर सारू ज्यूको अध्यक्षता तथा तपशिलमा उल्लेखित महानुभावहरूको उपस्थितिमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना तथा स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणको लागि वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी भेरीगंगा नगरपालिका वडा न.५ को वडा कार्यालयमा सम्पन्न गरियो।

क्र.स.	सहभागिको नाम।थर	पद	संस्था।कार्यलय	सम्पर्क फोन नं.	हस्ताक्षर
१.	श्री प्रेम बहादुर सारू	वडा अध्यक्ष	कालिदमार, वडा नं ५	९८६३१४१३९५	
२.	लोक बहादुर रोकाया	प्र. अ.	नै. रा.प्रा.वि. तिलामोड	९८४८०५२९६५	
३.	ठाल ब. बेरल	सचिव	तालबारी छोरे	९१४८०४८३५५३	
४.	गोरख बहादुर खड्का	वडा सदस्य	कालिदमार वडा नं ५	९८६८११८३१३	
५.	गोबिन्द्र ब. क्षेत्री	अ.हे.व.	आ.स्वा.से.के. ५ फुर्सी	९८४८०५१५००	गोबिन्द
६.	भद्र ब. वली	अध्यक्ष	सा.व. चिउँटीबास		
७.	लोक ब. थापा	वडासदस्य	फुर्साईला	९८३६१३४०६०	लोक
८.	खिम ब. खड्का	अध्यक्ष	उत्पादन सा.व	९८४८५४०७५६	
९.	नागेन्द्र मदरा	सह.प्र.अ.	हिमाली श्री नि.माविका	९८५८१९६४६१	
१०.	रवगिसरा नेपाली	वडा सदस्य	वडा नं. ५	९८४८२९०४६३	
११.	चम्पा कला वली	अध्यक्ष	॥	९८४८१९६४३६	
१२.	कमला वली	स्वयंसेविका	॥	९८६६०६३५५१	कमला
१३.	बिमला वली	स्वयंसेविका	॥५	९८४८३६६४५४	बिमला
१४.	पुष्पा खत्री	उपाध्यक्ष	कृषि सा.व उज्ज्वल ॥५	९८६६८५८४९	पुष्पा
१५.	लाल बहादुर डाँगी	प्र. अध्यक्ष	लालितडा विद्यालय	९६४६२६६२८३	
१६.	रूपमाया वली	सहायक	वडा सहायक	९८४९८६३५२३	
१७.	राजकुमारी योगी	गोष्ठी कार्यक्रम	वडा नं ५ कालीदमार		
१८.	लाल बहादुर डाँगी	॥	कालीदमार		
१९.	इन्द्र ब के.सि.	कि.के.म	कालिदमार कि.स.अ.	९८४८०००५६८	
२०.	छविलाल खड्का	कैम्पस प्रमुख	लालितडा	९८६८०९३४८५	
२१.	श्रेया ब खड्का	स्नातक	लालितडा	९८४८२०४५२१	
२२.	प्रेम बहादुर वली	प्र.अ. श्री	ने. रा. आ. वि. तोली खोला	९८५८०६५१८०	

CS CamScanner

आज मिति २०८० साल जेष्ठ ३ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं ४ का वडा अध्यक्ष श्री गंगा बहादुर खत्री ज्यूको अध्यक्षतामा तपसिलको उल्लेखित महानुभावहरुको उपस्थितिमा "स्थानिय अनुकुलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागि वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतना कार्यक्रम सम्पन्न गरियो /

उपस्थिति

क्र.सं.	सहभागीको नाम थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क नं.	हस्ताक्षर
१	श्री गंगा बहादुर खत्री	वडा अध्यक्ष	भेरीगंगा न.पा.	९८४८०८६३५५	[illegible]
२	परशुराम खड्का	कालीका कृषी सहकारी अध्यक्ष	कालीका कृषी सहकारी लि.	९८४८०५०८६५	[illegible]
३	तुलसीप्रसाद शर्मा	दिपेन्द्र प्रा.वि प्र.अ.	७१७ नं चौर विद्यालय	९८४८९६२३०३	[illegible]
४	झक बहादुर खत्री	श्री जे.सं. आ.वि मुलो खोला विद्यालय	श्री जे.रा.आ.वि	९८६५६०४४२६	[illegible]
५	अमृता हमाल	स्वयंसेविका	भेरीगंगा ४	९८४२३२६८५	अमृता
६	कल्पना वि.के.	,, ,,	,, ,, ४	९८४२२५४८५२	[illegible]
७	रिता खड्का	,, ,,	,, ,, ४	९७५-८२१३२९०	[illegible]
८	विर बहादुर खड्का	वडा सदस्य	,, ,, ४	९८६६२३१४२३	[illegible]
९	हरिमान	,,	,, ,, ४	९८४८०८४०-३०३	ह रवि
१०	अनन्त खड्का		,, ,,	९८४८०४०८६४	[illegible]
११	[illegible]	[illegible]	,, ,, ४	९८४८९९१९६६	[illegible]
१२	महेन्द्रकुमार डि.सी.	प्र.अ.	श्री सूर्यज्योति मा.वि. [illegible]	९८५८०५९३४८	[illegible]
१३	खुमव राज आचार्य	,,	[illegible] भेरीगंगा ४ [illegible]	९८४८०७१६२९	[illegible]
१४	पुष्पा वि.क	[illegible]	भेरीगंगा ४ ताकुरे	९८६४६५२३६६	[illegible]
१५	बल बहादुर खड्का	[illegible]	भेरीगंगा ४ [illegible]	९८९८६३३६०५८	[illegible]
१६	मान ब० सिंह ठकुरी	अध्यक्ष	[illegible]	9822415600	[illegible]
१७	बृहस्पति शाही	वडा सदस्य	भेरीगंगा ४	9897428980	बृहस्पति
१८	निला देवी [illegible]	वडा सदस्य	भेरीगंगा ४	9819593214	निला
१९	पार्वती [illegible]	स्वयंसेविका	,, ४	९८६५५९८९५	[illegible]
२०	कृष्ण बहादुर [illegible]	सहयोग [illegible]	सितारामपोल	९८४८०५८३११	[illegible]
२१					
२२					

CamScanner

आज मिति २०८० साल जेठ ४ गतेका दिन पश्चिम नौसिंगा नगर-पालिका वडा नं. ७ को अध्यक्ष श्री भीत बहादुर सुनार ज्यू को अध्यक्षतामा तथा तपसिल अनुसारको महानुभावहरूको उपस्थितिमा स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागि वडास्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना गोष्ठी सम्पन्न गरियो।

सि.नं.	सहभागीको नाम थर	कार्यालय/संस्था	सम्पर्क नं.	पद	दस्तखत
१	श्री भीत बहादुर सुनार	वडा अध्यक्ष -७		अध्यक्ष	[illegible]
२:	श्री भीम बहादुर थापा	नौसिंगा नि.मा.वि.		नागरिक	
३:	श्री नर बहादुर सुनार	डोरमेरे टोल -उपसमिति		सा. सदस्य	[illegible]
४:	श्री मोहन सिंह	गोजीकोठा टोल		सा. सदस्य	मोहन
५:	श्री लोक बहादुर थापा	पेलचरा टोल		सा. सदस्य	लोक बहादुर
६:	श्री बल बहादुर सिंह	पिपलडाँडा टोल		सा. सदस्य	[illegible]
७:	श्रीमती खिमा घर्ती	डोरमेरे टोल		सा. सदस्य	[illegible]
८:	शान्ती थापा	सिमलताल टोल		महिला सदस्य	[illegible]
९:	श्री मोहन थापा	खाचा ताल टोल		सदस्य	[illegible]
१०.	श्री टेक चन्द बस्नेत	सिमलताल टोल		सदस्य	[illegible]
११	श्री चन्द्र बहादुर घर्ती	सिमलताल टोल		सदस्य	चन्द्र बहादुर
१२	सरा बस्नेत	समावेशी			सरा
१३	चन्द्रकला बुढाथोकी	समावेशी			चन्द्रकला
१४	मान बहादुर घर्ती				मान
१५	गगन ब० डाङ्गी	प्र.अ. भैंसकाडा		साधारण	[illegible]
१६	अमर खड्का	भैं. सिमलताल टोल			[illegible]
१७	नन्द बहादुर खत्री	बेलडाँडा			[illegible]
१८	हर्क बहादुर खत्री	समारखोला			हर्क

CS CamScanner

४.	लक्ष्मी चदारा	" - "	" - "		[illegible]
४५.	गंगीबरा जैन्ती	" - "	" - "		भागीरथ

आज मिति २०८० साल जेष्ठ ३ गतेका दिन यस मेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. ८ का वडा अध्यक्ष श्री पुसे कामी ज्यू को अध्यक्षता तथा तपशिलमा उल्लेखित महानुभावहरुको उपस्थितिमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि सचेतिकरण तथा स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागी वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरियो ।

तपशिल

क्र.सं	सहभागिहरुको नाम/थर	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क फो.नं.	हस्ताक्षर
१.	पुसे कामी	अध्यक्ष	मेरीगंगा न.पा.-८	९८२८०२३८८७१	[illegible]
२.	रिपन बहादुर वि.क		—॥— न.पा	९८१३२९८६३५	[illegible]
३.	गगने कामी		—॥— न.पा		गगने
४.	टेकेन्द्र पी भार्थी				[illegible]
५.	बसन्त लाल कामी		॥ ॥	९८२७०८३९०१	[illegible]
६.	पुष्प ब. वि.क		॥ ॥		[illegible]
७.	सुस्मिता भण्डारी		॥ ॥		[illegible]
८.	रेशमी वि.क.		॥ ॥		[illegible]
९.	निलम वि.क	अध्यक्ष	श्री सफल सामाजिक उ.स. व	९८४४८२६८५६६	[illegible]
१०.	गोमा बस्नेत	अ.न.पि	सामुदायिक मैत्री	९८४८०३३८८४	[illegible]
११	दिक्षया विष्ट	अ.व	सामुदायिक मैत्री	९८४८१३६४२१	[illegible]
१२	अमृता भण्डारी	अध्यक्ष	नमुना टोल		[illegible]
१३	करिश्मा भण्डारी	सचिव	॥— ॥—	९८२२२२२८९११	[illegible]
१४.	कृष्ण कामी		मेरीगंगा न.पा.	९८१२४२४६५५	[illegible]
१५	नर.ब. वि.क		॥ ॥		
१६	प्रेम बहादुर खत्री	–	–	९८६४९२४९३३	[illegible]
१७	कृष्ण ॥ ॥			९८०४५९६२८८	[illegible]
१८	डिल बहादुर वि.क		— ॥ —	९८७२२८५९८२	[illegible]
१९	धर्मि ब. विक	–	–	9865491492	[illegible]
20	कर्ण बहादुर विक	—	—	982967470	[illegible]
२१	लेखनाथ शर्मा	वडा सचिव	मेरीगंगा -८	९८६५६०६९१२	[illegible]
२२	ज्यलाल कुमार	सा.परिचालक	॥	९८४८२०६८५४	[illegible]
23	लोक बहादुर कामी	—	— —		लोक

CamScanner

आज मिति २०८० साल जेठ ३ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. ६ का वडा अध्यक्ष श्री लाल सिं बुढा क्षत्री ज्यू को अध्यक्षता तथा तपशिलमा उल्लेखित महानुभावको उपस्थितिमा जलवायु परिवर्तन सचेतिकरण तथा स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागी वडा स्तरिय योजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी सम्पन्न गरियो।

तपशिल

क्र.सं	सहभागीहरुको नाम	पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क फो. नं.	हस्ताक्षर
१	लाल सिं बुढा क्षत्री	अध्यक्ष	भेरीगंगा न.पा.-६	९८४८०३२६६४	[illegible]
२	जोमाया खत्री	का.पा.स.	- - - ६	९८६८२९८२०९	[illegible]
३	श्याम ब. कुँडरी	वडा सदस्य	- - -	९८५५६४७८८	[illegible]
४	नारा जैरी	[illegible]	- " - "	९८४४९०३२८	[illegible]
५	धनविरला बुढा	[illegible] अध्यक्ष	- " - "	९८६७३६३४५१	[illegible]
६	गणे. ब. बोर	वडा सदस्य	- " - " -	९८६८११८५१७	गान
७	अमर सिंह बुढा	[illegible] अध्यक्ष	" "	९८००५६८३६०	[illegible]
८	देव बहादुर खत्री		. -	९८२२४८३६६६	[illegible]
९	जस्य ब. बुढा		" - " -		[illegible]
१०	कुलबत्ती शाही खत्री		" - " -		[illegible]
११	रविन्द्र का वली	अध्यक्ष	" -	९८२४८५४४४०	[illegible]
१२	मोहन कुमार शाह	[illegible]	" "	९८००५३३९६०	[illegible]
१३	धनै कार्की	[illegible] अध्यक्ष	" "	९८६३३१७३३१९	[illegible]
१४	गणेश वि.क.			९८००५८६०१८	[illegible]
१५	मिन बहादुर वि.क.			९८५०८१६८५४	[illegible]
१६	गोपाल वि.क.			9827253276	[illegible]
१७	ड दुरुपती देवी खत्री		" - "		दुलानी

CamScanner

आज मिति २०८० साल जेठ ४ गतेका दिन यस भेरीगंगा नगरपालिका वडा नं. २ का वडा अध्यक्ष श्री चिरञ्जिवी बुढा ज्यू को अध्यक्षता तथा तपशिलमा उल्लेखित महानुभावहरूको उपस्थितिमा जलवायु परिवर्तन सचेतना तथा स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना (LAPA) निर्माणका लागी वडा स्तरिय योजना तर्जुमा गोष्ठी यसै वडाको भवनमा सम्पन्न गरियो।

क्र.सं.	सहभागीको नाम/थर	तपशिल पद	संस्था/कार्यालय	सम्पर्क मो.नं.	हस्ताक्षर
१.	चिरञ्जिवी बुढा	अध्यक्ष	भेरीगंगा नपा - २		
२.	दर्जी मले बुढा		भेरीगंगा २ वडा - २		
३.	राम बहादुर वली	टो.वि.अ.	॥ - ॥ - २	९८५८०५६६५८	
४.	मोतिलाल लि. क	॥	॥ - ॥ - ॥	९८४९६०४१२२	
५.	दुर्गा प्रसाद शर्मा	॥	॥ - ॥ - ॥	९८४८१६४४६६	
६.	कृष्णा कुमारी रामजाली मगर		॥ - ॥ - ॥	९८४३६६३६५	
७.	डिल बहादुर खडका	टो.वि.अ.	भेरीगंगा न.पा. - २	९८४०५४१७३३	
८.	दुर्गा बहादुर गाहा		॥ - ॥ - ॥	९८४८६८५३११	
९.	भिम बहादुर रोकाय	॥	॥ - ॥ - ॥		
१०.	कर्णा बहादुर राना		॥ - ॥ - ॥	९८६४१४८४३१	
११.	दल लि बुढा		॥ - ॥ - ॥		
१२.	चिने बुढा	कि.लि.स. आइसक	॥ - ॥ - ॥	९८६७५७२२६९	
१३.	तिर्थ बहादुर सुनार	टो.लि.अ.	भेरीगंगा न.पा. - २	९८६८१२२२६९	
१४.	माइलो बुढा	वडा सदस्य	॥ - ॥ - ॥	९	
१५.	देविसरा बुढा		॥ - ॥ - ॥		
१६.	चिर्खे बुढा		॥ - ॥ - ॥		
१७.	भिम बहादुर वली		॥ - ॥ - ॥	९८६४७०७५६३	
१८.	चन्द्र वा बुढा		॥ - ॥ - ॥		
१९.	कमल सिंह सुनार	टो.लि.अ.	॥ - ॥ - ॥	९८४८३८०९५०	
२०.	पार्वती बस्याल	संयोजक	॥ - ॥ - ॥	9848344419	
२१.	दान व रामजाली		॥ - ॥ - ॥	९८६८१०३५७९	
२२.	विर बहादुर घर्ती मगर		भेरीगंगा न.पा. - २		
२३.	नन्द लाल बुढा	टो.लि.अ.	॥ - ॥ - ॥	९८४५३०५३७७	
२४.	चन्द्र बहादुर मरमोरी मगर		॥ - ॥ - ॥		
२५.	कलावते बुढा		॥ - ॥ - ॥		
२६.	दुप बहादुर बुढा		॥ - ॥ - ॥	९८१६५६२३६२	
२७.	सन्तोष घर्ती		॥ - ॥ - ॥	९८२२४१५०७८	
२८.	हरिमाया नेपाली	वडा सदस्य	॥ - ॥ - ॥	९८६६७००१२४	

CamScanner

लापा खाका २०१९ को अनुसूची २

स्थानीय अनुकूलन रणनीतिहरूमा समावेश गर्न सकिने केही विषयगत जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका उपायहरू

२.१. कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

- सुख्खा, खडेरी, डुवान सहन गर्न सक्ने स्थानीय बाली तथा तिनका प्रजातिहरू पहिचान गरी संरक्षण, विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।
- दबाब सहन सक्ने प्रजातिहरूको संरक्षण गर्ने स्थानीय स्तरमा सामुदायिक बीउबिजन बैङ्क स्थापना गरी संचालन गर्ने ।
- प्रतिकूल मौसम र जलवायु परिवर्तनका कारण बालीनाली र बोट बिरुवाको उत्पादकत्व घट्ने र गुणस्तरमा आउने समस्यालाई समाधानको लागि उन्नत बीउ, बिरुवा पहिचान गरी संरक्षण, विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कृषियोग्य जमिनको जलवायुजन्य प्रकोप (बाढी, पहिरो) बाट हुने क्षयीकरण रोक्न आवश्यक प्रविधिहरू पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने । जस्तैः बायोइन्जिनियरिङ, नदी कटान नियन्त्रण, वृक्षरोपण ।
- प्रतिकूल मौसम र जलवायु परिवर्तनका कारण बालीनालीमा लाग्ने रोग कीरा नियन्त्रण गर्ने एकीकृत रोग कीरा व्यवस्थापन, जैविक मल जस्ता स्थानीय परिवेश सुहाउँदा प्रविधि विकास गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कृषि बालीको उत्पादकत्व घट्ने समस्या समाधानको लागि उपयुक्त बालीको पहिचान, छनौट तथा प्रवर्द्धन, कृषि जैविक विविधताको प्रवर्द्धन, बालीको विविधीकरण, बहुवर्षीय बालीको प्रयोग जस्ता असल अभ्यासलाई बढावा दिने ।
- एक घर एक बगैंचा र करेसाबारीको अवधारणा मार्फत जैविक विविधताको प्रवर्द्धन र खाद्य तथा पौष्टिक सुरक्षा प्रवर्द्धन गर्ने । हैसियत बिग्रिएको र नदी उकास जमिनमा माटो सुहाउँदो बाली लगाउने । जस्तैः नदीको किनारमा - बगर खेती गर्ने, आयमूलक कृषि (वन प्रजाति रोप्ने) गर्ने ।
- कृषि जमिनमा सिँचाइको समस्या समाधानको लागि सरल थोपा सिँचाइ, नियन्त्रित सौर्यऊर्जा, सिँचाइ प्रविधि, विविध पानी प्रयोग गर्ने विधि ९:ग्क० लगायतका प्रविधिलाई प्रवर्द्धन गर्ने । त्यस्तै वर्षाको पानी संकलन गर्ने प्रविधि प्रचार प्रसार गर्ने ।
- माटोमा चिस्यान कायम राख्न मल्चीङ प्रविधिलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- प्राङ्गारिक मल तथा कम्पोस्ट मलको प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कृषि क्षेत्रमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनीकरण र यससँग अनुकूलन हुन सहजीकरण गर्ने र कृषिसँग सम्बन्धित जलवायु पूर्वसूचना प्रणाली ९भ्बचथि ध्बचलष्लन कथकतभm० स्थापना गरी कृषक समुदायहरूलाई सूचना प्रवाह गर्ने ।
- स्थानीय र कृषक समूह स्तरमा कृषि सूचना प्रणाली (जस्तैः मौसमी पात्रो) स्थापना गरी कृषक समुदायबीच सूचना प्रवाह गर्ने ।

- पशुपक्षीमा प्रतिकूल मौसम र जलवायु परिवर्तनका कारण लाग्ने रोग नियन्त्रण गर्न उपयुक्त प्रविधिहरू पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- गरिब, भूमिहीन र संकटासन्न घरधुरीको अनुकूलनका लागि वैकल्पिक आय आर्जन र जीविकोपार्जनका उपायहरू पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- प्रतिकूल मौसम र जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पादित वस्तुमा पर्ने असर कम गर्न आवश्यक उपायहरू पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- कृषि र पशुपक्षी बिमा लागु गरी कृषकहरूको जोखिम न्यूनीकरण र अनुकूलन क्षमता बढाउने।
- जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण र अनुकूलनको प्रभावकारिताको लागि कृषक पाठशाला संचालन गरी सूचना, ज्ञान र सीपको आदानप्रदान गर्ने ।
- जलवायुमैत्री परम्परागत र स्थानीय प्रविधि तथा अभ्यासलाई प्रवर्द्धन गर्ने, जस्तैः अन्न भण्डारका लागि प्रयोग गरिएको प्रविधि, बीउ उमार्ने प्रविधि, अग्लो नर्सरी ब्याड, बीउ उमार्ने र बालीनाली लगाउने समयमा परिवर्तन ।
- बाली विविधीकरणमा जोड दिने ।

२.२. वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण

- रोगव्याधि, खडेरी आदिको दबाब सहन सक्ने वन प्रजातिहरूको पहिचान गरी तिनीहरूको संरक्षण गर्ने गरी स्थानीय स्तरमा कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनको जोखिममा रहेका वन, वन्यजन्तु एवं सिमसार क्षेत्रहरूको व्यवस्थापन कार्ययोजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनका कारण संकटासन्न र जोखिममा रहेका लोपोन्मुख प्रजातिहरूको संरक्षणको लागि स्थानीय र सामुदायिक स्तरमा नर्सरी र जिन बैङ्क स्थापना गर्ने ।
- प्राकृतिक स्रोतमा आश्रित गरिब, विपन्न, महिला तथा संकटासन्न घरधुरी र समुदायका लागि अनुकूलन क्षमता बढाउने वैकल्पिक आय आर्जनका उपायहरू पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने ।
- जलवायुजन्य जोखिमबाट प्रभावित भिरालो तथा हैसियत कम भएको वन क्षेत्र र नदी उकास जमिनमा कृषि वन विकास गर्ने र संकटासन्न घरधुरी र समुदाय केन्द्रित कार्यक्रम पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने जस्तैः भिरालो जमिनमा गह्रा सुधार तथा उपयुक्त खेती प्रणाली, साल्ट प्रविधि, एकीकृत कृषि वन अवलम्बन गर्ने ।
- भूस्खलन तथा भूक्षय रोक्न गरिने गल्छी निर्माण, वृक्षरोपण र चरीचरण नियन्त्रण गर्ने ।
- एकीकृत जलाधार व्यवस्थापनमा समुदायको सहभागिता सुनिश्चित गर्दै स्थानीय समुदायको अनुकूलन क्षमता वृद्धि गर्ने ।
- वनमा लाग्ने रोग तथा कीरा, खडेरी तथा मिचाहा प्रजातिको प्रकोप न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्न स्थानीय स्तरमा योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।

- वन डढेलो न्यूनीकरण र व्यवस्थापन गर्न स्थानीय स्तरमा योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने । साथै यस सम्बन्धी स्थानीय स्तरमा क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा पारिस्थितिकीय प्रणालीमा आधारित अनुकूलन कार्यक्रमबाट प्राप्त वातावरणीय सेवाको भुक्तानी प्रणालीको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।

२.३. जल तथा ऊर्जा

- जलवायु परिवर्तनले पानीको उपलब्धता र पहुँचमा पार्ने असरलाई दृष्टिगत गर्दै स्थानीय स्तरमा बर्सातको पानी सोस्न र भूमिगत जल पुनर्भरणका लागि गरिने कुलेसा, पोखरी निर्माण, पानी संकलन र भण्डारण गर्ने । जस्तैः पानीको संकलन र समुचित व्यवस्थापनको लागि पानी घट्ट, प्लास्टिक पोखरी, पोखरी, तलाउ र सूक्ष्म जलाशयहरू निर्माण गरी प्रवर्द्धन गर्ने र लोप भएका पोखरीहरूको पुनःस्थापना गर्ने ।
- खानेपानीका मुहानहरू संरक्षण तथा वैकल्पिक पानीको स्रोतको पहिचान गरी पानीको उपलब्धता र पहुँचमा स्थानीय समुदायको अधिकार सुनिश्चित गर्ने ।
- सिँचाइ र पानीको वितरणमा हुने जोखिम न्यूनीकरण गर्ने स्थानीय स्तरमा उपयुक्त मापदण्ड तथा प्रविधिको विकास गरी कार्यन्वयन गर्ने ।
- समुदायस्तरमा सञ्चालित सिँचाइ कुलो, पोखरी, साना ताल तलैया र तलाउहरूको संरक्षण गर्ने ।
- हरेक घरमा स्वच्छ ऊर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानीय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत्, सौर्य ऊर्जा, बायोग्याँस, पानी घट्ट, वायु ऊर्जा, बायो ब्रिकेट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्ने र यस्ता प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।
- नदी किनाराका गह्रा - सदा हराभरा भन्ने नाराका साथ पहाडी क्षेत्रका नदी छेउछाउमा अवस्थित कृषियोग्य जमिनमा सौर्य ऊर्जा समेत उपयोग गरी लिफ्ट सिँचाइ आयोजनालाई अभियानकै रूपमा सञ्चालन गर्ने ।

२.४. स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई

- जलवायु परिवर्तनबाट सृजित रोगवाहक कीटाणु तथा संक्रामक रोगको महामारीको बारेमा स्थानीय समुदाय र सरोकारवालालाई सुसूचित गर्ने ।
- तातो हावा (लु), सितलहर, अति गर्मी र अति जाडोबाट हुने जलवायुजन्य स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्याबाट बच्न र यसको समाधानको लागि स्थानीय स्तरमा जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

- जलवायु परिवर्तनबाट सृजित रोगवाहक कीटाणु तथा संक्रामक रोगको महामारी फैलिन नदिन स्थानीय र समुदाय स्तरमा पूर्वतयारी आवश्यक संयन्त्रको विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- संक्रामक रोगको नियन्त्रणको लागि स्थानीय संरचनाहरू जस्तै : हेल्थ पोस्ट, स्थानीय अस्पतालको सेवा सुविधालाई सुधार गर्ने ।
- घरेलु तथा होटल व्यवसाय र अस्पतालहरूबाट निस्कने फोहरमैलाको स्रोतमा वर्गीकरण गरी सफा ऊर्जा उत्पादन गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।
- घरभित्र हुने धुँवा र यसबाट हुने असरलाई न्यूनीकरण गर्न उपयुक्त प्रविधिलाई प्रोत्साहन गर्ने जस्तैः सुधारिएको चुलोको प्रर्वद्धन ।
- स्थानीय विद्यालय र शैक्षिक संस्थाहरूमा जलवायु परिवर्तनको कारण स्वास्थ्य तथा सरसफाइमा पर्ने असरको बारेमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने ।

२.५. स्थानीय ग्रामीण तथा सहरी बस्ती

- स्थानीय तह स्तरीय भूउपयोग योजना तर्जुमा गर्दा जलवायु परिवर्तनका जोखिमहरूको आधारमा वन, कृषि, बस्ती तथा औद्योगिक क्षेत्र लगायतका क्षेत्रहरूको निर्धारण गर्ने ।
- एक गाँउ एक वातावरण र जलवायुमैत्री हरित सडक, जलवायु उत्थानशील खानेपानी, ढल निकास, विद्युत् र दूरसंचार, एक गाँउ १० पानी संकलन पोखरी र एक गाँउ एक पूर्वसूचना प्रणाली केन्द्र लगायतका संरचना विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- अव्यवस्थित सहरी तथा ग्रामीण बस्तीहरू एवं जलवायुजन्य जोखिम क्षेत्रमा बसोवास गरेका घरपरिवार र समुदायमा पर्ने जलवायु परिवर्तनका प्रतिकूल असरहरू न्यूनीकरण गर्न अनुकूलन कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
    - ग्रामीण र सहरी बस्ती पूर्वाधार एवं घरका संरचनाहरूको डिजाईन र निर्माण गर्दा जलवायु परिवर्तनका जोखिमहरूलाई दृष्टिगत गरी अनुकूलनका प्रविधिहरू अनुसरण गर्ने । जस्तैः हरेक घरमा पानी संकलन र सडकको दाँया बाँया पानी निकास गर्ने प्रविधि ।
- हरित बस्तीको अवधारणा अनुसरण गर्दै सडक किनारा र खाली रहेका जमिनमा वृक्षरोपणका साथै उद्यानहरू निर्माण गर्ने ।

२.६. **जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनीकरण तथा** विपद् **जोखिम व्यवस्थापन**

- प्रकोपजन्य मौसमी घटनाहरूको पूर्वानुमान र पूर्वतयारी
    - मौसम पूर्वानुमानमा पहुँच र विषम मौसमी अवस्था (खडेरी, अति गर्मी, शीत लहर आदि) तथा घटनाहरू (लु - तातो हावा, आँधीबेहेरी, चट्याङ, असिना, अतिवृष्टि आदि) का बारेमा सचेतना जगाउने ।

- पूर्वसूचना तथा चेतावनी प्रणालीको स्थानीय संयन्त्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।
- सुरक्षित आश्रयस्थल, आकस्मिक उद्धार तथा उपचार सेवा जस्ता विपद् प्रतिकार्यको पूर्वतयारी र कार्यान्वयन गर्ने ।
- घर, खेतबारी वरिपरि आँधीहुरी छेक्न सक्ने रूख प्रजातीका वृक्ष हुर्काउने र उचित व्यवस्थापन गर्ने ।

■ प्रकोप जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धित कामहरू वा रणनीतिहरू

- घर तथा सार्वजनिक सेवाका भवनहरूमा (विद्यालय, अस्पताल, किनमेल केन्द्र, कार्यालय आदि) चट्याङ पार गराउने प्रविधि र रड प्रयोग गर्ने ।
- बाढी, पहिरोका जोखिमयुक्त ठाउँहरूको पहिचान गरी जोखिममा रहेकालाई अन्यत्र सार्ने ।
- जोखिमवाट बच्न सुरक्षित स्थानको ब्यवस्था गर्ने तथा आवश्यकता अनुसार सुरक्षित सामुदायिक भवन निर्माण गर्ने ।
- बाढी तथा पहिराको रोकथाम गर्न सबै संरचनात्मक तथा गैरसंरचनात्मक उपायहरू अवलम्बन गर्ने ।
- सडक, पुल, नाली, खानेपानी, सिँचाइ तथा अन्य भौतिक संरचना डिजाइन र निर्माणमा भविष्यमा हुन सक्ने उच्च तापक्रम र त्यसको असर, अति वर्षा र त्यसको असर साथै अन्य मौसमी दबाबहरूको मात्रा आकलन गरी उपयुक्त प्रतिरोध क्षमता राखी डिजाइन र निर्माण गर्ने, ती संरचनाहरूको स्तर र मापदण्ड निर्धारण गर्ने ।
- हावापानी परिवर्तनले बदलिन सक्ने मौसमी रोगव्याधिहरूका बारेमा जानकारी र रोकथामका उपायहरू अपनाउने ।
- जलवायुजन्य प्रकोपहरूबाट हुने क्षतिबाट पुनरुत्थानका लागि अति संकटासन्न र जोखिममा रहेका व्यक्ति र परिवारहरूको सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूति गर्ने ।
- जलवायुजन्य जोखिम क्षेत्रमा काम गर्नेहरूको जीवन बिमाका साथै जलवायुजन्य जोखिमका कारण क्षति हुन सक्ने सम्पत्तिको पनि बिमा गर्ने ।

■ अन्य

- प्रकोप कम गर्न तथा विपद्को सामना गर्न आवश्यक ऐन, नीति नियम र योजनाहरू बनाउने ।
- आपतकालीन अवस्थामा गर्नुपर्ने वा नपर्ने कामहरू, विधि र प्रक्रियाहरू तर्जुमा गरी लागु गर्ने ।
- आवश्यक कर्मचारी, साधन स्रोत व्यवस्था गर्ने, तालिम तथा फिल्ड अभ्यास गराउने ।
- हरेक विकास योजना जलवायुमैत्री भए वा नभएको जाँच गर्न व्यवस्था गरी, विधि र प्रक्रिया निर्धारण गर्ने ।

२.७.उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार

- स्थानीय तहमा स्थापना भई संचालनमा आएका उद्योग, यातायात र भौतिक पूर्वाधारमा किफायती ऊर्जा प्रविधि र विद्युतीय ऊर्जाको प्रयोगलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- भौतिक पूर्वाधारको डिजाईन, विकास र रेखदेख गर्दा अनुकूलनका उपायहरू अनुसरण गर्ने ।
- सार्वजनिक यातायातलाई बढावा दिँदै, साइकलको प्रयोग एवं विद्युतीय र जैविक ऊर्जामा आधारित यातायातको प्रयोगलाई विस्तार गर्ने ।
- भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा बस्ती विकास गर्दा विपद्बाट सुरक्षित हुने स्थान छनौट गर्ने ।
- ग्रामीण सडक संजाल विस्तारमा संकटासन्न समुदायका बासिन्दाहरूको (आधारभूत सेवा केन्द्रहरू, स्वास्थ्य चौकी, विद्यालय, कृषि सेवाकेन्द्र जस्ता ठाँउ लगायत स्थानीय बजारसम्मको) सहज आवागमनलाई ध्यानमा राखी शाखा सडकहरू, गोरेटो सुधार, पुल पुलेसा निर्माण तथा बर्सातको पानी निकासको उचित व्यवस्थालाई सुनिश्चित गर्ने ।

२.८.पर्यटन एवम् प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा

- स्थानीय तहमा पर्यटन क्षेत्रलाई वातावरण र जलवायुमैत्री बनाउन आवश्यक कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- संवेदनशील एवं जलवायु संकटासन्न र जोखिममा रहेका पर्यटनस्थल र सांस्कृतिक सम्पदाको पहिचान गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूको स्थानीय समुदाय र संघसंस्थाको सक्रिय सहभागितामा संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।
- पर्यापर्यटन व्यवसायमा संलग्न महिला तथा संकटासन्न समुदायका लागि विशेष सहुलियतका कार्यक्रमहरू निर्धारण गर्ने ।
- जलवायु संकटासन्न र जोखिममा रहेका घरधुरी र समुदाय केन्द्रित पर्यटनमा आधारित रोजगारीका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- पर्यटन क्षेत्रबाट सृजित फोहोर मैला एवं प्रदूषणलाई नियन्त्रण र व्यवस्थित गर्न आवश्यक मापदण्ड बनाई नियमनकारी व्यवस्था गर्ने ।
- पर्यटन व्यवसायलाई भरपर्दो, सुरक्षित बनाउनको लागि पूर्वसूचना तथा चेतावनी प्रणालीको स्थानीय संयन्त्र स्थापना र सञ्चालन गर्ने ।
- जलवायु अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी स्थानीय सांस्कृतिक ज्ञान र महत्त्वका बारेमा जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।

२.९. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन

- स्थानीय स्तरमा जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम सम्बन्धमा जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यकमहरू सञ्चालन गर्दा महिला सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
- संकटासन्नता र जोखिम विश्लेषण गर्दा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशितालाई मुख्य आधार बनाउने ।
- जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावहरूबाट जोखिममा परेका महिला र संकटासन्न व्यक्तिहरू लक्षित गरी जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जन र रोजगारीका कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने ।
- जलवायुमैत्री प्रविधि, ज्ञान र सूचनामा महिला र संकटासन्न समूहहरूको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा र समुदाय केन्द्रित पूर्वसूचना प्रणाली विकास गरी महिलाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने ।
- जोखिम न्यूनीकरणका लागि स्थानीय र समुदाय स्तरमा दक्ष महिला जनशक्ति तयार गर्नका लागि सीपमूलक तालिम संचालन गर्ने ।
- सुरक्षित आश्रयस्थल, आकस्मिक उद्धार तथा उपचार सेवा जस्ता विपद् प्रतिरोधात्मक कार्यको पूर्वतयारी र कार्यान्वयन गर्दा महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक र संकटासन्न व्यक्तिहरूको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा अनुकूलन र जोखिम न्यूनीकरण कार्यक्रम संचालन गर्दा पारदर्शिता र सुशासनका अभ्यासहरूलाई अनुसरण गर्ने ।

२.१० जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास

- स्थानीय तहमा जलवायु परिवर्तनको असर र जोखिम न्यूनीकरण एवं अनुकूलनका उपायहरूबारे समुदाय स्तरमा स्थानीय भाषामा प्रचार प्रसार गर्ने ।
- जलवायु परिवर्तनलाई स्थानीय तहमा औपचारिक तथा अनौपचारिक शैक्षिक पाठ्यकमहरूमा समावेश गर्ने ।
- विभिन्न लक्षित समूहको लागि उपयुक्त हुने तथ्यांक, सूचना, सिकाइ तथा असल अभ्यास सहितका ज्ञानमूलक सामग्रीहरू तयार गरी वितरण गर्ने ।
- स्थानीय स्तरमा जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास सम्बन्धी कार्यकमहरू स्थानीय सरकार, गैरसरकारी संस्था एवं नागरिक समाजको सहभागितामा सञ्चालन गर्ने

स्थानीय अनुकूलन योजना तर्जुमाका लागि तदर्थ सिद्धान्तहरू (Ad-hoc Principles of Local Adaptation Planning)

तत्कालका जोखिमहरुको सम्बोधन (Address immediate vulnerability):

जलवायु परिवर्तन अनुकुलन कार्यक्रम तथा योजनाहरु छनौट गर्दा तत्कालका जोखिमलाई सम्बोधन गर्ने र स्थानीय वा भूपरिधि (Landscape) स्तरमा जलवायु परिवर्तनको नकारात्मक प्रभावहरूलाई तत्काल सम्बोधन गर्ने रणनीतिहरू र कार्यहरू समावेश गर्नु पर्दछ । जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरू भौगोलिक स्थान, सम्मुखता (Exposure), समुदायको सामाजिक आर्थिक विशेषताहरू, र विशिष्टीकृत संकटासन्नताको आधारमा फरक प्रकृतिका र भिन्न-भिन्न हुन सक्दछन । तसर्थ तत्कालका सम्भावित जोखिमलाई सम्बोधन गर्ने कामलाई सधैं प्राथमिकतामा राख्नु पर्दछ । यस्ता तत्कालका कार्य तथा रणनीतिहरू दीर्घकालीन अनुकूलन रणनीतिको अंश पनि हुनु पर्दछ, जसले वर्तमान र भविष्यमा जलवायु परिवर्तनबाट उत्पन्न हुन सक्ने सम्भावित चुनौतीहरूलाई सामना गर्न सहयोग पुऱ्याउँदछ ।

जीवन र जीविकोपार्जनको संरक्षण (Protect life and livelihoods):

जलवायु परिवर्तनको प्रभावले व्यक्तिको जीवन र जीविकोपार्जनलाई धेरै असर गर्ने भएकोले यसलाई जोगाउन स्थानीय अनुकूलन योजनाहरुको छनौट तथा कार्यन्वयन गर्दा यस्ता कार्यक्रमहरुलाई मुख्य प्राथमिकता दिनु पर्दछ । यस्ता योजनाहरुमा संकटासन्न समुदाय र क्षेत्रको विशेष जोखिमहरूलाई सम्बोधन गर्ने रणनीतिहरू र कार्यक्रमहरू समावेश गर्नु पर्दछ । यसका लागि जोखिम मूल्याङ्कन, प्रारम्भिक जोखिम सूचना प्रणाली (Early warning system), उत्थानशील पूर्वाधार, आर्थिक विविधीकरण, कृषिमा अनुकूलन, सामाजिक सुरक्षा, उत्थानशील सार्वजनिक सेवाहरू, प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन, सामुदायिक शिक्षा र जागरूकता, स्थानीय शासन र निर्णय लिने क्षमता निर्माण, अनुगमन र मूल्याङ्कन जस्ता विषयवस्तुहरु समावेश गर्नुपर्दछ ।

पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुबाट प्राप्त हुने सेवाहरुको संरक्षण र उपयोग (Promote both conservation and utilization of ecosystem services):

स्थानीय अनुकूलन योजनाहरुले पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुबाट प्राप्त हुने सेवाहरुको संरक्षण, प्रवर्द्धन र दिगो उपयोग गर्ने रणनीति र कार्यक्रम बनाई कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ । यी सेवाहरू मानिसहरूले पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुबाट प्राप्त गर्दछन जस्तै स्वच्छ पानी, उर्वर माटो, खाद्यान्न र जलवायु नियमन आदि । यी सेवाहरूको जिम्मेवारपूर्ण उपयोगको साथ सन्तुलित संरक्षणले समुदायको उत्थानशीलता बढाउँदछ । पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुबाट प्राप्त हुने सेवाहरूको संरक्षण र दिगो उपयोगलाई बढावा दिएर, स्थानीय समुदायहरूले आफ्नो अनुकूलन क्षमता बढाउन, आफ्नो जीविकोपार्जन कायम राख्न र जलवायु परिवर्तनबाट उत्पन्न चुनौतीहरूको सामना गर्न सक्दछन ।

अनुकूलन मार्फत छोटो अवधिमा प्राप्त गर्न सकिने लाभहरूको प्राथमिकता (Focus on supply of direct adaptation benefits in short run):

अनुकूलनका कार्यक्रमहरु समुदायलाई छोटो अवधिमा छिटो, छरितो र प्रत्यक्ष लाभहरू प्रदान गर्न केन्द्रित हुनु पर्दछ र समुदायको उत्थानशीलताको लागि तत्काल र ठोस सकारात्मक परिणामहरू प्रदान गर्ने कार्यहरू र रणनीतिहरूलाई प्राथमिकता दिनु पर्दछ । अल्पकालीन र प्रत्यक्ष अनुकूलन लाभहरूमा ध्यान केन्द्रित गरेर, स्थानीय समुदायहरूले सकारात्मक परिणामहरू अनुभव गर्न सक्दछन, जसले जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूप्रति उनीहरूको उत्थानशीलता बढाउँछ र दिगापनको तयारीका लागि आधार निर्माण गर्दछ ।

अनुकूलनका गलत अभ्यास नगर्ने (Avoid maladaptation):

जलवायु परिवर्तनको प्रभावले समाज र पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुमा नकारात्मक असर नपर्ने अनुकूलन विधि र उपायहरु छनौट गर्नुपर्दछ। जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूलाई सम्बोधन गर्नका लागि गरिएका कार्यहरूले नकारात्मक वा उल्टा परिणामहरु निम्त्याएमा, त्यसले व्यक्ति र समाजमा थप समस्या सिर्जना गर्दछ, उदाहरणका लागि माथिल्लो भूभागमा बनेका सिँचाइ तथा तटबन्धहरुको अनुपयुक्त डिजाइन र कमजोर गुणस्तरका कारण उक्त संरचनाहरु भत्केमा तल्लो भूभागमा बाढी र पहिरो गई जनधनको ठूलो क्षति हुने जोखिम रहन्छ।

त्यस कारणले योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दा अनुकूलनका सहि अभ्यास र कार्यहरु छनौट गर्नुपर्दछ। यसरी सचेत रहँदा खराब अनुकूलन अभ्यासका जोखिमलाई कम गर्न सकिन्छ र स्थानीय स्तरमा निर्माण गरेका अनुकूलन कार्यक्रम र रणनीतिहरूले सही रुपमा जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूलाई सम्बोधन गर्न सक्दछ।

जलवायु परिवर्तनका प्रभाव सम्बोधनका कार्यक्रमहरु र नियमित विकासका प्रकृयाहरु (No amalgamation with regular development actions):

जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यक्रम र रणनीतिहरुलाई नियमित विकास प्रकृयाहरुमा मूलप्रवाहीकरण गर्नुपर्दछ, तर जलवायु परिवर्तनबाट तत्कालमा उत्पन्न हुने जोखिमहरुको सम्बोधनका लागि छुट्टै र भिन्न कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्नुपर्दछ। जलवायु परिवर्तनका प्रभावको सम्बोधनका लागि स्थानीय सन्दर्भहरू, उपलब्ध स्रोतहरू, शासकीय संरचनाहरू र जलवायु परिवर्तनका कारण उत्पन्न भएका विशिष्टीकृत चुनौतीहरूलाई ध्यान दिई भिन्न कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्नुपर्दछ।

संकटासन्न समुदाय तथा घरधुरीलाई प्रत्यक्ष लाभ हुने योजना (Direct benefits to vulnerable household and community):

जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूबाट संकटासन्न समुदाय तथा घरधुरीहरु प्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित हुने अनुकूलन योजना तथा कार्यक्रमहरु निर्माण र कार्यान्वयन गर्नु पर्दछ। यो स्थानीय अनुकूलनको एउटा महत्वपूर्ण पक्ष हो। जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभावहरुबाट गरीब तथा संकटासन्न समुदाय र घरपरिवारहरूले प्रायः असमान जोखिमहरूको सामना गरिरहेका हुन्छन। यी प्रभावहरूको सामना गर्न र पुनः पहिलेको अवस्थामा फर्किन उनीहरुका लागि नगण्य वा सीमित स्रोतहरू मात्र प्राप्त हुन सक्छन, जसले गर्दा यस्ता समुदाय बढी प्रभावित र पीडित हुन्छन। उनीहरुको उत्थानशीलता र अनुकुलन क्षमता बृद्धिका लागि विशेष योजनाहरु जस्तै जीविकोपार्जनमा विविधीकरण, जलवायु उत्थानशील कृषि, प्रारम्भिक जोखिम सूचना प्रणाली, सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभुति र सामुदायिक क्षमता निर्माण सम्बन्धी योजनाहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा प्राथमिकता दिनु पर्दछ। जोखिममा परेका घरपरिवारलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने अनुकूलन योजनाहरूको डिजाइन र कार्यान्वयन गर्न स्थानीय सन्दर्भ र चुनौतीहरूको विस्तृत बुझाइ आवश्यक हुन्छ। यस प्रक्रियामा स्थानीय समुदाय र सरोकारवालाहरूसँगको सहभागितामुलक छलफलबाट प्रभावकारी र दिगो समाधानहरूको खोजी गर्न आवश्यक हुन्छ जसले जोखिममा रहेका व्यक्ति र समुदायको उत्थानशीलता बढाउँदछ।

महत्वपूर्ण र संवेदनशील पूर्वाधारको संरक्षण **(Protection of critical infrastructures):**

महत्वपूर्ण र संवेदनशील पूर्वाधारको निर्माण तथा संरक्षण स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको एक महत्वपूर्ण पक्ष हो। संकाटासन्न समुदायहरुको दैनिक जीवन र जीविकोपार्जनमा यस्ता पूर्वाधारहरुको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ।

उत्थानशील पूर्वाधारहरु जस्तै पानी आपूर्ति, सिंचाई, यातायात, ऊर्जा, सञ्चार, र स्वास्थ्य सेवाहरुले समुदायको जीवन र जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष योगदान पुऱ्याउँदछन । यस्ता महत्वपूर्ण पूर्वाधारको संरक्षणका लागि सरकारी निकायहरू, निजी क्षेत्र, सामुदायिक संस्थाहरू, स्थानीय समुदाय लगायत विभिन्न सरोकारवालाहरूको आपसी सहयोग र समन्वय आवश्यक हुन्छ ।

प्रकृति र प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षण (Conservation of nature and natural resources):

जलवायु परिवर्तनको स्थानीय अनुकूलनमा प्रकृति र प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षणले महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । पारिस्थितिकीय प्रणालीहरुको संरक्षण, उपलब्ध सेवाहरुको उपयोग र प्राकृतिक स्रोतहरूको दिगो व्यवस्थापन गरेर, समुदायहरूले जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभावहरू प्रति उत्थानशीलता बढाउन र जीविकोपार्जन सुरक्षित गर्न सक्दछन । जस्तै पानीको मुहान संरक्षण गरी निरन्तर खानेपानीको उपलब्धता सुनिश्चित गर्न सकिन्छ । प्रकृति, प्राकृतिक स्रोतहरू र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको अन्तरसम्बन्धलाई आत्मसात गरेर, समुदायहरूले जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभावहरू बिरुद्ध उत्थानशीलता निर्माण गर्दै वातावरण संरक्षण गर्ने रणनीतिहरू विकास गर्न सक्दछन । प्रकृति र प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षण गर्ने स्थानीय कार्यहरू, जलवायु अनुकूलन रणनीतिको एक महत्वपूर्ण कार्य हो ।

रोजगारी सृजना र आयस्रोतको संरक्षण (Employment generation and protection of income sources):

हरित रोजगारी सिर्जना र आम्दानीका स्रोतहरूको संरक्षण स्थानीय जलवायु परिवर्तन अनुकूलन प्रयासका महत्वपूर्ण पक्षहरू हुन । आयआर्जन, रोजगारी सिर्जना गर्ने र जीविकोपार्जनको सुरक्षा गर्ने रणनीतिहरूलाई एकीकृत गरेर, समुदायहरूले आर्थिक स्थायित्वलाई प्रवर्द्धन गर्दै जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक प्रभावहरू प्रति आफ्नो उत्थानशीलता बढाउन सक्दछन । यसबाट समुदायहरूको जलवायु परिवर्तनको प्रभावसँग जुध्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्न सक्दछन । स्थानीय अनुकूलन योजनाहरूले समुदायको आयआर्जन, रोजगारी तथा जीविकोपार्जनका अवसरहरुको सृजना र सुरक्षा गर्ने रणनीति तथा कार्यक्रमहरुको पहिचान र कार्यन्वयन सुनिश्चित गर्नु पर्दछ ।